

శ్రీ
శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీహయనమః

శ్రీమదరిశాణఫాలవేదకటాక్షార్యవిరచితః

శైవయమకకథావిశేషవిశిత్రితః

హస్తిగిరిచమ్పూనామాప్రసిద్ధః

వరదాభ్యుదయాభ్యుచమ్పూప్రబంధః

శ్రీమద్రాజాధిరాజచామరాజేంద్రాస్థానపండిత

శ్రీనజ్జయశ్రీనివాసార్యతనూజ

తిరుమలతాతాచార్యసాహేయన

సంశోధ్యక్షిప్తస్థలేషుటీకాయధాస్వమతివిరచయ్య

విష్కృతపరిశిష్టటీకామపి శుద్ధాశుద్ధపత్రికాయాం

విస్యస్య శ్రీమద్రాజాధిరాజచామరాజేంద్రాశ్రీతేన

ధర్మాధికారిచక్రవర్త్యయ్యక్టార్వేణ

మహీశూరపురీమధ్యవర్తిన్యాం

విద్యాతరగ్జ్ఞాభ్యాభ్యాం

స్వీయముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాక్షరైస్సప్తప్రకాశితో

విజయతేతరామ్

ఇదానీమేతన్నూల్యమర్ధరూప్యం

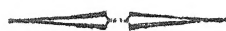
వ్యయవత్సరత్రైవకృష్టవతుర్థీ

కాపీరేట్రిజర్వ్

శ్రీభృగువారదసంవాదరూపేణ ప్రవృత్తపరదాభ్యుదయ

పుట ఏవయాః
తత్ప్రసక్తమవిలాసే
౧ మజ్జిమనికాయ
కవివంశ ప్రశంసా
౨ భృగుంప్రతి వారదాక్షిః
౩ ధాతృదర్శనపార్థిన
౪ అశ్వమేధాద్యోగః
౫ అనన్తసరోవర్ణనమ్
౬ హస్తీగిరివర్ణనమ్
౭ కాంచీనగరీవర్ణనమ్
౮ పసిష్ఠకృతవాణీస్తుతిః
౯ శ్రీవాణీభక్తసంవాదః
౧౦ విభ్యుక్తలక్ష్మ్యధిక్యం
౧౧ సత్యవ్రతక్షేత్రవర్ణనమ్
ద్వితీయవిలాసే
౧౨ సురమానెనాసురకౌపః
౧౩ విరూపనాపాయకధా
౧౪ వాణీదైత్యసంవాదః
౧౫ వేగవత్యాగమనమ్
౧౬ విధికృతవిష్ణుస్తుతిః
౧౭ దశావతారస్తుతిః
౧౮ యథా క్తకారికధా
తృతీయవిలాసే
౨౦ సామనానానాయనమ్
౨౧ బ్రహ్మశ్వమేధవర్ణనమ్
౨౨ శ్రీవరదావిర్భావః
౨౩ శ్రీవరదాక్షవర్ణనమ్
౨౪ వరదరాజస్తుతిః
౨౫ వరదంప్రతి పార్థిన

పుట ఏవయాః
౨౬ అవబృథవర్ణనమ్
చతుర్థవిలాసే
౨౭ కృతయుగే బ్రహ్మపూజా
౨౮ యాగాంతేనర్వప్రస్థానం
౨౯ వరదస్య వనవిహారః
౩౦ శ్రీయంప్రతి వరదాక్షిః
౩౧ బృహస్పతేశ్శాపకధా
౩౨ గురుదారిద్ర్యవర్ణనమ్
౩౩ పశ్చాత్తాపాత్తవశ్చర్యా
౩౪ మృకండుగజేంద్రసంవాదః
౩౫ మహాశాస్త్రవిప్లవర్ణనమ్
౩౬ మహాశాంతతపావిఘ్నః
౩౭ గజేంద్రజన్మపాప్తిః
౩౮ త్రేతాయాం గజేంద్రపూజా
౩౯ అనావృష్టివర్ణనమ్
౪౦ గ్రాహణగజేంద్రగ్రహణమ్
౪౧ గజేంద్రమోక్షణమ్
౪౨ పంచమవిలాసే
౪౩ దేవాసురయుద్ధం
౪౪ గురుశాపమోక్షణమ్
౪౫ దావపరే గురుపూజనం
౪౬ విశ్వజిద్రాజవృత్తాంతః
౪౭ గురోస్త్వర్గగమనమ్
౪౮ కలావాదిశేషపూజా
ఫలస్తుతిః కథాపసంహారః
౪౯ గ్రీష్మాదైశ్రీవరదపార్థినా
శ్రీవరదరాజాయనమః

శ్రీ

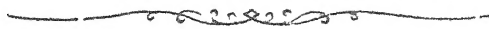
శ్రీ హయగ్రీవానమః

— శ్రీ * శ్రీ —

శ్రీమతే ప్రపన్నార్తిహరకిరీరాజవరద పరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీమదరిశాణఫాలవేంకటాచార్యవిరచిత

శ్రీవరదాఘ్యదయాశ్శుచమ్పూప్రబంధసారమ్భః

కల్యాణైకనికేతనంతదనఘంకాలాంబుదశ్యామలం చిత్రైన్మణ్యమశేష
భూఘరశిరారత్నం చిరత్నం మహాః । (౧) యస్యోరస్యసిశంసుతాజలని
ధేర్యస్యాస్తితస్యైఖిలా పాశ్వేయస్యపదేవ తత్ప్రియతమాయత్రత్ర
శేతేస్వయమ్ ॥ ౧ ॥ వెతద్దౌచలమణ్డనస్య కమలానాథస్యవేధస్సవస్మి
గ్ధస్వాదువపావిపాకరసికంబిమ్బాధరంభావయే । సంభోగేష్వనుభూ
యయన్మధువధూరమ్భానిధేజృమ్భిమ్భితా సాదశ్యప్యమృతే కదాపిత
నుతేనైవాదరంమెదురమ్ ॥ ౨ ॥ ఆచక్రాయుధమాదమామకగురొ
రాచార్యసర్గంభజేయస్యాన్తర్నిగమాన్తదేశికయతిశ్రేష్ఠామునిర్యాము
నః । రామస్తామరసేక్షగస్సచమునిర్నాథశ్శతా రాతిగిత్యన్తస్సత్రమ
సచ్చిదశ్శ్చుత్తిదృశామగ్రసరా జాగ్రతి ॥ ౩ ॥ ప్రఖ్యాతః ప్రగతా
ర్తిహృద్గురురితిశ్రీభావ్యకర్తృత్వేనోయో మాహానసికస్తమక్తిరసికశ్రీ
మానసయత్రాభవత్ । సంశేతత్రహివాచిహంసజలదాచార్యాది
భిర్భూషితే యజ్వాభూదగ్రీమునాధదేశికమణశ్రీశ్రీనివాసేష్టి నః ॥ ౪ ॥
తనయోస్యనయోదధేస్సుధాంశోర్వి నయోద్వైవని శేషహృద్గవిద్యుః । వ
రదాఘ్యదయాభిధాంయథాద్ధాంకృతిమేతాంవితనోతవేంకటార్చ్యః ॥ ౫ ॥
వ్యాయామంగమితాత్వలంకృతిపథే వ్యాపారితావ్యాకృతౌ త
రాకరణ్యగతాగతైశ్శ్రీమవతీతస్తాగ్జ్ఞై నర్తితా । త్రయ్యదేవిధిరొ

(౧) జలనిధేస్సుతాలక్ష్మీః - సః జలనిధిర్దేఖిలాయస్యాస్సాఘామిః ॥ త
స్యజలనిధేఃప్రియతమాగక్షా - తత్ర - సముద్రే ॥

పితాచిశిఖరంతర్వాదియంత్రారతిగమ్భీరంగజభూధరేశ్వరకథా గజ్జా
 ర్పురంగానాతే || ౬ || అసావపగుణాపిమేహరికధాసుధాధారిణీ కృ
 తిర్దనుజభిన్నుగ్రహణలాలప్రేగృహ్యతే । సురప్రవరతుష్టయెసురభి
 మగ్ధబద్ధాదరైర్మరైర్యజనతత్పరైర్మకలశీకిమాప్రియతే || ౭ || కరి
 గిరిపతేర్వాచానెతుకధాగ్రధనాచితాఃకలయతగిరో లబ్ధునిత్రాం
 కవిర్నతదాశ్రితః । వరుణతరుణీవారికీదాతహాకతటాన్తికప్రమద
 వనభూవాస్సేకాయప్రయాస్యతికిం జనః || ౮ || వ్యాసేవెదశిరో
 గురౌవచరితం వేతన్తజైలేశితత్స్వక్తంవిస్తృతముక్తవత్సపి కృతావ
 ప్త్యాం ప్రవృత్తస్యమే । నప్రీడాభవతిస్ఫురత్సపిరనౌ నాథస్యతస్యోత్స
 వె గృహ్లాస్తాకరదీపికామనుదినంకినుత్రపనైజనాః || ౯ || కీర్తింధతై
 కిలవిదధతీ గీరసాధీరసాఖ్యంకింనశ్చిన్నం నఫలతియథాజాతచేతస్సుఖం
 చెత్ । దీప్తిర్భానోఽప్రజనయతియాదృష్టిపుష్టింజనానాంమృత్యా
 కిం యచితునభవేత్తాపికామూషికాణామ్ || ౧౦ || సత్యనీతస్యవిభవం
 ప్రభవంచతస్త్రికౌశారెరిభాద్రిశిఖరైఃతతయంచకాఞ్చ్యైః । పృష్టా
 సతేనభ్యుగ్ధాసుగుణాంబురాశిఃప్రవాచ నారదమునిర్భువనైకబన్ధుః ||
 || ౧౧ || కదాచిదహమునారవిభవనిదానగదాధరసా తౌతాగ్రాయ
 స్పృహయాభుస్తదనుగుణామన్తకరణ శుద్ధిం లబ్ధుకామప్తామరస
 బాన్ధవకాన్తిబృద్ధమద్వైతర మద్వాత్మకరపద్మరాగదీధితివితతి సరస్వతీసం
 వలితవలభిదుపలశకలపటలవిగళదవికలమయూఖయామునౌఘసంగమ
 చారుగళంమెరుశృక్లమథ్యాసీనం (౧) యోగప్రయోగయోగానుయో
 గార్థమాగతైర్యాజ్ఞవలగ్న్యప్రైమైర్గరిమైర్నిర్మలధర్మహర్షిభిర్మహర్షిభి
 ర్స్వతంతృపితపథికమివ (౨) సరస్వత్యానక్తచిత్తం సుందరీసయనమివ
 (౧) యోగస్య ధ్యానస్య ప్రయోగే అనుష్ఠానే యో యోగఉపాయ
 స్తస్యానుయోగార్థం ప్రశ్నార్థమ్ (౨) సరస్సు కాపారెషు అత్యా
 సక్తచిత్తంసరస్వత్యాంవాణ్యమాసక్తచిత్తంచేత్యర్థః ||

(౧) శ్రుత్యంతాకలననిపుణః, రాఘాయణమిహ (౨) బహులసర్గసంపాది
తవిఖ్యాతః (౩) పాపనసన ప్రజ్ఞశైరిహాశ్రాంతమగ్రాన్తైః (౪) వ
ర్తకైరివ పుణ్యగీతనాం మంజులయజహూహస్మతైః, త్రివిధన ప్రద
శైరివ (౫) సామరక్షణస్థానైః, మానధనైరివ (౬) బహుమన్త్రాశ్శితైః,
యజ్ఞవానైరివ (౭) బ్రాహ్మణాలక్ష్మణైః, అవోష రాశనహాభిరివా
(౮) నైర్వాణ్యాకలితైః, అశేషపిద్యాసదనైః మనైరుపదశ్యమానని
స్సమాధిసమాధిమ్, అభిజాతమపినాభిజాతమ్, మమ పితరమపి (౯)
పితామహముపసృత్య ప్రణిపత్య తనవినయమేవమవోచం || భగవన్స్మమాం
మమవిజ్ఞాపనామనాకులమనాఃశృణోతు భవాన్ || ప || (౧౦) ప్రాపి
తాపిపురుషోత్తమాన్తికం స్రావ్యసంప్రీతిమహత్తమంతః || కామచా
పలవతీమతిర్తమస్వైరిణీన బహిరేవధావతి || ౧౦ || తతశ్చ || గదా
ధరస్త్రీశుపగారవిందమాలానమాలమ్భ్య మనోగజోమే । యథాన

(౧) శ్రోత్రసమీపస్య శ్రుత్యంతానాముపసిషదాంచ । (౨) సర్గ అథా
యావదపర్యాయావిచ్ఛిత్తిపితేహః జగత్సృష్టయశ్చ । (౩) అశ్రాంతం
నిరంతరం మృగైర్వారిణాదిభిః అశ్రాంతం ఋగ్విజ్ఞుః శైవ్యైః (౪) మజ్జుం
రమ్యం బయంతాశంజుషస్తీతజ్జుషః తాసాం పుణ్యగీతనాం శుద్ధగానా
నాం పుణ్యాగీతరుచ్ఛారణం యేషాం తేషాం మంజులనాం యజహూచ ||
(౫) అమరాణాం తుణ్యుడత్సవస్యయానిస్థానాని తత్సహితైః సామ్నాం
సామవేదానాం రక్షణస్థానైశ్చ || (౬) బహుమంతారం పూజయి
తారం బహుమన్త్రాశ్శితైః || (౭) బ్రాహ్మణైః - విప్రైః వేదకద
త్రేశ్చ || (౮) అంతరానిభిశ్చాన్త్రవిద్భిః - అంతర్మద్యైవాణ్యాసరస్వ
త్యైః || (౯) స్రుష్ట్యత్యేన పితౄణాం దక్షాదినవప్రజేశానామపి పితౄ
త్వాత్పితామహసంజ్ఞమ్ || (౧౦) పురుషోత్తమః - పురుషశ్రేష్ఠః విష్ణు
శ్చ । తమః - అంధకారం అజ్ఞానంచ । కామేనమన్త్యథేన జాతం చాప
లమ్ । కామ్యన్త ఇతి కామావిషయాస్తైశ్చ చాపలం స్పృహోచ ||

చాంచల్యముపైత్యు సాయం తథావిధాత స్వముదీరయేధాః ॥ ౧౩ ॥
 ॥ ౧ ॥ ఎవం మయాపృష్టః ప్రహ్లా భగవదభివ్యక్తితైత్రేస్పాశ్రమోచి
 త కర్తానుస్తానైవైవ మృచితకమాయవిశేషయామనీషయా పుణ్డరీకా
 త్తమహం సాక్షాదకార్షం॥ తతిశ్చపుణ్యతైత్రీ విశేషేషు నిర్మలకర్మల
 త్తమపద్వైతమననూరాధనమస్తరేణ నాస్త్యకరణశుద్ధిరిత్యభిధాయవే
 ధాః స్వయమాగత్య సత్యవ్రతక్షేత్రం హయమేధేన మాధవమారా
 ధయన్ యథాతమపరీక్షమీతామాస ॥ తథాసకధామశేషామభ్య
 థాన్తహ్యమ్ ॥ ౪ ॥ యాకథాలాకధాత్రై వవర్ణితాకర్ణితామయా ।
 కథయేతామహంతుభ్యం నిధయేతపసాంముదా ॥ ౧౪ ॥ తథాహి ॥
 పురామరారింశతురాననస్తం సాక్షాచ్ఛిక్షీర్షుస్సతపాంసితేష । తథా
 పిచేతోనదధావనన్తై ముధానుఖేష్వేవమథావదేషు ॥ ౧౫ ॥ విభా
 వ్యచిత్తంవిషయాప్తిదూషితం విధాతరిధ్వస్తమనారథేనతి । విహాయ
 సకాపివిధూన్వతీశుచం విజృమ్భితావాగశరీరణీతదా ॥ ౧౬ ॥ (౧)
 ఆహరేరాహరేద్వౌప్నే రశ్వమేధసహస్కిమ్ । నచేన్నచేతశ్శుద్ధిస్తే
 భవితాభవితాపహృత్ ॥ ౧౭ ॥ ౧ ॥ యదిపునరథోక్షజసాక్షాత్కా
 రత్వ రయాహయమేధసహస్రావరణవిలమ్బం నసహసేతదా నిరపా
 యోయముపాయోగ్యహ్యతామ్ ॥ ౪ ॥ తుణ్డీరాఖ్యంమణ్డలమప్తిస్మృ
 హాణీయం తత్రక్షేత్రంరాజతినత్యవ్రతనంజ్ఞమ్ । తత్సంపాప్యత్వంహ
 యమేధేనయజేధాస్తత్రైకంయత్కర్మనహస్రంఫలతీతి ॥ ౧౮ ॥ ౧ ॥
 ఎవమశరీరణీంవాణీమాకర్ణ్యపరమానస్తతుందిలమనావనజాసనస్సము
 త్థాయమేరుశ్శక్త్యాత్పద్యఎవ సత్యవ్రతక్షేత్రమధిగత్యతత్రత్యమత్యన్తా

(౧) హరిదగ్ధనావధిచాయమేధానాంపహస్రం ఆహరేః ఆహర । వి
 ధాలిజ్ఞధ్యమైః ఎవనాంతమ్ । భవినాంసంసారిణాం తాపాన్ అధ్యా
 త్మికాదీన్ హరతీతి శాద్భవీచేతనశ్శుద్ధిః వైర్మల్యం నభవితా । నభవి
 వ్యతి । భవితేతిలుడస్తమ్ ॥

శ్చర్యతపశ్చైర్వ్యపరమునీష్ఠమృణ్మలం కుణ్డలివరపరిమణితప్రతీర
మనస్తసరోవరమాలాకయన్ పాశ్వనాథాకాసురమృగీనైవమవోచత ॥
భోభాస్సరణవం పశ్యన్తుభవన్తః ॥ ప ॥ (౧) ప్రవికస్వరపద్మరాగదీ
ప్రాపరిభాగం మహితంరసాశ్రియత్వాత్ । సుఖసుప్తజనార్దనంసరో
భాత్యుచితానస్తసమాఖ్యమచఛరూపమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతి । ప్రత్యూచ
తైచనంపరమర్షయః (౨) ఘనశోభనాభిజాతాంబుజాభ్యుదయినీ
సమాకలితహంసా । ననుసర్వతోముఖాధ్యాభవతి స్తనుమనుకరోతి సర
సీయమ్ ॥ ౨౦ ॥ కించ ॥ (౩) ఆకర్షితహరమణీయతయాభిజాతనీగా
గతాని బతయామునిమృణ్మలాని । పారీనకేతుముదమాదధతీవిభాతీస
యం ఘనీన్ద్రీసరసీసురమందరీవ ॥ ౨౧ ॥ అపిచ ॥ ప్రపుల్లతకల్లంకరప్ర
కరమకరన్దప్రసరణభ్రమద్భృక్షశ్రేణీధ్వనిగుణితమజ్జన్త సుజపా । పునా
నాభూలోకం భుజగకులధౌరేయసరిసీప్రజానాం సం తాపంప్రళయ

(౧) ప్రవికస్వరేణ ప్రకాశమానైవ పద్మరాగేణ ఘనామణినా । ప్ర
వికస్వరాణాం వికచానాంపద్మానాం రాగేణతద్వర్ణైవచ । రసాశ్రయ
త్వాత్ - భూమ్యాధారత్వాత్ ఉదకాధారత్వేచ్ఛ । సుఖసుప్తజ
నాదకానః - విష్ణుః జనపీఠాకరోగ్రహాదిశ్చయస్త్వేకతత్ । అచ్ఛరూ
పమ్ - నిర్మలశుభ్రరూపమ్ । సరః । శైవగుణాశ్రయత్వేన యోగ్యా
నస్తసంజ్ఞంభాతీత్యర్థః ॥ (౨) ఘనానిసాంధ్రాణి । శోభనానిరమ్యాణి
అభిజాతాని అభితోజాతానియాన్యచ్ఛుజానిపద్మాని తేషామాపిర్భావ
వతీ । ఘనశోభస్యమేఘశ్యామస్యహరైర్నాభిజాతాదమ్బుజాదావిర్భా
వవత్ప్రసమాకలితాః పద్మవిహారార్థం యానార్థంచసంగమితాహంసాః
యయాసా । సర్వతోముఖంజలంచతుద్దిక్తుముఖానిచతదాధ్యా(౩)అభి
జాతంరమ్యంయనీరమువకంతదధకామాగతానిఅభిజాతా-ఉత్పన్నానీ
రాగతావైరాగ్యం యేషాంతానిమునిమృణ్మలానిరమణీయతయాయాఆక
ర్షతి । పారీనకేమత్స్వేతు పారీనకేతోర్మన్మథస్యచముదమాదధతీత్యర్థః ॥

తి పాపంచహరతే ॥ ౨౨ ॥ (౧) అన్యచ్ఛహాస్తపరమహంసాజ్ఞా
 లపాదస్పర్శధన్యజలజాతమ్ । శ్రితహంసబహూదకమప్యయతి స్ఫుర
 ణంఘణీన్ద్రీసరవతత్ ॥ ౨౩ ॥ ఇతి పతివచనందదతోమునీంద్రాన్ప్రతి
 పునరిదమాచప్తపరమేష్ఠీ ॥ ౪ ॥ ఎహహి శేషాహివరనిరంతరసన్నిధా
 నసిద్ధనిత్యశుద్ధభావా, నవ్వితీరసముదిత్వరకెసర సహకారనాల్లికేరమ
 స్తారకున్దపున్నాగక్రముక ప్రముఖవివిధధరణీరుహధరణీసురప్రవరవిట
 పకరగృహీతకుసుమబృన్దజుహూముఖహూయ మానమధుమయఘృ
 తథారాసివ్యమానవిమలసలిలసంస్తారితావభృతేష్ట్యాచరణప్రకారా
 అన్తఃకృతసంతతవిహరణవరుణాన్తఃపురజనకరనిహితమధుభరిత కనక
 చషక మోహమావహద్భిరభీషితలిప్సయా చిరమపుతపస్యత శృంగత్ర
 తోర్జనాదకనధ్యానావధానావసరవిధృతానన్దబాష్పాణినయనానినూ
 నిమితిశఙ్కామంకురయద్భిరన్తర్వసన్తం నారాయణమారాధ్యతదభి
 షేకోదకం వినయాతశయేన యుగపదేన పరిపాతుకామానాం నిత్య
 సూరీణాం తత్రీథకధారిణదశానిశ్చలాని హస్తపుటాని ధృవమితం

(౧) కుటీపకబహూదక హంసపరమహంసభేదేనచతుర్విధాయతయ
 ఉత్తరోత్తరముగొప్పాః । తాదృశపరమహంసానాం ఉజ్జ్వలపాదస్ప
 ర్శైనధన్యం కృతాథం లడయోరభేదాజ్జడసమూహోయస్తికాతత్
 శ్రితాః హంసాః బహూదకాశ్చయతయోయస్తిక తాదృశమప్యేత
 దనన్తసరః అయతిస్ఫురణం యతిప్రసక్తిరహితమితి విరూధః । పర
 మాణాం హంసస్య సూర్యస్య ఉజ్జ్వలానాం పాదానాం కిరణానాం
 స్పర్శైనధన్యానిరమ్యాణి జలజాతాని కమలానియస్తికాతత్ శ్రితాః
 హంసాః సేతచ్ఛదాః యత్రాదృశం బహుజలంయస్తికాతత్ సరఃస్ఫు
 రణంప్రకాశమ్ । అయతి - ప్రాప్నోతీతి పరిహరః । ఇలకిలకటీగ
 తావిశ్యత్రవశ్శిష్టస్య ఈథాతోర్లటీగురుపమ్ । అయపయగతావిత్వ
 స్సాత్మనెవదిత్వాత్ ॥

భావనాంజ్యంభయద్భిస్సంభృతమధుభిరమ్బోరుహైఃకరమ్భితాః, సం
 భోగసమయ్యమ్భుమాణగాఢపరిరమ్భసంభవం వరటానాంశ్రీమం శ
 మయితమయిత్రమానైరపి యదితుపత్వవ్యజనవీజనైతనుమపి పవన
 ముత్పాదయేమ తదాతదవదితవీచికాపనోదననిబన్ధనం ప్రియతమాన
 మాగమప్రత్యూహవిషాదమాసాదయేమ యదితుతమనిలంనజనయే
 మ తదా సురతమ్మనీతదయితతమాశ్రమాపనయనాకరణాదకృతాథా
 తామనుభవేమేతి రతివిరతివేలాయాం నీలాయామానమానస్తే ర్తాన
 సౌకోయువభిరభిభోభమానాః, ఆమధ్యాహ్నసంచారిశ్రీమేణ మధ్యే
 సలిలమవతీర్ణవతీనాం విద్యాధరయువతీనాం చికురనికురంబెఘులైవాల
 జాలతోపలమ్భస్య పుస్తరమస్తహాసనదనెఘు వదనెఘు వికనదమలకమ
 లవ్యామోహస్య కించచ్ఛంచలతాపాత్రేఘు నెత్రేఘు చంచూర్య
 మాణవృధులశఘరభ్రీమస్య మరన్దసఖెఘు శ్రవణసుఖెఘు రుచిరరచ
 నెఘువచనెఘు మదకలమరాళగళగళతలకల జాధ్యాసస్యముక్తమం
 జుళకంచుళికాసు పరస్పరవిభాగానభిజ్ఞాసు ఘనస్తనకనకకలశీఘు
 దృఢాల్లింగననుఖతరధాక్లమిధునతారోపస్య మణిమేఖిలాకలాపెఘు న
 న్నిహితశైవసవిధచరపన్నగవరభ్రాంతైశ్చగమ్భీరైఘు నాభీవిలెఘు ర
 మ్యావతకబుద్ధైశ్చజననాదనాకలితకుసుమచాపచాపలతయా నిరంత
 రచిరంతనపురుషనిదిధ్యాసనైర్బద్ధాననైః తాపసజనైరధ్యాసితతటవ్ర
 దేశా(౧)సారసక్లతాపి విసారసంగతా(౨) కూర్మితాముపగతాపి సూ
 ర్మితాముపగతా(౩) బహులూపాప్యపాపా, (౪) మరాఘ్యపసేవితా
 వ్యమరాఘ్యపసేవితా జనయతి నయనయోరమన్దమానన్దమనన్దసరోసి

(౧) సారసం-సరసిరుహం || విసారశ్శకులీచేత్యయరః || (౨) కూర్మా
 స్యాంసంతీతి కూర్మీణీతస్యాఃభావం కూర్మితామ్ || (౩) బహులూపః,
 యస్యాం సా బహులూపా | అపాపాఅపగతోదకేతి ఓరోధః | పాప
 రహితేతి పరిహరః || (౪) మరాఘీ-హంసీ || అమరాఘీ-దేవపక్షిః

॥ పునస్సవిస్తయమ్ ॥ ఏతదవగాహనాదకృత్యకారిణోపి శుద్ధ్యన్తి॥౪॥
 (౧) శుభకరహటకశోభితశతపత్రారోహిణోప్యమీహంసాః । కృతఫణి
 పరోపగాహోశ్శుద్ధాశ్చ శేషకర్షణీయాశ్చ ॥ ౨౪ ॥ ఇతిప్రశంసన్నుర
 గాధిరాజసరోవరం పాధుసరోజజన్తా । తదన్తికదన్తిగిరింవిలోక్యహ
 షీమహుర్దీప్యన్తివాచమూచే॥౨౫॥౫॥ భాభాఃపశ్యతాత్రైత్రమా
 హత్త్యాద్విరోధినామప్యవిరోధమ్ ॥ ౪ ॥ అన్తికశోభితహస్త సంతతం
 దన్తిభూమిభృత్ । తథాపితునిరాబాధపుష్కరాపుష్కరిణ్యసా॥౨౬॥
 కించ ॥ దృప్యద్వారణదానమాద్యదల్లినక్షేత్రసంమోచితస్తతకర్ణవ్యజ
 నానిలెనసుఖితోరాజామృగాణామసా । పాశ్వోపాన్తవిహారిచారుద
 మరీచ్యాపారిత్రేశ్చనురేరాష్ట్రోదీప్తితిమున్నతేగిరియేపీతేసమాఘాత
 తే॥ ౨౭ ॥ ఎతద్విభావయత ॥ ప్రధాన్తస్తిగిరేజఃవేన పతతోధస్తా
 ద్దృశప్రస్తరేష్వస్తాకస్యహినిరురస్య పునరపుష్పలాతుకైశ్శీకరైః ।
 శాఖాగ్రైఃపితైస్సూరాదఃనకృతేషుప్రక్షితాన్యస్థయానిష్పాపాః ప
 టవోమహర్షివటసఃపుష్పాణి సంగృహ్ణతే॥కించ ॥ (౨) అత్యద్భుతో
 హస్తీమహీభృదుఃశ్చైవ రసాయణోయేనవపువ్యరాగాః । తేఽప్యస్యసం
 పాదితదాంతేదీప్తైర్దూర్ధానమాసాద్యభవన్తినుక్తాః ॥ ౨౮ ॥అపిచ ॥

(౧) శుభకరహటకేన సువర్ణేన శోభితాని శతపత్రాణి అనెక
 వాహనాని । శుభేనకరహటకేన శిఫయాశోభితాని శతపత్రాణి కుశే
 యానిచహంసాః యతయః పక్షిణాశ్చ ॥ (౨) నవాః పువ్యరాగాః
 మణయః యేసన్తి । తేపి సంపాదితాః త్వాదితా । దాంతానాం జ
 తైర్ద్రియాణాం దీప్తిః యేనతస్యాస్యహస్తీగిరేర్దూర్ధానం శిఖరమా
 సాద్యముక్తాః ముక్తాశలానిభవన్తితి చిన్తయ ॥ యేనరావపుషిలరా
 గానభవన్తి తేపి శరీరాభిమానినాపి సంపాదితా । దాన్తస్య - వరద
 స్యదీప్తిః ప్రకాశోయేన తస్యాస్య మూర్ధానమాసాద్యముక్తాఃసం
 పాదవినిర్ముక్తాభవన్తిన్యథాః ॥

(౧) అగోపినంజ్ఞయాసాయం నాగోజగతివిశ్రుతః । నాగోపినమదా
 స్తోదీ మదాస్తోదీచసోపినః ॥ ౩ ॥ అన్యచ్చ ॥ (౨) సత్యవ్రతేస్ఫురతిసా
 ధుభృగుమృహామైశ్వాతాతపా మణిమరీచివిశోభితాః । యో వ్యా
 ఘృపాదమృదితశ్శుక్గీతగమ్యస్సోయం ద్విజైఃపరమహర్షిభిరాశ్రితా
 ద్దీః ॥ ౩౪ ॥ నిపుణం నిరూప్య ॥ నిబిడకుటజముక్తాముక్తమస్తప్ర
 శస్త్రో నికటగతపతత్రీప్రీచ్ఛలత్పక్షకన్తిః । అయమధిగతలాభస్తాణు
 దన్తామహీధ్రస్సుధృతి కరటిరూపానిర్ధరస్సారదానః ॥ ౩౫ ॥ మతజ్ఞ
 జాహగ్యమితి ప్రశంసా భుజ్యధౌరేయసర్వప్రతీరే । నాధాభితు
 స్త్వైవిదధే నవేథాస్తురక్లమేథాయ మతిం సుమేధాః ॥ ౩౬ ॥ (౩) అ
 యజ్ఞఏషయోసామెత్యామ్నాయార్ధాదరాదివ । అబ్జభూస్సామజగి
 రావాప్తుం యజ్ఞం సమేహత ॥ ౩౭ ॥ సావనీం పావనీం శాలాం చి
 త్రామత్రైవ కుర్పితి । ఆవప్తవతతస్సృష్టా త్వష్టాగం తుప్తమానసః ॥
 ఇదం చవిరంచస్తంజగాద ॥ హస్తీభూమిధరముత్తరవేదీకృశ్య కల్పయ
 శుభాం మఖిశాలామ్ । సంవిధేహి నగరం నగరమ్యం స్పాగహర్త్య
 గృహశాలివిశాలమ్ ॥ ౩౮ ॥ ౪ ॥ ఎతచ్ఛ వారిజాసనశాసనం శిరసా
 దధానో విస్మష్టాన్యన్యాయపారస్త్యష్టా సృష్టారమానస్తయితుం స్మష్టా
 భిరామభావం కరటిగఽణీధరం చతురశ్చతురశ్రీకృశ్య తత్సన్నికర్షై

(౧) అగోపి వైలాపి సంజ్ఞయా నాగః హస్తీప్రసిద్ధః ॥ నాగోపి గ
 జోపి మదాస్తోదీ నేత మదాస్తోదీచి విరోధః । నమతఆస్తోదయతీతి
 నమదాస్తోదీ ॥ మూమాస్తోదయతీతి మదాస్తోదీచి పతిహారః ॥ (౨)
 శాతః కృతతపా యస్మిన్సః । అత్రీ ముద్రాలంకారగీత్యా కతియ
 మహర్షినామూసూచితాని (౩) యః అసామా । సామవేదరహితః । ఎ
 షః అయజ్ఞః యజ్ఞానర్హః ఇతి వేదార్థవిశ్వాసాదివ అబ్జభూః-బ్రహ్మ
 సామజగిరా-సామవేదాన్తర్గతవాచాయజ్ఞం అవాప్తుం సామజః-సిం
 ధురః తన్నాయకగిరౌ పర్వతే యజ్ఞం ఆప్తుమితిచార్థః ॥

(౧) రామచంద్రసిద్ధతిమివవిస్తీర్ణప్రాగ్వంశం, జనకసఖామినశోభమాన
సాధూతగ్రాం, విద్వత్ప్రభుభవనరీతిమిన సత్సదసా విరాజమానాం,
సుమతినగరీమిన విశాలాం, హయమేధశాలామచితేణ విరచయ్య వి
స్తయకరవివిధవిదిత సన్నివేశవిశేషాం, కబళీకృతసురపురీగర్వాం, న
గరీమపి కాశ్చీతాగ్రాం చీనామికామత్యచ్ఛతశిల్పః కల్పయామాన ॥ త
తశ్చ ॥ ప ॥ గర్భస్థకిన్నరతురగ్గమనక్రసిద్ధవిద్యాధరాదిసహితాస్స
మనుష్యరొభిః । దేవాసురాదుఃపాణయజ్ఞదిదృశ్యయాస్యాం స్పస్వాది
తేషు సదనౌషు సుఖం సిషెచుః ॥ ౩౬ ॥ గ ॥ విధాతురానన్దాయ వి
శ్వకిర్తణా నిర్మితాయాః కాంచీనగర్యాః విబుధదనుజమనుజవిగ్యాధ
రాదిభిగభ్యాసితాయాః వర్ణనావచనౌషు నాతిశయోక్తినమ్భుననా
తతః తత్త్వమధ్యవస్యశు భవాన్ ॥ ప ॥ హరితత్పూర్ణధూతద్వోపు
రాగ్రప్రజాగ్రీతునకకలశమస్తస్య స్తగారుత్తతాంశూన్ । చపల
ఉపజిస్తుత్సుశ్చన్ద్రమోజ్జగఃకురంగౌ నహిసంహిరుపాగాద్విత్రినం
శ్చిత్రసింహాత్ ॥ ౩౭ ॥ కింద ॥ మైరాణ్యమ్భురచుమ్భున ప్రణయిత
త్ప్రసాదవాతాయ నెషాంలగ్నాన్యబలాముఖాని శశినంచాలాకృతా
లాయితః (౨) గీతేనస్ఫుటవిత్తధన్విధనుషోభీతేనచన్యంకునా విశ్చిత్త్య
గ్రసతేస్త శీతకిరణం స్వగ్భానురభ్రాజరైః ॥ ౩౮ ॥ ఉదశతలకగౌ
ష్ఠీనిర్హనాల్మప్రచారైః శ్రీమజలవిసరోయం స్వర్గవారాజనానామ్ ।
తనుషు సముపజాతస్తన్తణీహర్ష్యకౌటీ ధృజపటపటలీనాం తాన్ద్రవైః
ఖడ్గితోభూత్ ॥ ౪౦ ॥ తదుపవనరసాలాస్తాయదానోపకారస్త్యోమ

(౧) పిస్తీర్ణప్రాగ్వంశః - పూర్వవంశః యజ్ఞేయగృహవిశేషశ్చ య
స్యాం సా । శోభనః - సాధూనాం సశాం ఉతగ్రరస్సమూహః సా
ధుగుతగ్రః యజ్ఞేయశాలావిశేషశ్చ యస్యాంసా । సత్సదసా-సశాం
సజ్జన । సదస్సంజ్ఞశాలయాచ (౨) గీతేన - గానెన స్త్రీయుఖానీతి ।
స్ఫుటం చిత్రేతిలిఖ్య లిఖితస్య ధన్వినో ధనుర్ధరస్య ధనుషశ్చపాద్భి

ధీగతవంతో వ్యోమ్ని విద్యుగ్వధూభిః । సహవిహరణభాజాం సాదరం
 మేఘయానాం కిసలయనికురంబైఃకల్పయంతీవతల్పమ్ ॥ ౪౧ ॥ (౧)
 రాత్రౌనద్వపమోషణక్షమకరో రక్షక కళంకం సదా దుఃఖాన్యైవ
 కుశేశయేషు జనయన్ దోషాకరోపి స్వయమ్ । శుద్ధ్యేహ న్తలదీయపు
 న్నిసరసిస్నాతోనుభిష్పచ్ఛలాత్సంస్తాప్తశ్శుచితాం బహున విబుధా
 స్వాదార్ద్రపాదామృతః ॥ ౪౨ ॥ (౨) నృతైరద్భుతవి త్తధూరణకలా
 యోధ్యాస్థితామాయయా కిర్వన్త్యైసుకురాధరావిటజనానాం చీక
 లాపాంచితాః । కామతైమహవన్త్య ఉజ్జ్వలతయాకాశీభనన్తస్యమా
 స్తనాన్వినాఃపరమాం ముదం తనుభృతాం తద్వారకాంతాబసః ॥ ౪౩॥
 తుక్లాబభౌరససమృద్ధబృహత్ఫలాధ్యా తన్నాత్తికెరతతిరాతపహారిప
 ణ్ణా । వ్యోమాధ్వగశీసనివృత్తికృతే ప్రక్షస్తాపుణ్యప్రపెవమధురో
 దకపూర్ణకుమ్భా ॥ ౪౪ ॥ అస్యాం నగర్యామరవిన్దజన్తా హస్తీన్ద్రై
 లాత్తరవేదిరమ్యామ్ । అధ్యాస్య శుద్ధాం హయమేధశాలామనాకు
 లోయష్ట్రునునాబళూప ॥ ౪౫ ॥ ౧ ॥ అనన్తరమాశిండులప్రముఖైర్దై
 తేన న్యజుగ్నా మృగైః చంద్రాక్షతి నిశ్చిత్త్య(౧) సతాం సజ్జనానాం
 వసుమోషణే ధనావహారి త్తమస్సమర్థః కరో హస్తా యస్యసః । స
 తాం-నక్షత్రాణాం వసుమోషణే కిరణావహారి త్తమఃకరః కిరణోయ
 స్యసః । భం-నక్షత్రం తారకం సదితి విశ్వప్రకాశః ॥ వసుర్తయూ
 ఖాగ్నిధనాధిపేష్వితీ షిశ్వః ॥ బలిహస్తాంశివకరాజత్యమరః । కళం
 కం-దోషం - లంకంచ । కళంకోఽగ్రావవాదయోరిత్యమరః ॥ కుశేశ
 యేషుదర్శశాయీషు వ్రతీషు శతపత్రేషు పరివిద్యజ్జనపానార్హచరణతీర్థః
 దేవతాస్వాదయోగ్యకిరణగతసుధశ్చ ॥ (౨) చిత్తభూర్నన్తః తస్య
 రణకలాకేభీ తత్ర యోద్ధునుద్ధాయోధ్యాః । మాయయా - వంచన
 యాశ్రితాః । ౩ కాశీభనత్ సూక్ష్మమధ్యమంయాసాంతాః । ౪ అత్ర అయో
 ధ్యామధురాదిమహానగరీనామానిసన్నివేశవశాత్సురస్తీతివిశేషః ॥

ఖమండలైః విశ్వానస్వాదిభిర్గన్ధరైః విరూపనమఘైరసురైః మాణి
భద్రాదిమైర్యతైరవసితప్రప్తైర్హర్షభిశ్చ రమాభిపురస్సరాభిరస్స
రాభిర్జనక ప్రభృతిభిర్జగతీపతిభిరవైశ్చ ధన్వైరభ్యరదిదృశ్యయాసమా
గతైరతివిసంకటమపి కాంచీనగరమత్యంతనిరస్తరమభవత్ || ప || సం
భారవగైర్వధనంభృతేషు సర్వేషుచన్ద్రితసుసమాగతేషు | యియ
యమంభోజఘనం సమీక్ష్య విదక్షణౌ వాక్పతిరాచచక్షే || ౪౬ ||
సరస్వతీ యా తవ ధర్మపత్ని సరోజసూ లేన తయా వినా తే | సవః
ప్రవర్తేత విభావరీషు దేవాత్సవో దీపికయా వినెవ || ౪౭ || గ || ఇతి
బృహస్పతిః శతమాకర్ణ్య సరస్వతీసమానయనాయ పరమేష్ఠీ వసన్తమే
వమాచప్త || ప || కుతస్మిన్ గౌరణాత్పూర్వం కుపితా మయి భారతీ |
సరస్వతీనదీం ప్రాస్తా సాత్వయా నీయతామితి || ౪౮ || గ || వసన్తశ్చైదం
పరమేష్ఠీశాసనం శిరసా మానయన్ సరస్వతీచక్రీతరమణిగణ్య ప్రణిప
త్యచ వాచాం దేవీమవో వదేను || ప || సదర్శనీయే జనని త్వదీయే వ
దై వచో దవిపదారనిందే | యయో స్థరంతాపి వ హస్తసూక్తిసరందధా
రాం మనుజా లభన్తే || ౪౯ || చతురాశికవిశేఖరాశ్చకౌదాః చతు
రాస్యాననచన్ద్రీచన్ద్రీకాం త్వాం | సరితాపహరాముపాస్య భక్త్యా
పరితుష్టస్త్యమృతేన వాక్తయేన || ౫౦ || కమలాసనవల్లభే కవీనాం
రసవారజముపేత్య నృత్యసిత్వం | మధురౌక్తిమిషేణ తత్ర నిత్యం మ
ణిమంజీరకశింజితాని భాన్తి || ౫౧ || భజన్తామాధ్యత్వం పరమిహయ
జన్తాం క్రతుగణైరయన్తాం వృద్ధత్వం బహుషు కలయన్తాముపకృతిం |
వహన్తామాదార్యం మహదధిసభంతా వసదయాదరిద్రాశ్చేన్నస్యర్దు
హిణ్యహిణిస్తాత్రవివయాః || ౫౨ || గ || భగవతీసరస్వతీభవత్యా
స్సిన్ధుపుత్ర్యాశ్చ మిథావిరోధమవిరోధం చ పశ్యామః || తథాహి || ప ||
(౧) శ్రీయన్ శ్రీయం త్వాంచ విరంచపక్షిసువర్ణగోభీసుమతిర్విభాతి

(౧) సువర్ణేన-కనకేన సమీచీనాక్షరేశ్చ | శ్రీయా అపెక్షితః సదమూ

అపేక్షితశ్చిత్రముపేక్షితోత్ర శ్రియా త్వయా యస్సచ మూకప
 వ ॥ ౫౩॥ సంశ్రితేష్టఘటనావిశారదే శారదేందుసుషుమాశ్శీశారదే
 రాజసేమనిమనస్య రాజసే రాజసేవ్యచరణారుణామ్బుజే ॥ ౫౪ ॥
 (౧) సరస్వతిత్వామనుపాశ్రితోయః సనీరసత్త్వంవహతే విచిత్రమ్॥
 భక్తంచ ధత్తైత్వామనుపాశ్రితస్తు ననీరసత్త్వం నచ భక్తయోగం ॥ ౫౫ ॥
 వాద్వేవతే త్వం విహరస్యదారావనస్తలక్షీరివ కాననేషు । ప్రసాద
 యోగాదుదితైర్ధరంధైః పుష్టాసిపూర్ణా ॥ (౨) సుమనస్సమూహా ॥
 పాదేన పశ్యన్నయనేన శృణ్వన్ పాదగుర్భవంశ్చాపి భువశ్చరీవస్త్రః ।
 తవ ప్రసాదేన దిశోవిశాలయశోచుకూలైః విశోభయన్తి ॥ ౫౬ ॥
 మూకమపి లూకమనలోకయసి యంత్రం వ్యాకరణమాకలయతే నన
 వివేకః । వక్రీమపితరగ్రరణధిక్రరణజల్పం కల్పయసిదేవి(౩)హరితల్ప
 వరకల్పమ్ ॥ ౫౭ ॥ వాణికరవాణినతిమున్నమితపాణిః ప్రాణిహితకా
 రిణిసువేణి మధురావాణి । మానినివిధేస్తవనవానిధుతహనిర్హనితత
 మానితనవానినవనాని ॥ ౫౮ ॥ (౪) సభాయాం సభాయాంసభాయా
 ధ్యయేన ప్రభాతే ప్రభాతే ప్రభాతేస్తృతాస్యాత్ । కలాయాం క
 కఃసేనాసహితః । త్వయా ఉపేక్షితస్సచ నరః మూకపవ (౧) హే
 సరస్వతి-హేనదీరూపేషితచ । త్వామనుపాశ్రితః । నీరే-జలై సత్త్వం
 స్థితిం భక్తం తరక్తంచ వహతేషతి ॥ త్వామనుపాశ్రితస్తు నీరసత్త్వం-జల
 స్థితిం-తరక్తయోగంచ నధత్తైషతి విరోధః । ఉభయత్ర నీరసత్త్వం
 రిసానభిజ్ఞత్వం భక్తః-పరాజయశ్చేతి వాస్తవార్థః (౨) సుమనసః-పు
 ష్పాణి-విద్వాంసశ్చ (౩) హరితల్పం-ఆదిశేషః (౪) యేన పుంసా ।
 ప్రభాతే ప్రభాతేప్రతిప్రభాతంతే ప్రభా కాంతిః స్తృతాస్యాత్ ।
 సః సభాయాం సభాయాం ప్రతిసభం భాయాద్ధిభాసేతహి । కలాయాం
 విద్యానాం ఆయామఃచైపుల్యంతద్వద్భిర్విద్వద్భిఃగీతేస్తుతే హేవాక్ హే
 వాణి । కలాయాంకలాయాం స్రీతికలం అవిధేయా-అగృహీతాః ౧

లూయాంకలూయామిగీతేఽవిధేయావిధేయావిధేయాగిరౌవాక్ ॥౬౦॥

(౧) సకృత్స్వదవలూకితస్సకలలూకవిశ్లాఘితశ్శుభామిహయశస్వితామ
ధికవిక్రమస్సంశ్రియః । సుయుక్తతరవారిణానిరణోన్మిపద్మీప్రియా
సరస్వతి నిరస్యతి ప్రతిభటచ్చటాముద్భటాం ॥౬౧॥ సమపాసనీయ
మృదుపాదపల్లవే విధుపాదగౌరిహఘపాభకుఃతథై । (౨)అవయోపిప
ద్భవయోపిదీక్షయా కవయోభవన్తితవ యోగిహున్యయా ॥౬౨॥
జానీతేసరణీమహాత్మచరణే వాణీ తథాపాణినే స్త్రుయ్యతం పరి
చిన్తయత్యవికలం తంత్రీంచ సప్తాయతే । పక్షం రక్షతి వైదికం ప్ర
ధయతే స్తార్తీసుసావర్తనీం యత్రశ్వం శతపత్రజన్తదయితే లెశం
దృశౌదాశసి ॥ ౬౩॥ (౩)ధాటియాభిర్యనర్పస్ఫుటపటదనడుపుష్పిణం
హిష్టకమ్పహృదభూర్జుట్టుదుం చ న్నకుటతటనటజ్ఞాహ్నవీనిహ్నవాహ్వాః ।
తరకన్యకాగరిసక్రత్ప్రీతిభటపటలీపాటవాః ప్రాధనాగాః శ్రేష్ఠీకు
ర్వన్తిగోష్ఠీం దుఃఖాణసృహణిహేధీజహం భేజహం త్వం ॥ ౬౪ ॥
ఇహునాక్షిపతీపునర్విదధతీ గ్రామముపెట్టెవనం నిన్సంతిమకరన్ద

రః-వాచకర్త॥విధేయాఅధీనాః శ్వం విధేయాఃపర్యాః । సర్వగ్రీవీ
స్సాయాం ద్విభావః । (౧) అధికవిక్రీణః-ఉత్తమపరాక్రమః । అ
ధి-అధికః కవీనాం-విదుషాం క్రమః-రీతిర్మన్యః ॥ సకలైః సరైః క
లాసహితైశ్చ । అధికం గణే యుగైః । పూర్వోత్తరమిమాంసాధికర
ణేషుచ ఉన్మిపద్మీ స్ఫురన్తిదీప్తిర్యస్య తాదృశేన సుయుక్తిరేవతరవారి
రిః ఖడ్గః తేన॥ ప్రతివాదిరూపప్రతిభటానాం ఛటాం నిరస్యత్యర్థః ।
అసి తాం గౌవిసశనస్తరవారిశ్చ హుజగ్రతః । కిరవాకికృపాణశ్చవా
లశ్చన్ద్రీసుతాపిచేత్యజయః (౨) హేపద్భవయోపిత్ । అవయోపి
విః-పక్షీ తద్భిన్నాఽపి మేమాఅపి కవయః జలపక్షిణాః ధ్వనిః । అవ
యోపిమెవసదృశౌ జడాఅపి కవయఃవిద్వాంసాభవన్తిత్యర్థః (౩) విజ
గీహఃప్రస్ఫుత్తర్యాసాధాటినిగద్యతే॥

మేద్దవసుధామాధుర్యమాధూన్వతీ । కామం కామగవీనవీనపయసాం
గర్వక్షతిం కుర్వతీ వాచాం విందతి వీచికాతివజనాన్ స్వాచాంతమో
చామదా ॥ ౬౫ ॥ విరిందికంజహీచనె విపంచికాగ్నిశింజితైర్వతం
సకల్పమంజరీగచంచరీకగుంజితైః । కరస్థశారికారవైస్తవైశ్చవైదికైస్స
తాంగరావధీశ్వరీతై విరాజితం భృశం యశః ॥ ౬౬ ॥ వద్దామహే
తదరవిన్దాసనప్రమదసద్దాయుద్దహసితే కుండాభదంతమణిమద్దార
వల్లవవినిద్దాకరం తవపదం । సుందాహివైరిముఖబృందారకవ్రజసుతం
దారి తాంతరతిమోషద్దారుమర్వ్యసనబృందానిధాతృసఖభిందానమిష్టు
విదనే ॥ ౬౭ ॥ ఇతి స్తుతిమారచయ్య తయా సుప్రసన్నాం వరమెష్ఠి
విమోహిష్ఠీం వసిష్ఠవసుం పునరాచిప్త ॥ తురజ్జమేధెనకురజ్జలాచనె సు
కాంచికాంచాళం పురి శౌరిమంచితు ॥ కృతోద్భయమకంజభవస్సరస్వతి
ప్రధానవత్సం భవతీం ప్రతీక్షతే ॥ ౬౮ ॥ ౧ ॥ తతో మద్వచనం
ప్రమాణీకృత్య సత్యవ్రతక్షేత్రం యుడిత్యలజ్కృత్య చతుర్ముఖమఖ
కృత్యం భవత్యా నిర్వర్తనీయమితి ॥ ప ॥ వాసిష్ఠం వచనమియం వా
చాందపీ నిశమ్య సాహ్యమిదమ్ । ప్రశుంపురదధిష్ఠీప్రతివచనం
తం ప్రతీదమాచఖ్యా ॥ ౬౯ ॥ ౧ ॥ వత్స వసిష్ఠమత్సరౌపేతేనైవ
శ్రీమత్సరోజభవా సత్సవస్యవమానితాహం తత్సన్నిధిం కథం ప్రతివ
త్సేన్య సాసత్రపా ॥ తథాహి ॥ పురాఖలు శ్రీభక్తామద్భక్తాశ్చ స్వ
స్వదేవతోత్కర్షమద్దిశ్య మిభఃకలహయమానా నానావిధైర్గునిభిర
ధ్యాస్యమానాం నభినాసనాస్థానీమభిజన్తుః । తత్రైవం శ్రీభక్తాస్స
మర్ధయామాసుః ॥ ప ॥ వారాశేదుకహితా నికామమధికా వాద్దేవ
తాపెక్షయామద్విత్కాలవమభ్యుపేత్యవిభవై(౧)ర్యత్రైత తాంభిక్షతాం
ద్వారస్థైఃపురుషేరతివ పరుషైఃకొపాదిహపాకృతశ్శాస్త్రాభిజ్ఞజనఃపు

(౧) యత్రైత తాం-కుబేరసాదృశ్యం । భిక్ష తాం-లక్ష్మీకటాక్ష ప్రార్థన
యా ప్రాప్తవ తాం భిక్షభిక్షాయామలాభేచేతి యాష్టాపూర్వకపా

నఃపునరసౌసాపత్రీవస్తామ్యతి || ౭౦ || మద్భక్తాశ్చైవమేనాన్ ప్ర
త్యూచుః || నిష్కంఘమిహసమ్పదం నిరుపమాం సమ్పదయత్స్వంజ
సా రాజా పుష్కలవిక్రమఃకసయితుర్వాచాం నచెద్దోచరః | ధ
త్తాంకౌఘవివిత్తనాథమహిషీ ముక్తాకలాపాన్వివత్తత్తాదృక్సుఖమా
వలెవదమనే దత్తావధానం యశః || ౭౧ || కించ || అపురస్కృతధిజాం
నిదధానం సంశ్రితేషుపిభవాన్ విదధానమ్ | బ్రహ్మపూర్ణమపి వైవ
విభాయాత్పాక్తనాక్తిపదతాం యదినెయాత్ || ౭౨ || ఎవం వివా
దిభిస్తత్త్వం పృష్టస్సప్తామహర్నిభిః | సత్యమాచక్ష పురతస్సత్యలాక
నివాసినాం || ౭౩ || సస్పృఘతీమలిశయం దశయా మహత్యా సం
ఘక్షితామమితయా ఘృతధారయాపిదీపౌఘనీప్తి(౧)లహరీంమిహీర
స్య లాకే కేవాపి కాన్తికలయా తులయాంబభూవుః || ౭౪ || తదేత
దవధార్యతాం || యా మాతా జగతాం వదన్తి నిగమా యామెవ స
ర్వానికాంయతైశంతియయేక్షితాస్తనుభృతాయస్యైహరి(౨)స్తిక్యతే||
యస్యావిద్వత్ భారతిస్సవిధవం యస్యావయం కింకరాః యస్యామా
యతతే మతిశోకులయా కావతయా స్పర్ధతే || ౭౫ || కించ || స్త్రీ
ణంసమస్తం విభవోరమాయాః పాంస్తంచ కృష్ణం భగవద్విభూతిః

ప్ర్యర్థకాద్భిక్షుధాతోరసుదాతైస్త్యలక్షణాశ్చ నెపదానిశ్యత్వపక్షైలట
శ్శత్రాదేశః రక్షతామితి క్వాచిత్రఃపాఠః తదాస్థితపరిపాలనస్త్యైవర
క్షణరూపత్వాత్ ప్రకరణప్రతీతాప్రాప్తసాప్తిరూపయోగశబ్దా
ద్ధాఖానాదేతత్ప్రకరణానానురూప్యమితి భాతి | అథవాభిక్షుతాంపా
గ్భిక్షుమాణానామిదానీం లక్ష్మీకటాక్షకలయా యతైశవదానరతామి
త్యాచారక్విబస్తాతగర్తరి శత్రుప్రత్యయే షష్ఠీబహువచనాంతం | భి
క్షుతామిత్యత్ర శత్రుప్రత్యయఃపూర్వవదేవ (౧) లహరీ తరంగః-ప్ర
వాహోవా (౨)ప్రకాశనస్త్యేయాశ్చయోశ్చైతి సూత్రేణస్వాభిప్రాయ
ప్రకాశనైతత్తనెవశం | అత్ర యచ్ఛబ్దే సప్తాపి విభక్తయోనిర్దిష్టాః ||

రమాసమా ప్రియసమా మమాతన్వరస్వతీనైవ భవిష్యతీతి || ౭౬ ||
 గ || ఏవమాదిశంతం దయితంప్రతి పునరహమేవమవాదివం । సత్య
 మేవం తథాపి యథాహమఖిలాసు నదీషు ప్రకృష్టాస్యాం తథా వి
 ధాతర్థయి ప్ర సాదం విధాతుమర్హసీతి || ఇదం వ విరచయ మద్భాషి
 శం నిశమ్య పరికుపితమనాఃపువారవయామాస వచనమిదం || కలశ
 జలధిదుహితృరమః చరణనల్లినజననకలితసకలసరిదతిశయాయాం జ
 హ్నుతనయాయాం జాగ్రత్త్వాం తవేయమఖిలసరిదతిశయలిప్సా కా
 స్తుభేన స్థితే గారు శ్చతమణేః కస్యచిదశేషమాణి క్యాధిక్యస్పృహవద
 వహస్యా || తథాహి || ప || శేషాహిర్భుజగాస్తరైర్భగవతీ యోషాస్త
 రేరిన్దిరా ప్ర త్నావాక్కుశకోక్తిభిశ్శుభతమోర త్నాస్తరైః కాస్తభః ।
 వైకుంఠోఘననాస్తరైశ్చ విన త్పుత్రః పతత్ర్యైస్తరైః ప్రిసాతాస్సరి
 దస్తరైశ్చ ససమా దైత్యారిసమ్బద్ధః || ౭౭ || గ || ఎవం దేవగన్ధర్వ
 మునీన్ద్రసాన్ద్రాయాం సభాయాం విధికథితనికర్తామర్తాకులాతతస్స
 ముద్ధితా మదంశసమ్భూతాం సరస్వతీనదీమాపాద్య బహూని దివపాని
 నివసామి || తద్వది సద్దయోమద్దయితో యియత్యతే || తదానీమత్రైవ
 హయమేగైన మాధవమా రాధయతు || అన్యహి ప్రదేశస్య రామణీ
 యుకం పావనత్వంచానన్యపాధారణం || పశ్య || ప || ఎతస్మింధుజలాం
 చితానిలవశపాదస్తరౌచస్తరుత్పక్షగ్భృంగరవాభిమన్త్రితసుమశ్చోష్ణ
 తన్మధుప్రక్షితాః । సామాన్లెష్టవలాశ కాశకుశసంపూర్ణాముదం త
 న్వతే చిత్రైర్వన్యభలైర్విధూతపథిక్లైశ్చాప్రదేశాశ్చ || ౭౮ || గాయ
 న్రివరథస్తరంమధుకరాశ్శంసన్తిశస్త్రం శుకాశ్చక్షే కోటిగ్రిహిత్ప
 తిగరం కుర్వన్త్యమీశాఖనః । కాపాతేనవపట్నతేవిటపనత్పాన్యా
 త్తపుష్పగ్రహైః పుల్లశ్చల్లవపాపకే మధుమయీస్సామాహుతీర్ణహ్వా
 తి || ౭౯ || గ || ఎతచ్ఛ వచావచా దేవ్యానిశమ్య వసిష్ఠః పునరిమాం
 వ్యావమువాచ || సరస్వతీసర్వమప్యవగతపతీభగవతీభవతీనైవం వదితుమ

స్తతితి || సత్యవ్రతస్యహిభూయానతిశయస్సకలభువనవిదితః || తథా
హి || ప || (౧) ప్రీతిం సం గ భజతి సుదృశాంబ్రహ్మవిత్తాపహరీ హ
త్రే దానం కలయతి మహానా స్తికశ్చేతినిద్దామ్ | ప్రాప్తాయఃప్రాగ్స్య
జతి మనుజస్సాపి సత్యంవ్రతం చేచుక్తైరైర్దుఃఖాణగృహిణీస్తూయతే
హస్తశబ్దైః || ౮౦ || గ || ఇమాంచ వాసిష్ఠీముక్తిం నిశమ్భ్యాపి పరమేష్ఠీ
విమోహిస్తీనసమై నే ప్రియకృతావమానేన సద్ధక్షితప్రతిభూ సత్యవ్ర
తముపయాతుమ్ || ప || నమత్సుమతీదాయినీం నిభినపీతగాఢస్తనీంమ
నీపిభిగుహాసితాం ప్రణిపతన్తునిగ్రామణీః | తదాగమమనోరథత్వ
తిపరాజాతానందభుః పితామహావితానభూపవిధమెతుమైచ్ఛత్సునః ||

ఇతి శ్రీ కాశ్యపగరనాయకతాతాచార్యభాగినేయవాజపేయ
సగ్వత్పస్తాప్తార్యామాదియాజి శ్రీ శ్రీనివాసార్యతనూభవస్య
శ్లోమయమకచక్రవర్తినోరఘునాధార్యయజ్ఞనస్తనయన
శ్రీనివాసకృపాతిశయసువిదితనయేన సీతామాబ్జగర్భసమ్భవేన
శ్రీమదాత్రేయవేంకటార్యయజ్ఞనా విరచితే

వరదాభ్యుదయాభిఖ్యోచమ్బుప్రబధే

ప్రథమోవిలాసః

(౧) సదృశాం ప్రీతాం | బ్రహ్మవిత్తం-బ్రహ్మస్వం అపహరతి తథా |
పాత్రే-వేశ్యాయాం | పాత్రం గణికా వేశ్యా వారవధూటీవ రూపవ
శ్యాసాగత్యుక్తైః | మహానాస్తికః | అత్యంతనాస్తికశ్చేతి నిద్దాం యః
ప్రాక్ పాప్రితః | సాపినరః సత్యవ్రతత్వే గ్రం విజతిచేత్ ఉక్తైరైర్దృశ
బ్దైః || సుదృశాం-విదుషాం | బ్రహ్మవిత్ - బ్రహ్మజ్ఞః | తాపహరీ | తా
పశ్చియనివర్తకః | పాత్రే-యోగ్యే | దానం వితరణం | మహాత్ | ఆ
స్తిక శ్చేతిస్తూయతే | అస్తిపరలోకఇతి మతిరస్యాస్తికః నాస్తిపరలోక
ఇతి మతిరస్య నాస్తికః | అస్తి నాస్తిచిష్టంమతిరితసుత్రేణ థక్ ||

శ్రీ హ య గ్రీ వా య న మః :

శ్రిష్టితీయవిలాస ప్రారమ్భః శ్రి

అథ కొవవతీం సరస్వతీం తామవహాయైవ చిక్కిమస్వ మేధమ్ । అ
 నలాక్య మునీంద్రబృందమారాదరవిద్వాసనమేవ మాచవత్ ॥ ౧॥౫॥
 హేభగవత్ విధాతస్సర్వథా దుర్వారకౌసానౌపాగమిష్యతసరస్వతీ॥
 తతస్సావిర్యాదిపత్న్యస్తరసమేతో భవానత్రాఙ్గీర్ణితం కృతుమార
 బ్ధుమహ్నతీతి॥ తదైవేతి తామరనఘారప్యభ్యుపగమ్య లమద్వరం సావి
 త్ర్యాదిసంయుతో నిరాశంకస్సంకల్పయామాసః॥ ౬॥ అథానుతిష్ఠన్వయ
 మేధదీక్షామభ్యాగతానద్వరదర్శనాయ । సురాసురాన్తానయితం వి
 థాతాధరాసురాన్ ధర్మవిదోన్యయుజ్జ్ ॥ ౭ ॥ పత్యుఃప్రజానాం
 పరమాజ్ఞయాతస్సభాసదస్సాధుసభాజయంతః । భూమీసురాధూరిత
 రాం సపర్యాం విశేషతస్తేత్రిదశేషు తేనుః ॥ ౮ ॥ సుపూజననావమ
 తాస్సుధాభుజాం సర్వేషీ జేత్యాస్సనసస్త్వయంభువః । తత్త్వావహో
 ధాదగతస్త్రీసమ్రాజ్ఞిత్రార్ధురూహోఽప నిర్గతాబహిః॥ ౯ ॥ ౫ ॥ అన
 న్తగమయగబృందమవమంతుకామా భీమా దైత్యస్తామస్సక్తామాయ
 మతిమారచయామాసుః ॥ తాంశ్చసంయతేయతమానాన్ కార్యా
 కార్యవివేచినౌ పరోచనౌ వచనమిదమవోచత ॥ భాభోఃపూర్వదేవా
 లనాలాచితరుచిరమచిరమనర్థోదగ్రమముం సన్నాహముపజహన్తు
 భవంతః ॥ తథాహి ॥ ౧౦ ॥ సహసా కుర్వతాం కర్త శర్తహానిరసంశ
 యంసులభాశలభానాంహే వహ్నిమహ్నయ విస్తతామ్ ॥ ౧౧ ॥ అసాక్ష్య
 యతమానోద్రాగనాలాచ్య నిజం బలమ్ । ఉపలం బాలకస్తుజముద్ధర
 నివ ఖద్యతే ॥ ౧౨ ॥ ప్రబలైరపిచావిచార్య కాశ్యే యతమానైర్భ
 తసెవ్యతే విషాదః । అవిమృశ్య పదం హ్రదే మదేభా దదతోగ్రహ

ముఖం దుగ్ధం ప్రయాని ॥ ౭ ॥ వికలనిజపక్షశక్తిర్విచైష్టమానో జ
 నజపరబలెన । ఆకులతామాకలయేత్కోకిలపాకభవకాకలాకేన ॥౮॥
 ప్రాయేణ దుర్బలనుపిప్రబలావలమ్భసమ్పన్నముల్బణబలాపి నలో
 ప్తమిష్టే । కిం కుజ్జరకథయ కేసరికన్దరాన్తకాసారసారసకదర్ధవలబ్ధన
 క్తః ॥ ౯ ॥ ప్రస్పర్ధతేజదాత్వా పరేణ యస్తద్బలంహ్యవశ్యక సః ।
 కలీక్రియతేరిపుణాకలశీతనయన సలిలరాశిరిన ॥ ౧౦ ॥ యదుపాయ
 తవపాదసీయం క్రియతే తత్ర నవిక్రమస్సమతైః । వసనం
 దృఢకణ్ఠకేశు లగ్నం కృభిర్నప్రశక్యతే బలెన ॥ ౧౧ ॥ మధ్య
 నిధాయ కమపి క్షపయేద్విపత్నా సాక్షాద్యది స్పృశతి తైః ప్రబలై
 ర్విదశ్యేత్ । ఆధాయకుమ్భమనలోన్తరతోజలస్య క్వాధాయ జాయ
 తేఇయాక్షయమన్యధాయమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఇత్థంచ నిగదన్తి నీతివిదః ॥ ప్రా
 జ్ఞాపచారగకుజనానుసారః ప్రజాజిహూసా ప్రమదైకసక్తిః । బా
 లెన సఖ్యం బలవద్విరోధాన్మూర్ఖోర్వివర్తాష్టడిమేనిరుక్తాః ॥ ౧౩ ॥ స
 ఘ్నైర్ముత్పర్య మిధో రిపూణాం భక్తం బుధాన్సజ్జటయన్తి తేషాం ।
 గ్రాహౌపరిగ్రాహనిపాతనైః గ్రాన్హౌర్ద్వయోరల్యపియాద్విభేదః ॥
 ఇదంచావధేయమ్ ॥ పక్షపాలెన సమైకాః ధేయవికృత్యాన్సాధుహృద
 శ్చ వక్షణశ్చ । లఘుధీరిహయః ప్రకాశయేత్తాం లభతే కెవలమే
 వ లాఘవం సః ॥ ౧౪ ॥ తతశ్చ ॥ సకలమరిగహారి సర్గరయోన్తకాశీ
 దితిజనియఘాతీ దేవతాపకుపాతీ । హరిరధి హయమేధం బ్రహ్మణా
 రాధ్యతేతత్సమరమిహనదైవైస్సామ్నాతం సామ్నాతం సః ॥ ౧౫ ॥
 పరంశ్వత్రాయముపాయః ప్రతిభాట ॥ అచంకిల సజగ జాననోపనై
 వ సరస్వతీమశ్వమేధేన యజతే తదవస్థం తస్యః క్రోధమేధయస్థి
 రస్తాభిరధ్వరభక్తస్సజ్జటనీయస్తస్యతానైవ । ఎతచ్ఛ్రవైరోచనం వనిన
 ముచితమిత్యభినందన్తా దిశిన్ద్రవా అరవిన్దభవమందరీసందర్శనాయ ప్రస్థా
 య సరస్వతీప్రతీరముపాసేదః ॥ లేద సంద్రనివ ద్విజవేషభగవాను

తయా కులశిఖిరిశిఖరాక్రమణసమయసముపసతతీయధాతుపాంసు
మాంసలతయాచ సంజాతయమునానరస్వతీసక్లగ్జౌప్రవాహమోహ
మావహంతి, ఘనతరస్యదసముత్పాటితవివిధవిటపిపటలనివిడతరుణకు
సుమనికరవిస్మయరమకరన్దధారాభిః ప్రవాహజవాకృత్యమాగ్నోణీ
ధరకన్దరోద్ధితకణ్ఠీరవకణ్ఠిరవశ్రవణకాతరకలజు-సారక్ల సమాశ్వాసన
వ్యాసక్లవేళాసముపసతతరక్లసక్లజౌతవిదలితకురక్లలాఞ్చన మణ్డలగళద
మృతఝరీభిశ్చ పునరుక్తమాధుర్యగాఘ్నిర్యా, సులీలాపతి పరిష్లనమా
నహరిదశ్వస్యన్దనఘరంధరగన్ధర్వకాన్తినన్దోహసంసలనదశ్వాసిగుణితవి
శాలశైవాలమాలా, పతనోత్పతనోల్లసతగ్లాలస్ఫునజ్ఞోహడమ్బరప
రికమ్మితనిలిమ్మలోకానాకహశాఖాగ్రనిష్పతత్పుష్పతత్యామ్రేడితడిణ్డీ
రఖణ్డవణ్డపాణ్డరా, జలమధ్యదలమానవలాహకకులాన్తరసన్దృశ్యమాన
నక్షత్రీలక్షసమర్పితపుష్కరపర్ణాభ్యర్ణవర్తిసుణ్డీకమణ్డలీమోహా, ఆక్రా
మస్తీవరసాతలమాచామస్తీవధూతలమస్థావయస్తీవత్రివిష్టపమాప్యా
యయస్తీవ సప్తరత్నాకరానాకమ్మయంతీవ సప్తకులాచలాన్సజ్జాల
యస్తీవ దిక్పక్రవాళం, సంక్షోభయస్తీవ బ్రహ్మాణ్డం, ఉద్విగ్మయస్తీ
వ దిగ్గజాకా, ఉన్మాలయస్తీవ మహాటవీం, ఉపరున్ధతీవ పద్మబంధుగతిం,
ప్రతిషేధయస్తీవ చంద్రీచక్రామణం, భక్షయంతీవ నక్షత్రగణం,
భర్తృయంతీవ స్వం వినా ప్రక్రాన్తాధ్వరకర్షణం బ్రహ్మాణం, మ
జ్జయస్తీవ ప్రపజ్జం, లజ్జయస్తీవ ప్రళయజలధిం, తర్జయస్తీవ పత్య
ధ్వరముత్సిజః, కబళయస్తీవ కాశ్చీనగరిం (౧) రాజపత్నీవ విధృతవి
నితోర్తికా (౨) యుధ్యమానభటపజ్జీరివవ్యాలాలపరమకరవాలా

(౧) అంగులీయకమూర్తికా | భక్తస్తరక్లఠోర్తిరైవతి చామరః (౨) వ్యా
ఘోలాః పరమాఉత్కృష్టాః కరవాలాః కృపాణా యస్యాంసా | ప
రాణి మకరాణాం-మీనానాం వాలాని యస్యాంసా ||

(౧) అక్లరీరివావగ్రాహగ్రాహికా (౨) వికృతిరివాచ్ఛానకా (౩) ఋక్షవస్తనగరీవ రక్షితశమ్భరాడమ్భరా (౪) దాశరథిదయార్పరీవ సమూలకాషంకషితానుకూలమహాగశ్చేణికా (౫) కృపణగృహీణీవ కువలయభూషితా (౬) కుజనతేన సతామరసతామాకలయస్తీ (౭) సవేగగమనాపి రాజహంసగతిః (౮) సవససమృద్ధిరపి వితతాగరాజ

(౧) అంగదేశరీతిః అవగాహస్య వర్షప్రతిబద్ధస్య గ్రాహికాగ్రాహికాం నక్రాణాం గ్రాహికాచ (౨) వికృతిః-వికృతియాగః ఉత్-ఉత్పన్నంచాదకం ప్రకృతిభూతయాగగతధర్మాతిదేశవిధాయకవచవంయస్యాస్మా ఉచ్చం-అధికంఉదకంయస్యాస్మాపి (౩) శయ్యరస్యతదాఖ్యానురస్య జలస్యచ ఆడమ్బరః ఆడమ్బరోస్త్రీసంరమ్భిణ్యవిశ్వః (౪) మూలెనసహ సమూలం కషితానుకూలకాషం తథాకృతా సమూలకాషంకషితా । నిమూలసమూలయోఃకవ ఇతి ణమఃలి । కషాదిషు యథా విధ్యనుప్రయోగః పూర్వస్థిన్నితి ప్రకృతిభూతధాతౌ గేవానుప్రయోగః । అనుప్రయుక్తస్యచ తదర్థకత్వమేవ సత్వర్ధాంతరం । మూలెనసహనాశితేతి యావత్ । అనుకూలానాం-అనుసారిణామాశ్చితజనావాం ఆగాంసి-అపరాధాః తచ్చేణిః తత్పరంవరా । అనుకూలం కూలసమీపే యే మహాంతా గాః-వృక్షాః తత్పక్షిశ్చ యయాసేతి బహువ్రీహేః వైషిక్యకవ (౫) కృపణగృహీణీ-దరిద్రస్య వత్సీకువలయోః-కుత్సితకటకైః నీలాత్పలైశ్చ భూషితా (౬) కుజనతా-కుత్సితజనసమూహః । సతాం-సజ్జనానాం । అరసతాం-రాగాభావః । తామరససహితత్వంచ (౭) సవేగగమనాపి-సత్వరగమనాపి । రాజహంసస్యేవ మన్దగతిర్యస్యాస్సేతి విరోధః । రాజహంసానాం గతిః ప్రాప్తిర్యస్యాంసేతి చరితరః । రాజహంసస్తు భల్లాక్రౌంచగాళానాటరాటకఇతి భాసకరః (౮) సవససమృద్ధిరపి వృక్షమండసమృద్ధాపి వితతానాం-విస్తృతానాం అగానాం-వృక్షాణాం రాజేః-పక్ష్యైః లూ

లాపాశ్రితా (౧) అస్పృహనశీలతయా ప్రఖ్యాతాపి స్వర్ణస్తామపరి
 పూరితసకలాశా (౨) నాగొల్బణ ప్రవాహాపి భూభృదాకర్షణ ప్రస్తు
 త్తా, కంజభవనసవనభాజనై రాగవతీ వెగవతీ ద్రాగవతీర్ణవతీ సత్యవ్ర
 తసన్నికర్షం || ప || స్వపర్ణమారబ్ధశుఖం విరిచ్ఛం సనిర్జరం ద్రాగవతర్ణ
 యస్తీ | నిర్జస్తపీసహ్యతటాద్యుగాస్తపర్ణవృత్తద్వేగవజగర్ణ || ౨౩ ||
 తదాకిల శుత్రాద్భుతవేగవతీగర్జితానాం పితౄమహావితానశాలాగతా
 నాం దేవతానాం భూదేవతానాంచ సంజాతాపరమాకులతానోపగ
 తావాచామపి గోచరతాం || తథాహి || ప || నాదేనాదేయాద్భుత
 పూరస్య సమృద్ధేకానంధావం తస్యైసురైర్భూసురజాలం | మాస్తస్యస్త
 పస్త్రమస్తస్తతశస్త్రం తస్యైస్తతస్త్రిస్తం గ్రస్తమభూద్భూస్తరమశ్లేః ||
 (౩) ఉద్వేగాగర్జితేభాతురుద్వేగావర్జితక్రితా | స్వాహాకారశ్శయంప్రా
 ప్తా హాహాకారో విజృంభితః || ౨౪ || అపిచ || వేగవత్కాగమోద్వేగవి
 ద్భూతాశేషమానుషావితానశాలాసాభేజై స్వయమేవ(౪) వితానతాం |

పెనాభాదేనాశ్రితైతి విరూధః | జలసమృద్ధియతా విస్తృతవృక్షైః
 రాజిలైర్జలవ్యావృత్తేషు ఉపాశ్రితైతి పరిహారః (౧) దానాభావస్వభావత
 యా ప్రసిద్ధాపి స్వర్ణస్తామన-సువర్ణసమూహాన పరిపూరితా సకలా
 నాం జనానాం ఆశా-ఇచ్ఛా యయేతి విరూధః | అపాం-జలానాం ప్ర
 దానం శీలం ఫలానభిసన్నిపూర్వక ప్రవృత్తిర్యస్యాప్రత్యక్షైస్సఖ్యాతాసు
 శ్శులర్ణసాం జలానాం స్తామన పరిపూరితాస్సర్వా ఆశాదీనో యయా
 నైతి పరిహారః (౨) అగ్రైః-పర్వతైః ఉల్బణిః-ప్రవాహో యస్యాస్త
 ద్భిన్నాపి భూభృతాం-గిరిణాం ఆకర్షణ ప్రవృత్తైతి విరూధః | నాగైస్స
 రైర్పూర్ణప్రవాహేతి పరిహారః (౩) ఉద్వేగా యావేగవత్కాగర్జితే
 భర్తృనైతి ఆవర్జితస్సహృదితఉద్వేగా భయసమ్భ్రమో యస్మిన్ కత
 స్మిన్ భాతుః క్రితా బ్రహ్మసవనై | అహితాగ్నౌదిత్యాత్మరనిపాతః
 (౪) వితానతాం-శూన్యతాం | వితానం త్రిషుతుచ్ఛకత్వత్వమరః ||

॥౧॥ అనంతరమాకస్మికాశ్చ్యుత్తనదీప్తితస్మాదపతనదీప్తితా వితానవి
 లాకనార్థమాగతాస్సర్వేపి సనిర్వేదం చతుర్వదనం యజమానం శర
 ణముపజన్తురబ్రువంత్యైవం ॥ భగవత్ పితామహపరిత్రాయస్వపరిత్రా
 యస్వశృణుచేదం వచనం ॥ ప ॥ (౧) హానాన్తహీభ్యశ్శృటకానశేషా
 నామజ్జయన్తాముఖిలగ్నాఘేరాః । నాగ్నాన్తరగ్నాఐవయజ్ఞానైవైవనదీ
 తగక్తాద్రాతమాపతన్తి ॥ ౨౬ ॥ (౨) నీప్రవాహాగమనతోనిర్వత్యే
 స్త్రిక తవక్రతౌ । నదీప్రవాహాగమనంచేద్విఘ్నానాస్యకింభవేత్
 ॥౧॥ ఇదం వచనం విశమయన్నికీకర్తవ్యతాముద్ధౌ హిరణ్యగర్భో
 యోగదృష్ట్యా వైత్యమరూక్తిముపశ్రుత్య కుపితవత్సాః భారశ్శయః కృ
 త్యమిత్యధిగత్య గత్యన్తరపిరన్తర్గుడస్వజమేవ భగవంతం శరణముపగ
 చ్ఛన్నచ్చమతిరిక్తమనుసరుధత్ ॥ ప ॥ భవకైరవభాస్కరాసుతారై
 తవ కైజుర్యవిఘాతభీతచేతాః । తరణం విపదం బుధైరభీష్టుక శర
 ణం త్వచ్చరణామ్బుజం భజామి ॥ ౨౭ ॥ (౩) భవత్పదకుశేశయేభవ
 నివృత్తయే స్వాశయే రమాసఖదయోదధే రచితభక్తభవ్యే దధే । య
 థానభయమగ్నరేభవతి సింధుతామగ్నరే తథాశు మయి ధన్యశాంవి
 (౧) మహిభృతాం-రాజ్ఞాం కటకాకాసేనానివేశాక । మహిభృతాం
 గిరీణాం కటకాకానితమ్బుప్రదేశాక । ముఖే-వదనే అగ్రభాగేచ ।
 నాగ్నాః-నగ్నమతప్రవిష్టజైనసమ్బధినః తన్త తేహింసాసామాన్యస్య
 నిషిద్ధత్వేనయాగీయహింసావిరోధేపి తేహంప్రవృత్తిః (౨) దివస్య-ప్ర
 కాశమానస్య వాహస్య-అశ్వస్య (ఆగమనతిః) ఆగమనాన్నిగ్నర్వేగ్నిషా
 ద్యైతవక్రతౌదీప్రవాహాగమనం నచేత్ । అస్య యజ్ఞస్య విఘ్నాన
 భవేల్ల-మితి కాకుః భవేదేవైత్యర్థః । నద్యా వేగవశ్యాః ప్రవాహా
 గమనంచేత్ । అస్య విఘ్నానభవేల్ల-మితి పూర్వవదర్థః (౩) హే
 యోదధే రమాసఖ । రచితం కృతం భక్తానాం భక్త్య గూఢ్యంతే ।
 భవతిః పదకుశేశయే సాదా బ్జైర్జన్త । స్వాశయే-స్వశ్మాదయే దధే థా
 రయామి । హేమద్వరే-మధునామకాసురసంహారిక ।

దధతీకృపాతన్యతామ్ ॥ ౩౦ ॥ హర్తుం సత్త్వరమాపదాం సముదయం
కర్తుం బహూస్సన్నదో భర్తుం నాథసమస్తలూకభరముద్ధరుం భవా
దాశీలాఙ్ । లోఘం ప్రాప్తమదాఙ్ ద్విషస్సుదగితుం గోఘంచ ని
శ్శబ్దేణం కశ్యక్త్యకమలాసమయ జగతి త్వత్త్యక్త్యకమిద్యతే ॥ ౩౧ ॥

(౧) వర్ణత్రయం సువిద్యంశ్రీమత్సాన్యదిత్యమశ్రివచస్సమ్ । ద్వ్యర్ధత
యోవవిప్లవ్యః శ్రీమత్సాన్యత్తాశుక్రిరుదహర స్త్వమ్ ॥ ౩౨ ॥ (౨) కూ
ర్తరూపా భవాన్యారె యేనాపి వసుధాభృతా । తేనత్వంశ కృషేచి
త్రం దేవాన్నససుధాభృతః ॥ ౩౩ ॥ (౩) కోలతాం త్వత్పరః ప్రాప్య
కోలతామివమేదిసిం । ఖడ్గితోగ్రాదిగుద్ధర్తుం పండితో వనరాశితః ॥

(౪) రూపనతాగ్రయమపి తే నృహశేవిస్తయావహం । హిరణ్యమపి

(౧) వర్ణత్రయం ప్రణవగతాకారోకారమకారాత్మకం సువిద్యం స
మీచీనజ్ఞానప్రదాయకింశ్రీమత్-శోభాయుక్తంస్యాత్ । వర్ణత్రయం
జాగ్రహ్మణ్యత్రయవైశ్యత్రయం శ్రీమత్సాన్యత్ మివాకృతేః శోభనా
విద్యా వెదవిగ్యా యస్యతత్ భవేదితి శేషః ఇతి స్వం అనుశ్రీవపదః
వేనవచనం దౌష్ఠా అభిధేయా యస్యతత్త్వేన విప్లవన్నివత్వం
మశ్యముర్తస్య శుక్రిః-వేదాఙ్ ఉదహరః ఉద్భృతవానసి (౨) హే
శారె కూర్తరూపా భవాన్యారె యేన వసుధాభృతా-హస్తరగిరిణా ఆపి
ప్రాప్తః । తేన గిరిణా త్వం దేవాన్ నవసుధాభృతః గిరహితాఙ్
చకృషే కృతవానితి చిత్రం నవామృతభాజోకార్షీరితి వాస్తవార్థః ।

(౩) త్వత్పరః త్వద్భిన్నః కశపుమాన్ కోలతాం-వరాహత్వం ప్రాప్య
ఖండితోగ్రాదిస్సృగ మేదిసిం లతామివ వనరాశితః-సముద్రాత్ ఉద్ధ
ర్తుం పండితః-సహర్షస్సాన్యత్ (౪) హేనృహరే నృసింహ తే రూపవ
తాగ్రయపి ఆశ్చర్యం । విఖ్యాతం ప్రసిద్ధం హిరణ్యం సువర్ణమపి అ
నష్టాపదం అష్టాపదభిన్నం వృధాః కృతవానితి చిత్రం । హిరణ్యం-
హిరణ్యకశిపుం । అనష్టాః నాశరహితాః ఆపదః విపదో యస్య తం

విఖ్యాతం యదనస్తాపదం వ్యధాః ॥ ౩౫ ॥ (౧) అపికుప్రసంగిహమ
 వాప్యజనో యదినాహ కాగ్యమిహ నిర్వహతి । పరిమల్పకొపి పరివృద్ధి
 మియాదిహివామ నెన భవతావివృతం ॥ ౩౬ ॥ (౨) మృగయిరివభ్యుగుప
 తేత్వం హృగయూనభవావనీభుజోన్మృతా । సమతాడయఃపరశునా
 ప్రతిగర్జనక్రీతపానదృష్టైః ॥ ౩౭ ॥ (౩) పాపీ దీప్త్యం రామతుష్ట్యై
 బుధానాం లంకారక్షోదక్షమస్వానుశబ్దం । త్వత్పుత్రాభ్యాంశ్వత్సు
 కార్యోరరక్షేలఙ్కారక్షోదక్షమస్వానుశబ్దం ॥ ౩౮ ॥ (౪) త్వం యము
 వాభేదసకృత్సదాశ్రితో యస్తస్వదిక్షణః ధత్తే । తద్భాతృభేదకస్యాన్వి
 ఆపమృక్తం కృశివానిత వాస్తవాధిః (౧) లోకే జనః క్షుతప్రతిగ్ర
 హమప్యవాప్య కార్యం కర్తవ్యాంశమావశ్యకం నిర్వహతి సాధయతి
 చెత్ సఃఅల్పకొపి పరివృద్ధిశ్చైయఃపరం ఇయాత్ ప్రాప్నోయత్ ।
 ఇతి వామనరూపేణభవతా కోః ఘామేః ప్రసిగ్రహమవాప్య త్రి
 విక్రమరూపేణ వృద్ధిం ప్రాప్య లోకహితకార్యనిర్వహణాద్వివరణం
 విశిష్టబోధనం కృతమితి భావః (౨) హేభ్యుగుపతే పరశుగామ త్వం
 మృగయిరివ-వ్యాధిన । ప్రతిగర్జతాం ప్రభటానాం (౩) హేరా
 మ బుధానాం దేవానాం తుష్ట్యై । అస్పాదుః కిలంః శబ్దో యస్య
 తలఙ్కాయా విద్యమానరాక్షసనాయకం రావణం ప్రాహోర్ధిః-అవ
 ధీఃత్వత్పుత్రాభ్యాంకుశలవాభ్యాంఅలఙ్కారాణాం క్షోదస్యపిచారో
 పమర్దస్యత్వమాః స్పాదయః రమ్యాః శబ్దాయప్రీతతే తవ సుకావ్యం
 త్వచ్చరితప్రతిపాదకం రామాణానాభ్యం మహాకావ్యం రరక్షే రక్షి
 తంకర్తవీ (౪) హేభగవత్ త్వం బలగామరూపేణ యమునానదీభే
 దనం కృతవాత్ । యస్తాస్మాశ్రిత్య స్వత్రాటాక్షవిషయోభవతి । సః
 తద్భాతృ యమునాభ్రాతాయమః తద్భేదకః తన్నాశకః తద్భాదా
 నిసర్తకఇతి యావత్ । శస్యా యమునాయాః పిశా సూర్యః । తద్భే
 దనం తన్నజ్జలభేదనం । బ్రహ్మవిదస్సూర్యమండలభేదనద్వారా బ్రహ్మ

త్రత్ప్రిత్యభేదనమపి క్షమకర్తుం ॥ ౩౯ ॥ (౧) కృష్ణోపి గోపీసు బహూ
 వరక్తో భవాంశ్చ తాసాం నయనైశ్చ పీఠః । ఆపాదయన్మృగ్జనదీప్తిసు
 గ్రామీణతాపిమస్తామిహపిశ్వయాప ॥ ౪౦ ॥ (౨) కృతేత్వయాకలిధ్వం
 సే కృతేవ వక్రకటకృతే । తే తాం ద్విజాన్సహస్యన్తి త్రియుగద్వాప
 రోత్తరే ॥ ౪౧ ॥ ౫ ॥ ఎవం దేశస్య చతుగాననస్య స్తుత్యా ప్రస
 న్నః పన్నగపతకయనో భగవాన్ స్వయం పురస్కరిసరస్వతీ ప్రవాహ
 నిరొధాయ శరభిమఖామఖపరిర (౩) రక్షిచయా జగదేకేతుస్సె
 తూభూయశిశ్యే ॥ ౪౨ ॥ అమౌ షేగాదధ్వరపిఘ్నానయభీత్యా దేవేభి
 న్నై పద్మభవే దీనదయ భుః । సేతోద్బంధే హస్తవిలమ్యాభవితేతి క్షి
 ప్రం సేతుస్సేతుకృదేవ స్వయం సీత్ ॥ ౪౩ ॥ ధాతుః క్రతుంత్రా
 తుమభీతిహేతుస్సేతుర్యదాసేష్వగగైర్ద్రాకేతుః । అతీన సా వేగవతీ
 సచింతా సతీ (౪) తదావేగసతీబభూవ ॥ ౪౪ ॥ సద్వగ్ధనేనైవ సమస్త
 మంహస్సంహర్తుమగ్రే చతురు స్ఫురన్తం । దురత్ప్రయం సేతుమవేక్య
 దివ్యం ధునీవరా దూరణివ తస్మా ॥ ౪౫ ॥ తదానీశు ॥ (౫) అహరీ

లోకప్రాప్తైగుక్తైః (౧) కృష్ణః నీలః కృష్ణాఖ్యశ్చ । రక్షః అరుః ఆనురా
 గవాంశ్చ । పీఠః హరిన్రవర్ణః గాఢః విక్షితశ్చ । అర్జునవీప్తిం భుభ్రీ
 కాన్తిం ధనంజయస్య ప్రసిద్ధిచ । విశ్వరూపం ఆనెకవర్ణం సర్వజగ
 త్స్వరూపం చ (౨) హేళియుగ తీగిణి యుగాని యుగ్మాని వక్ష్యణాః
 కృతత్రేతాద్వాపరావావిర్భూనపిషయాస్యతీ బహువీరీహిః । త
 స్య సమ్బోధనం । హేళిర్ని భగవత్ । కలిన్యం సే హపథూయవ్య
 మైచ్ఛాదినాశైకృతేనతి । కృతే కృగయుగధర్మైః ప్రకాశితేనతి త్రే
 తాం అగ్నిత్రయం । అత్ర ద్వాపరోస । సందేహో నైర్విర్ధః (౩) మ
 ఖస్య పరిరక్షితుమిచ్ఛా పరిరక్షిమాతయా । సినాతి సాన్విజ్ఞానూత్రే
 బధ్నాతీతి సేతుః । సకలజగదాధారజ్యగర్ధః (౪) తదా తత్కాలే ।
 అవేగవతీ భయసమ్భూతా (౫) హరీశానాం కపిశ్రేస్తావాం మండ

శవణ్డలకృష్ణితిసుగ్రావాప్తసత్కృతం జగతి | అజలధ్యాకలిశమముం
 త్వద్భుతసేతుం మహర్షయోదదృశుః || ౪౫ || ప్రణేముచ్చైవం || ర
 మాముఖాబ్జభానవే సమాశ్రితద్యుధేనవే ప్రకాశమానమూర్తయే శు
 కాదిగీతకీర్తయే | దయారస్తేకసిన్ధవే భయార్తదీనబద్ధవే విమోహదా
 షహారిణి నమోయభోక్తకారిణే || ౪౬ || అనుశ్రీవాన్తచారిణే జనశ్రీ
 మాపహారిణే (౧) హితాహితావధీరిణి నతాశయానుపారిణి | రుచా
 ఘనానుకారిణి సుచారురత్నధారిణే తమోన్ధయాశువైరిణి నమోయ
 భోక్తకారిణే || ౪౭ || శుష్టువుచ్చైవం || జయజయజగదీశజన్మవైరి
 ప్రముఖముఖాశనబద్ధవన్దితాఙ్గే | హుతవహహుతిదివ్యహవ్యభాగ
 గ్రహసఫలీకృతసప్తిసప్తతన్త్రా || ౪౮ || కోయం శివాశ్రిరజనైషు ద
 యోదయోయ త్వాకస్విసీజనకపాదపయోరుహోపి | కాసన్యధాశు
 రవసాసవనావనార్థం దామోదరప్రతిరుణత్సిసరిత్ప్రవాహం || ౪౯ ||

(౨) ఇహబహుముఖవాహినీమరౌత్సద్యవతికృతే సరసీరుహాక్షపూ
 ర్వం | ప్రణతసురతరౌ భవాన్ దయాభుః తనయకృతే నిరుణద్ధితా
 లె కృతాస్థితిర్యేన తద్భిన్నం | అహరీశమండలే సూర్యమండలే కృ
 తాస్థితిర్యేనతం | గ్రావిభిః పాపాణ్నేరాప్తాసత్కృతిస్సమ్యక్గరణం
 యస్య తద్భిన్నం | అగ్రే ప్రథమతోవాప్తాసత్కృతిః పూజా యేన
 తం సర్వోత్తమత్వేనాగ్రపూజావిషయమ్ | జలభౌ సముద్రే ఆకలి
 తా బద్ధో యః తద్భిన్నం || లఖయోర్లడయోస్తద్వజ్జడయోర్వబయోస్త
 ధా | రలయోర్నలయోశ్చైవై సవిసర్గావిసర్గయోః || సవించుకావిం
 దుకయోస్సార్వదభేదేన కల్పనం | ఇశి లడయోరభేదాత్ || అజడధీ
 భిరాకలితం ధ్యాతం | ప్రసిద్ధసేతువైలక్షణ్యాకృతసేతుమితి (౧)
 హితానాం స్వభక్తానాం అహితానాం అహితానివాఅపధీరయతితిస్క
 రౌతీత్యర్థః (౨) బహుముఖస్య రావణస్య వాహినీం సేనాం | యువ
 తికృతే సీతార్థం | ఇదానీం తనయకృతే బ్రహ్మాక్షకపుత్రోద్దేశేన బ

మిదానీమ్ || ౫౦ || (౧) విధిరయమవి తానస్యాదవి తానస్యాద్యధవా
 న్యది మురారే । అధ్వరహితవ వాసీదధ్వరహితమైత్యుస్తేన్దవరయ
 స్తావమ్ || ౫౧ || (౨) అత్యల్పహానిమధిక ప్రతిలాభమిచ్ఛన్నజ్ఞీకరోత్వి
 తి నయోపదిపక్షయేవ । వెధోశ్వ మేధమఖవిఘ్నపరిరోధహేతో స్త్వంస
 ర్వతో ముఖవిఘాతమురీకరోషి || ౫౨ || ౫ || ఇత్యాదికయా స్తుత్యా
 వెగవశ్యాస్సేతుం నాగామణిమారాధ్య తతతరాధ్యాయంతల భగ
 వన్తమరవిదజం ప్రత్యుదన్తమేతం నివేదయన్తా మునయః ప్రశశంసుః ||
 ప || విష్ణుగ్భక్తివిపక్తిరుక్తిపదవీమత్యైతినత్యైశతే యస్తాత్త్వస్థఖవి
 ఘ్నసమ్భవపరిహారాయ నారాయణః । సేతుభూయదయారస్తేకని
 లయస్సిద్ధోస్త్వబద్ధోఃపురఃపర్యజ్ఞేః ఫణిరత్నదివ్యసుషుమోపేతే స
 శేతే స్వయమ్ || ౫౩ || పవనమిదమృషీణాం వల్లసర్గాధికారి శ్రుతిప
 థముపనీయక్తిప్రముత్థాయ హృత్తః । నతినుతితతిభిస్తం నాగభోగేశ
 యానం మునివిబుధసమేతో మోదయామాన దేవమ్ || ౫౪ || తదను
 తదనుమత్యా తత్రదూనె విరించే పురుషహృదయతుష్ట్యై పూరణం
 కర్తుకామే । శ్రుతిషుతురగమేధే చోదితం యద్యదజ్ఞం తదఖిలమపిక
 ర్తుం తాపసాస్తే ప్రవృత్తాః || ౫౫ || *****

ఇతి శ్రీవేంకటాచార్యకృతే వరదాభ్యుదయే చమ్పూప్రబంధే
 ద్వితీయో విలాసః :

హమముఖవాహినీం జలపూర్ణనదీం (౧) హేమురారే భవాన్ అపితా
 రక్షకః నస్యాద్యది । అయం విధిః అవితానః యజ్ఞరహితస్యాత్
 అధ్వరస్య యాగస్య హితం అనుకూలం త్వాం విత్య దృష్ట్వా సింధో
 ర్వైగవత్యా అయం స్తేన్దవః । గయః వేగః || అధ్వనా మార్గేణ రహి
 తః శ్యక్తవవాసీదిత్యర్థః (౨) అధికలాభమిచ్ఛన్ అత్యల్పహానిమజ్ఞీక
 రోతు ఇతి నీత్యుపదేశేచ్ఛయైన అశ్వమేధవిఘ్నపరిహారార్థం సర్వతో
 ముఖస్య తదాఖ్యయాగస్య జలస్యచ ||

శ్రీరస్తు

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

—*త్య తీ గు వి లా స ప్రా ర హ్నః*

హయమేధయజ్ఞనియమేదయాభునా పరమేణ విఘ్నవిరమేణ యోజితే । ముదితం ప్రతిదముదితం మహర్షయోజగమర్చిధి త్రిజగదశ్వవైషిణిః ॥ ౧ ॥ గ ॥ భగవన్నమ్బుజసమ్భవభవతః పత్నియా నదీరూపా సముపాగతా తనూ యాగః పరిపూరణీయస్సేయిం శుక్తికాపమ్బుదిరూపేణ సప్తధాభూత్వా సరసీరుహాత్మానుమత్యసాగరముపగచ్ఛతీతి । ఓమితి బ్రహ్మణానుజ్ఞాతావసిష్ఠాదయో మునినిస్థాభగవత్తనానన్తశ్చాయినం దక్షిణేన ప్రవహంతీం వేగవతీమధిగమ్య సహ్యకృణమ్య సరస్వతీమిశ్రమామన్త్రీయామాసుః ॥ ౨ ॥ దక్షిణాత్రిప్తనద్యాన్సరభసముదకాద్ధుగ్ధసిద్ధారివశ్రీరాష్ట్రాకీరమ్బుస్పృష్టిస్పృశలయకలయన్వానుకమ్బుమకమ్బుః । వేధఃపత్నిప్రసాదం కురు జహహీరువం విస్తతైతానశాలాం దత్తం సిన్ధువ్యశేమాస్వపి నభిసభువా తుభ్యమభ్యర్చితత్పమ్ ॥ ౩ ॥ ఎవం నివేదితవతామృషిపుత్రనానాం పార్శ్వర్పభూవపురతా యురతాథనద్యాః । అత్యుత్తమద్యుతిభిః భరణప్రకాండైరాభూషితామణిమయైస్సుదృగ్బజసూతైః ॥ ౪ ॥ శైవాలోఘుదధానాచికురభరమయం చక్రురాశ్శౌచమీనౌ రాజీవైరాజమానాపదవదనకరద్వద్వర్షరూపైః ప్రపుల్లైః । ఆవర్తనాభిసంజ్ఞం పృథులకుజహయం విభ్రాంతికొకయుగ్మం ధున్యామన్యాధునీవ దుహిణాసహచరీదూరతస్తేర్దులోకే ॥ ౫ ॥ తతశ్చ ॥ మునితిలకైరనునీతాముదితానీతాచ సావనీమవనీమ్ । సాగరమివ శైవలినీ సరస్వతీసాగమత్సరోజభవమ్ ॥ ౬ ॥ కవిరాడివకాంక్షితాం చిరాత్సరసామేత్య సరస్వతీం ముదా కృతిమమ్బుజభూశ్చీకీర్దితాం సతు నిర్వర్తయితుం సమేహత ॥ ౭ ॥ గ ॥ అథ పునరాశ్రమోద్దేశఇవ (౧) మహావృద్ధిప్రవర్గ్యశుచిః జామదగ్న్యైవ

(౧) మహాన్తః కర్తృజ్ఞానాదిభిః । అచ్చాః బాహ్యభ్యస్తరశుద్ధాశ్చయే విప్రాబ్రాహ్మణాస్తేషాం వగైభవైర్వైకైశ్శుచిః పావనః । మహా

సమృద్ధికొవసత్వైవ శ్రుతిః (1) వేద్యస్తాకాశచశబిశేషేవ (2) స
శుభాచ్చయయాశోభితేన యూపేనచ విగాజమానః (3) హోత్రా
దిభిరవ సాధుననోహృగ్యాజ్యోజ్జ్వలముఖైరగ్నిభిశ్చ విద్యోతమానః
(4) సభయేవ సరసికయా పాత్రానభ్యావ విరోచమానః (5) స్వా
మిత్రయోసయక్తోపి స్వామివృద్ధి హేతుః (6) వాజినాన్వితోపి నవాజి
నాన్వితః (7) పపశుక్రమోప్యసశుక్రినుః తురజమేధ (8) స్సభా

తీచ్ఛవిర్యస్య తేన ప్రవర్త్యాఖ్యకర్తృణాచ (9) సమృద్ధేః ప్రసృద్ధస్య
కొవస్య సత్వైవ స్థిత్యాశ్రుతిః ప్రసిద్ధః । సమృద్ధికావసదాయ స్థిక
తత్వైవన । దీక్షానాదూర్ధ్వసాచూభిశ్చాత్పూర్వం కర్తవ్యా హో
మా ఉపసదః (1) శుభం దాధ్యాదిగుణః ఉచ్చయః ఔన్నత్యం తత్స
హితేన యూపస్తమ్భేన శోభితేన । శుభావర్తాచసహితేన ఉన్నేన
ఉన్నతేన యయునా ఆశ్వమేధీయాశ్వేన ఉపశోభితేన యూపేనచే
త్యర్థః (3) సాధూనాం నునోహృతో మనోహారిణ్యోయా యాజ్ఞాః
అధ్వర్యుణా యజేషి ప్రేషక్తతేహోత్రావత్యమానమస్త్రాయాజ్ఞాః
తైరుజ్జ్వలాని ముఖాని ఆస్యాని యేషాం తైః । సాధుసవ్యాక్ మనసో
హృద్యైవ రమ్యేణ ఆజ్యేన ఘృతేన ఉజ్జ్వలం దీప్తముఖం అగ్రభాగో
యేషాం తైశ్చ (5) సద్భిరధిః యా దధిసహితయాచ (5) స్వామినో
యజమానస్య త్తయేనాశే సు-సమీచీనయా ఆమిత్రయా । ఆమిత్రోపా
శృతోష్టేయాక్షీరేప్యాద్ధియోగతేన త్యమరః పక్వోష్టేక్షీరే దధియోజ
నెనతి జాయమానఘనీభూతదధిసదృశాంశస్య ఆమిత్రేతి । ద్రవీభూతజ
లసదృశాంశస్య వాజినమితిచ సాక్షా । లాదృశఘనీభూతాంశేనోపయ
క్తః కలితః (6) వాజినేన తత్సంజ్ఞితేన రుక్తజలభాగేనాన్వితోపి వా
జినాన్వితోనెతి విరోధః । నచేన అజినేన కృష్ణాజినేనాన్వితోబ్రతిపిహ
రః (7) శుచః శోకస్య క్రినుః అపగతో యష్టికానశ్యర్థః (8) భార
త్యా వాచా సరస్వతీదెవ్యాచ సహితేన । అస్తముఖైవన-మానినా

రితకేనాప్యస్తముఖేన బ్రహ్మణాపి యజమానేన సభక్తిస్రక్షం
 ప్రవర్తతోభూత్ ॥ ౪ ॥ అధ్వగ్యుణా యద్యగమాయతాన్మ తత్త
 ద్భవిస్తత్ర మథా విధాతా । ధ్యా మన్నజనీం కనులాసకాయం సమ
 ర్పయామాన సమస్తమస్తే ॥ ౫ ॥ చిత్తం స బాహ్యచిరాన్తరాకాద
 త్తం హవిస్తత్ర పిశాచమహేన । ఉద్దేశ్యదూతైర్ద్వయమెకశాలాము
 పాశిత్రైరప్యనురేర్మలేభే ॥ ౬ ॥ తతశ్చ ॥ సావనహవిరలాభాత్సాగ
 హస్తేనిరాశా నలరిపువసురుదాగ్రిత్యముఖ్యామఖాశాః । అజమధయ
 జమానం శౌగమస్తద్దధానం నిజగదురవమానా తత్త్మశాల్లజమానాః॥
 హవ్యం వితీర్ణచుపి హాభవతావిధాతర్మప్రాప్తమా పయమభాగ్యసి
 రుద్ధమేతత్ । వంద్యేణ దత్తమపి చారుతిరం చకోరం మేఘాపరుద్ధ
 మిన మేదురమంశుజాలమ్ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ఎవం దేవతాభిరావేదితాం గిర
 మాకర్ణ్య లోకస్రప్తాహ్మస్త్వస్మిదమాచక్ష ॥ ౧౩ ॥ యజన్తే యుష్మాం
 స్తైయిఇహాతనయా యుర్ధన పశుస్వగాదిక్షోదీయః ఫలచపలచిత్రాస్తసు
 భృతః । స్ఫురన్తోఽటా పెక్షోఃపునరనశుచ ర్యామృతానసః శుభపేక్షా
 స్సాటాన్తథుమథనమిచ్ఛన్తిసవనైః ॥ ౧౪ ॥ తతశ్చ ॥ సంసారసిన్ధుతర
 ణం ననుసారసాటా శ్సాటాకృతాత్సపది లట్టానుహం యజేతమ్ । గృ
 హ్లాతి హవ్యమఖిలం కృపయాసపిప దేవాస్తద్యుతమాభేత్రమావిర్జిన్మ
 టామ్ ॥ ౧౫ ॥ ఇదంచాపధేయమ్ ॥ మోక్షాపేక్షిభింశ్చుశ్చ ర్ననప
 రేర్మోచన దత్తం క్రతౌ దిన్యం హవ్యమహవ్యతే తదితరైర్దేవైర్నజా
 తు స్వయమ్ । రాజాన్దశపురనిషుకైశ్చైవదైరమేర్భిరగైరర్చిసః పు
 ష్పాణాం నిదయః కిమచ్ఛుతసుణోభూపేణైర్ధార్మ్యే ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ఇ
 త్యాదిభిః ప్రజాపత్యైర్భైస్తత్త్వార్థపక్షైర్వైవృత్తాహుతా రేషు ని
 ఖిలేషు లెఖేషు ॥ ౧౮ ॥ మేధాసింధుర్వాజిపేథాభిధానే కర్తవ్యస్తిక క
 ల్పసూతోక్తరీత్యా । అనత్యుహం యోగహోమం చ కూపాణ్యుక్తౌ
 న్యుచ్చైరస్యతివద్వసిత్వః ॥ ౧౯ ॥ దధ్యుప్తుం యోగ్యమయాసమేతం దే

తద్వైశేలా శ్చక వేదిమధ్యే । అథ్యగ్నిసుధ్యగ్రిసకాచినన్ద్యక ర్వాపిధిర్వాధ
 వమేకభక్తిః ॥ ౧౬॥ యూపేతేథయయూపేతే తేష్వేకవింశత్యరత్నికై
 శాస్త్రాధ్వనా ప్రశాస్త్రాద్యాః స్వంస్వం కర్షప్రతేనిరే ॥ ౧౭॥౧॥
 అథ శాస్త్రాధిష్ఠితమేవ పద్ధానమనురుద్ధానైవ శమిత్యసంజ్ఞాపీ తస్య స
 పైరధ్వర్యుణా వపాయాముసాత్తాయాం సామోదం దామోదరమేవ
 చిత్తయన్తం భగవన్తమరవిన్దజన్తానం సబహునూనం నిశామయత్సుస
 ర్వేషు సుప ర్వేశ్వరేవ్యహంపూర్వికయా మర్వా రవిశాలకొలాహలే
 ము వపాహోమావలోకన బద్ధకురూహలేషు ॥ప ॥ (౧) యాజ్ఞాం వ
 క్తరి హోతరి శ్రుతినిధావుచ్చైర్వక్షురత్వతి త్యాగం కుర్వతిధా
 తరి స్థిరహరిధ్యానావధానాదరే । అగ్నేరౌత్తర వేదికస్య సవిధే తిష్ఠన్వ
 సిష్ఠస్త్వయం జుహ్వస్థిః జుహువాన్వధూవ శ్శుతసంసిక్తాముపా
 త్తాం వపామ్ ॥ ౧౮ ॥విరచితేతువపాహవ నైతదా విధివదబ్జభూవా భ
 గవన్తుదే । ఉదజహీతవిమానముషర్బుధాదరుణవిష్కమి వాచ్యుతచక్షు
 షః ॥ ౧౯॥ తదానీం॥౧॥ (౨) ప్రకృతక్రతురివ ససుమనారాజీవాన
 నః పవమానోవనా (౩) నిపుణన్యపరక్షితనగర్యణవ నవప్రసాదాదిశో
 వ్యశోభన్త (౪) భటవటలమివ సురయావతం సమ్పన్నబహులాస్యా
 డన్బరంబధూవ ॥ (౫) విద్యత్ప్రసనభవ విబుధనగరీ విజృమ్భితవా

(౧) అథ్వర్యుణా యజేతి పె్రిషేకృతేహోత్రా యో మన్త్రః పత్యతే స
 యాజ్ఞా (౨) ససుమనాః-సామరః రాజీవాననః బ్రహ్మ యస్థిఃకగ్రి
 తౌ సుమనసాం-పుష్పాణాం రాజ్యాః పక్ష్యైర్వాసనయాసహితౌవా
 యుః (౩) వప్రాణాం-ప్రాకారాణాం సాదః-కార్మ్యం తన్నాస్తియా
 సుతాగతి బహువ్రీహిః ॥నవాః ప్రసాదా నిర్మలతా యాసాం దిశా
 మితి (౪) సమ్పన్నః బహులానామసీనాం బహూనాం లాస్యానాం
 సర్తనానాంచాడన్బరాయస్థి తత్ ఆడన్బరీ (స్త్రీ)సంరమ్భితిహ
 లాయుధః (౫) విజృమ్భితః వాదినాం వాద్యానాంచారవోయస్యాంసా

ద్యౌరవాజజ్ఞే ॥ (౧) స్రావ్యడివపద్మజయజ్ఞసూమిరభిమ్యతాభిర్ఘన
పుష్పవృష్టిభిస్సుగభిరభూత్ ॥ తతశ్చ ॥ ప ॥ అస్త్రస్వమానమసితాం
బుధరౌపమానమానస్తమానతః నెమిసునం చ సూనమ్ । భూమానము
జ్ఞ్వలితమానసమీక్షమాణౌ వైమానికైశ్శతధృతిస్సమమాసనస్త ॥ ౨౦ ॥
వరదం వరదస్తిభూధరే హరదమ్భారిధిగాదయస్సురాః । శరదమ్భుజ
నెత్రీమస్తకస్ఫురదమ్భారిభువః పసన్దిరే ॥ ౨౧ ॥ కలశార్ణనశాయితా
వశావిలగత్స్థనలవభిమావహైః । అనమైర్మఖివన్తః మాక్తికైశ్చతతా
లక్ష్మణసాదపజగజమ్ ॥ ౨౨ ॥ (౨) ద్యునిమ్నగాతగృహిమేఖలయే
యదుద్భవే యత్ర తయోస్తుమజ్యే । ఆశ్వామరంగత్యపరాపరాగత్య
నేన పాదామ్బురుహేణ భాన్తం ॥ ౨౩ ॥ (౩) తావేతాస్థరశిరధీత
దుత్థమిదై నాతీకం చరణమిమాత్తసస్తికయత్ । నాతీకాత్తకమితి వ
ర్ణనౌచితాభ్యాం జఙ్ఘాభ్యాం జనితదృగుత్సవం శభాభ్యాం ॥ ౨౪ ॥

(౧) అభాదాకాశాచ్ఛ్చ్యతాభిః ఘనపుష్పాణాం జలానాం ఘనానాం
సాస్థానాం పుష్పాణాం కుసుమానాంచ వృష్టిభిః (౨) ద్యునిమ్న
గా-దేవగర్భా తస్యాః పతిస్సముద్రోమేఖలా యస్యాస్సా భూమిశ్చ
తే యదుద్భవే-యత్పాదామ్బుజోష్పనైః । పద్భ్యాం భూమిరిత్యాది
శ్చుత్యాది ప్రసిద్ధిః । తయోర్గర్భా భూమ్యోర్ద్యౌః ఆద్యాప్రథమనిర్ది
ష్టాగర్భా యత్ర పాదామ్బుజై మకరస్తవదాచరతి । అపరా భూమిః ప
రాగవదాచరతి । అనేన పాదామ్బురుహేణ భాన్తం వరదం పసన్దిరే
ఇతి పూర్వేణాన్వయః । ద్వాభ్యాం యుగ్మమితి పోక్తం త్రిభిశ్శక్తికై
ర్విశేషకమ్ । కాలావకం చతుర్భిస్సాన్యత్తహార్ధ్యం కుశకం మతమితి
ఋణాత్పశ్చదశశ్లోకవ్యన్వయై క్యాతుకశకమిదమ్ (౩) తావేతా-జఙ్ఘ
పథేయప్రాధాన్యాత్పుంస్త్యం । స్థరశిరధి-మన్తధరూణీరా । యత్-
యస్తాత్ । చరణమిమాత్ పాదవృద్ధనా । తదుత్థం - జఙ్ఘాభ్యాముత్ప
న్నం నాతీకం పద్ధం బాగశ్చ ఇద్ధై భాతి ఇదమతీకాత్తకం మిథ్యా

దీప్యతీ తామృతపరివహదీప్తిలభ్యారుణిమా తాళ్ళీనీణాసలరువిలహ
ర్యోధమానాసితిమా గోపీస్నానావనరపనరశుక్లమంభారక
న్యా పూరాకారానుకృతకృతినాభాస్తమూరుద్వయేన || ౨౩ || (౧) పీ
తామృతం వరమసూక్ష్మతయావలగ్నం తద్వ్యోగయోగ్యమిదమేవ పరం
నచాన్యత్ | హిత్యేతి చెలమపరం నియతం వసిత్వా ఏతామృతప్ర
కటిణోచితకారిభావమ్ || ౨౪ || (౨) కాళ్ళీసుధ్యై కేశవస్తస్య మ
ధ్యే కాళ్ళీదృష్టాతద్యధాభూషణత్వేన | సాధారణ్యం తద్వదాధార
తాపి ప్రాప్నోత్యతేక్కుతమైర్వర్ణమానమ్ || ౨౫ || (౩) నిర్వ్యాభ
భానైర్వహతాప్రవక్ష్యం యేనాత్మనస్తస్మినురస్యగౌణమ్ | మాతృ

స్వరూపం న అపిశు సత్యమేవేతి వర్ణనోచితాభ్యామితి (౧) వర
మసూక్ష్మతయా పీతమమృతం వ్యోమయేనతత్ ఇతి వృత్తత్యా వల
గ్నం బాధ్యం పీతామృతశబ్దవాచ్యం | అణః ఇదమేవ పీతాచ తదమృ
తంచేతి వృత్తత్యా పీతామృతశబ్దవాచ్యం వసనమేవ తస్య మధ్యస్య
యాగే నమృద్యై యోగ్యం-అర్హం అన్యత్ నచ నయోగ్యమితి హే
తునా అపరం అన్యత్ చేలం-వసనం హిత్యా త్యక్త్వా నియతం పీతా
మృతసంజ్ఞం వసనం వసిత్వా ఆచ్ఛాద్య ప్రకటితః ఉచితకారిణాభా
వః యేన తిం వరదమితసమ్బద్ధః (౨) కాళ్ళ్యాః కాళ్ళీనామ్నోచురస్య
మధ్యే అన్తః కేశవో దృష్టః తస్య కేశవస్య మధ్యే వలగ్నై కాంబి-
మేఖలా దృష్టా | అత్ర కాళ్ళీవరదయోః యథా భూషణభావః సా
ధారణ్యం ఉభయవర్తిత్వం ప్రాప్నోతి తద్వదాధారతాపి ఆశ్రయ
త్వనుపి సాధారణ్యం ప్రాప్నోతి | కాళ్ళీపురస్య కేశవభూషణం
కేశవస్య మేఖలాభూషణమితి కాళ్ళీపురం కేశవస్యాధారః స్థవ్యధిక
రణం | కేశవః కాళ్ళ్యాః-మేఖలాయా ఆధారః భారకఇతిచ భావః
(౩) నిర్వ్యాభం ప్రవక్ష్యమన్తర్వహతా యేన ఉచితైః | అమాయ
శిరఃప్రసిద్ధం వేదాన్తవేద్యం మాతృత్వం తస్య ప్రవక్ష్యస్య సమ-

త్వమామ్నాయ శిరఃప్రసిద్ధం తేనోల్లసంతం తనునోదరేణ ॥ ౨౬ ॥
 (౧) పూష్ణాకృత ప్రకాశం పుష్కరశబ్దార్థయుగళమపి యస్యాః । అజ
 నిష్టతనూనాభ్యావిశ్రుతగామ్భీర్యయా విరాజంతం ॥ ౨౭ ॥ సాదరీం
 హిమకరస్య శువృత్తం పద్మరాగరుచిరాంగుణహృద్యాం । ఉజ్జ్వలా
 మురసి హాక్షికమాలామింద్రిరామివ దధానమజ స్రమ్ ॥ ౨౮ ॥ (౨) బా
 హుపన్నగమివస్వయమాత్మ గ్రాసకౌపతత్త్వగ్రసమానమ్ । అక్లదమ్య
 మణిమణ్డలముచైరాత్మధారణముదేవ వహంతం ॥ ౨౯ ॥ దీవ్యతాత
 రళమాక్షికహరస్తైరభార్యురశుచిన్యూరసిస్త్వ । కౌస్తుభేన మథనోద్భ
 లమూర్తా క్షీరధావునయతేవ లసంతం ॥ ౩౦ ॥ కాన్తమణ్డలహరిన్మణి
 నిర్యతాగ్రైమణ్డలవృతేన ముఖేన । కైవలావృతనరోజవశేన స్రేష్ఠ
 మాణహృదయం మదయంతమ్ ॥ ౩౧ ॥ షట్పదావికచవారిజబుద్ధ్యావ
 జనకస్యాపి అగౌణంముఖ్యం సత్ నిర్వ్యాఘంసహధితం । మాతిపరిచ్ఛిన
 త్తీతిపుష్పత్తిసిద్ధంపరిచ్ఛేదకత్వరూపమాతృత్వంయాభ్యభావాద్గౌణం
 ప్రాణ్యాధారకుక్షిమత్స్వరూపంమాతృత్వం లోకరూఢం । తదపిజగత్ప్ర
 తుః పాలకస్యాస్యాస్తిచెతనాచెతనాత్మకసకలప్రపంచాధార కుక్షి
 మత్త్వాదితిభావః (౧) పూష్ణా-సూర్యేణ కృతః ప్రకాశో-దీప్తిర్వికస
 నంచ యన్యతత్ । పుష్కరశబ్దార్థయోః పుష్కరశబ్దవాచ్యయోః
 కమలాకాశయోః యుగళమపి యస్యా నాభేరపాదానాదజనిష్ట । నా
 భ్యాఆసీదన్తరిక్షమితి శ్రుతిః పద్మస్య వాఘ్యత్వత్తైః పురాణాదిప్రసి
 ద్ధత్వాత్పు (౨) బాహురేవ వన్నగస్తం । ఆక్షనః గ్రాసః గ్రసనం-
 భక్షణం ఉపరాగకాలేసూర్యమండలస్య రాహురూపసర్పగ్రస్తత్వం
 సమ్భవతీతి తజ్జన్యకౌపాదివ స్వయం గ్రసమానం । అక్లదం-కెయూ
 రమేవ ద్యుమణేః సూర్యస్య మణ్డలం కర్త । ఆత్మనస్పృశ్య ధారణం
 వహనం తజ్జన్యముదా సంతోషేణైవ సూర్యమండలస్య భగవదాధార
 త్వాదితి భావః ॥

త్రుషారుపరిమాపరిగచ్ఛన్ । ఇత్యథాయ కిముచమ్మకమత్రేత్యూహితాం
 దధతమున్నతవాసామ్ ॥ ౩౨ ॥ మాధవో వహతిమామితిదృష్టై
 మన్తరేకిలరుషా శిరసిస్సే । మెరుణాస్థితవలెవ విభాంతం చారుణా న
 వమణీమకుటేన ॥ ౩౩ ॥ ౫ ॥ అనంతరం నిరంతరానన్దభారతున్దిలాన్దః
 కరణా గీర్వాణాస్సాయంతనకువలయచ్ఛాయం రమాసహాయం భూ
 యోభూయః కృతప్రణామః పణాయాం చక్రరేవం॥౪॥ (౧) దమో
 త్తరాయం దహరామ్బుజే చిరాత్పరామృతస్తిప్రవణేన చేతసా । త
 మచ్యుతత్వామపిభాగ్యసంభూయాన్నిశామయామస్తుదృశోఽమయావ
 యమ్ ॥ ౩౪ ॥ (౨) ముఖంతవస్వీకురుతే విధానతో హుతాని యజ్ఞై
 శ్చ హవీఃపిహోతృభిః । ఉషర్బుధాదేవతదుద్గతోవ్యతో హుతాశన
 త్వం జగృహే స్వకారణాత్ ॥ ౩౫ ॥ (౩) గుహాసు వాసః కురుషే

(౧) హేఅచ్యుత దమేన-ఆంతరేన్ద్రియనిగ్రహణఉత్తరాశ్చైస్థామున
 యః । దహరామ్బుజే-హృదస్థానవర్తిపుండరీకప్రవణేన-శాన్తనచేతసా-
 మనసా యంత్యాంసరామృతస్తి-విచారయన్తి ధ్యాయంతితియావత్
 తమపితాదృశపరిశుద్ధమనోగ్రాహ్యమపిత్యాం భాగ్యసంభూయాత్ చిర
 కాలాన్జితసుకృతపుణ్యాత్ అమయా ఎతయా చర్తమయ్యా దృశా
 నిశామయామః-పశ్యామః । శమోఽదర్శనఇతి దర్శనార్థే మిత్తస్వని
 షేధానోపధాహోస్వః (౨) హేదేవ యజ్ఞైశ్చ హోతృభిః కల్పీ
 క్తవిధినా హుతాని - అగ్నౌ ప్రక్షిప్తాని హవీఃపి ఆజ్య చరు పు
 రోడాశాదీని తవముఖం స్వీకురుతే - గృహ్ణాతి । అతఃకారణాత్ త
 స్మాన్తుఖాదుద్గతఉద్భవఉచర్బుభోగ్నిరపి । ముఖాదింద్రీయైశ్చైవైతి అ
 గ్నేర్భగవన్తుఖాదావిరాభవశ్చుతేః స్వస్య అగ్నేః కారణాజ్జనకాన్తు
 ఖాత్ హుతాశనత్వం యథోక్తవిధినాగ్నౌ ప్రక్షిప్తహవిర్గ్రాహ
 కత్వం జగృహే - స్వీకర । కారణగుణాఃకార్యే సజాగ్రీమవ్రీతి
 న్యాయాదితి భావః (౩) యోగిహృదయగుహావాసాన్నిత్యజ్ఞానని

నిరస్తరం జహాసి నిద్రాభ్యవహరయోఃకథామ్ | కృశానుమద్యపి వి
భాసినశ్చలస్సరౌజనాభానుకరోషియోగినః || 31 || (౧) సువర్ణదీ
ప్తిస్సమనాభిరజ్జితానిబద్ధకల్యాణగుణానపాయినీ | అనన్యవిన్యస్త
మనాజనార్దన త్వయి త్రయాయో దయితేవ రజ్యతే || 32 || అ
మోఘసజల్పతయా త్వయా మదో నభార్యతామస్తే తవాపి దుర్ల
భమ్ | సహస్రకత్వాపి యతస్వసర్వథా నిజోపమానం నకదాపిలప్య
సే || 33 || జగత్ప్రభుస్త్యం క్షజరద్గజఃక్వవా క్వచ క్రముగ్రిం క్వ
చనక్రికాధమః | చకన్ధతక్రర్తదగ్ధమచ్ఛతం శ్రీతార్థమష్టున్రిఘశా
స్వగౌరవం || 34 || భవశ్రీమచ్ఛేది భవస్తనః ప్రభాన్వభావశీతం
ప్రతిభాతి తత్రనః - (౨) ప్రమాణమేతత్ప్రభవోహిమద్యుతిర్భజ
న్రికార్యాణిహికారణాన్గుణాన్ || ౪౦ || బలిప్రమాధిగ భవదీయనా
భితో బహువతు (3) ద్వేషిలపుష్కరాభిధే | తయోస్సవిద్రోము
పాశ్చితంబుధాః పితామహేనాపరమామనస్త్యహో || ౪౧ || సమృంధ

త్యత్యస్తత్వాభ్యాం నిద్రాహరత్యాగాదుత్తరవేద్యగ్నిమద్యభానమా
నత్వాచ్చ త్వం తపశ్చరణార్థం గిరిగహ్వరవాసినఃనియమార్థం నిద్రా
హరత్యాగినః పశ్చోగ్నిమధ్యవర్తినో యోగినానుకరోషీతి భావః |
(౧) సువర్ణస్య - కనకస్య సుష్టు అక్షరాణాంఽ దీప్తిర్యస్యాం సా
సుమనాభిః - పుష్పేర్విద్వద్భిశ్చ | అజ్జితా - అలంకృతా - పూజితా
తాః | నిబద్ధాః కల్యాణాః రమ్యాగుణాస్సౌందర్యసౌశీల్యదయః స
త్యకామత్వసత్యసజల్పత్వాదిభగవద్గుణాశ్చయస్యాంసా | అనపాయ
నీ-నిత్యా | అనన్యవిన్యస్తమనాః తదేకాయత్రచిత్రా | దయితేవ వల్ల
భాశ్రీరివ త్రయీ-వేదత్రయం | హేజనార్దన | త్వయి రజ్యతే, అను
రక్తాభవతీత్యర్థః (౨) ఎతస్మాస్తనః ప్రభవత్పుత్పద్యత ఇత్యేతన్ప్ర
భవః | చస్త్రీమామనసోజాతఇతి శ్రుతేః | హిమద్యుతీశీతాంశుశ్చ
స్త్రీః (3) పుష్కరాభిధే - పుష్కరనామకే ద్వే అమృతమమృజంఽ

రీ కాక్షతవైచిత్ర్యమహాస్యభానుస్సమభూత్పురాయతః । (౧) స్వ
 హేతుబన్ధత్వధియోచితం తతస్సరోరు హేష్వేన కరోత్యనుగ్రహం ॥
 (౨) వదారవిద్వాత్పృథివీమజీజనః పయోవిశేషం తయోరపశ్చినుం ।
 ఘాన్తీభూతంఘణీర్షభూషణం పరం తద్భూషణమౌలిభూషణమ్ ॥
 ఎవం బుధైరభినుతో వరదో నిజాక్షౌ భావం విధాయ (౩) విధినా
 విధినామలతాని । ఆస్వాదయన్నథహవీంషి విహానమధ్యే భాస్వాని
 వాదయగిరౌ భగవాన్ బధాసే ॥ ౪౪ ॥ ౫ ॥ తదాకీలమదావళశిఖరి
 శిఖరస్ఫురదుత్తరవేదిమధ్యాదమృత్తితమత్యమ్భుతం దేవీప్యచానం వి
 మానమధ్యాసీనే, కనకసుభగమకుటఖచితవలభిమపలశకలపటలరుచి
 రకీరణవిసరణమస్మణితనిర్మలసితహసితనదన (౪) వదనతులితతపనదు
 హిణ్యవిమలనలిలవలననిలయసురపరిదమలపరివహకలితాదయ వికచార
 వీదై (౫) నిజపదాశ్రితయోశ్చంద్రసూర్యయోః కరయుగళైన పరిగృ
 హీతాభ్యాం శక్తచక్రాత్తకాభ్యాం చంద్రసూర్యాభ్యాం (౬) ము
 ద్భావితాద్భుతరసే, నిస్తులకౌస్తుభరత్నమధ్యప్రతిఫలితాం వక్షస్థల
 (౧) చక్షుస్సూర్యో అజాయతేశుతేః నెత్రామ్బుజోత్పన్నస్సూర్యః
 స్వహేతురుత్పత్తికారణస్య చక్షుషః బంధుత్వధియా ఉపమానత్వ
 రూపసమృద్ధజ్ఞానై (౨) వద్భాల్వం ఘామిరితి శుతేః పాదారవిం
 దోత్పన్నా ఘాః గక్లావ । తయోర్తద్వే అపశ్చిమం పూర్వం పృథి
 వీరూపభూతం । ఘణీర్షభూషణం । ఆదిశేషశిరోభూషణం । పరం
 ద్వితీయం గక్లాజలరూపభూతం సః ఘణీ భూషణం యస్య తస్య శివ
 స్య మాశేషీరసః భూషణం । ఘాన్తి-వదన్తి శివస్య గక్లాధరత్వాది
 తిభావః (౩) విధినా-బ్రహ్మణా । విధినా-కల్పాక్తవిధానై (౪) ఎ
 తాదృశవదనై ముఖైన తులితం - సమీకృతం । తాదృశగక్లాప్రవా
 హోదితమరవిందం యేన తస్మిన్ (౫) నిజపదం-విష్ణుపదమాకాశం (౬)
 ఉద్భావితఉత్పాదితః అద్భుతరసః । అహో శక్తచక్రాత్తకచంద్రసూ

స్థలక్ష్యమూర్తిమభిలక్ష్య శిలాయామబలాజననసామర్థ్యమస్య (౧) శ్రు
తచరమిదానీం సాక్షాత్కీర్తయిత ఇతి పెత్తావద్భిర్భృశం ప్రశస్య
మానె, దశసుయఫణసహస్రీపరిమండితపుండరిక నాశవ్యాళవత్ప్రీకా
యమాననాభీరూపగభీరకూపనిమగ్నలోచనపునరున్మజ్జనకృతయతనస
జ్జనసందర్శనకందలితమద్వైతే, కల్పాన్తరౌత్పాదయివ్యమాణస్య విరిం
చాన్తరస్య స్రక్త్యమాణప్రపంచానలొకనార్థముదరం ప్రవేక్ష్యతఃస్ఫు
టావలొకనకృతే సజ్జీకృతాభిర్ద్వివ్యప్రదీపపక్షిభిరివ మెఖలొకలా
వప్రత్యుప్తప్రతర్తనవరమ్పరాభిః ప్రకాశితాశాన్తరే, శరణవర
ణపరచేతనవర్గాపవర్గార్పణవిరుదాయమాన మంజుమంజీరశింజితరంజి
తనకలజనహృదయేన, (౨) పారావారస్య పశ్యత్పాదస్యచ పత్నీప్రదే
న ప్రణతసుఖావహేన చరణవారిరుహేణ లొకతోచనలోలస్ఫుకవ
మ్మమాకర్షత (3) వారిధావివచనమాలాపరివృతే విధృతివివిధరత్నో
ర్నికేచ (౪) సుగ్రీవశ్చన శోభమానాంగదేహరిమండలమధ్యవర్తినిచ,
(౫) శ్రోత్రియశ్చన శుత్ర్యన్తావగాహీదృష్టాపాలితబ్రహ్మయజ్ఞేచ,

ర్యావస్తదపెక్షయాతీన తేజస్వినావితీ ఆకాశస్థచంద్రసూర్యయోగా
శ్చర్యరసః యేన తస్మిన్ (౧) శ్రుతచరం । పూర్వశ్రుతం । భూతపూ
ర్వచరడితచరత్ప్రీత్యయః (౨) పారావారస్య-సముద్రస్య । పశ్య
త్పాదస్య గౌతమస్యచ । గడ్గాహల్యారూపభార్యాప్రదేన (3) వ
నమాలయా-వృక్షపక్ష్యా-వైజయన్త్యచ । విధృతాః రత్నాని డోర్త
యన్తరక్లాశ్చ । రత్నోర్ధికాః-నానామాణిశ్యఖచితాంగుళీయకానిచ
యేన తస్మిన్ (౪) శోభమానః-ప్రకాశమానోక్తదాఖ్యపుత్రః శోభ
మానమగ్గదం-కేయూరంచ యస్య తస్మిన్ । హరీశాం-కపీనాం సుబ్ధ
లస్య-సమూహస్య-సూర్యమండలస్యచ (౫) వెదాన్తావగాహీజ్ఞానై-క
ర్ణాన్తాయతలాచనైచ । పాలితః-బ్రహ్మయజ్ఞః-స్త్రీనం చిన వేదాప్యరూ
పః । చతుర్ముఖయాగచ్ఛ॥

(౧) కాలమేఘునివ కల్లోలినీవల్లభాద్వహీతకమలై సత్త్వరసస్యాభిస్పృథి
సమ్పాదకేచ, (౨) నహాన్యానభవపుష్పవదత్తే మంజులః మాలచ్ఛా
యేచ, (౩) భానావివ గిరిశమాలిధృతపాదై లూకెవ్యసదృశః శావకః
వాం తేజసామాస్పదేచ, (౪) మద్దాగతిగర్వహరదానకారిణ్యవ్యమ
ద్దాగతిగర్వహరదానకారిణి, (౫) పజ్జ-జనాభాశ్చాతికలనా ప్రకటి

(౧) కల్లోలినీవల్లభాత్సరిష్ప తేస్సముద్రాత్ గృహీతం కమలం జ
లం కసులా శీశ్చ యేన తస్మిన్ సత్త్వరం - చురతంసస్యానాం ।
సత్త్వై - సత్త్వగుణై - రసస్యాభిలాషస్యచ (౨) పుష్పాణ్యస్యసదీతి
పుష్పనాక అక్షః విభీతకవృక్షో యస్మిన్ పుష్పవంతా చంద్ర
సూర్యా అత్తే-నత్రే యస్యచ । స్రాప్త్యైర్థగణీధరశిఖరస్థితపుష్పన
నాభ్యామిశ్యాశ్చగృమంజగ్యాం । రవిశశినౌ పుష్పవంతాభ్యావిశ్యమర
మాలాయాంచాదస్తప్రయోగాత్ క్రమోదితాభ్యామిన పుష్పవ
ద్భ్యామిశ్యాది శాస్త్రప్రయోగాచ్ఛాకారాస్తత్త్వం తాస్తత్త్వంచ । మ
జ్జుః రమ్యా లజానాం మాలా యస్యాం పా ఛాయా-అనాతపః య
స్మిన్నితి । సమాలస్యయం శామాలీమంజుః శామాలీఛాయా కాన్తిగ్య
స్యేతిచ విగ్రహః । మంజులతమాలచ్ఛాయచేతి పాతే మంజుః తమా
లానా తమాలస్యేనచ ఛాయా యస్మిన్నితి విగ్రహః (౩) గిరిశానాం
పర్వతశ్రేణానాం మాలిభిః శిఖరైః ధృతః పాదాః కిరణాయస్య ।
గిరిశస్య-శివస్య మాలినా-శిరసా ధృతః పాగర్చరణో యస్యేతిచ । అ
సన్తి చ సత్కల్పవి ఋత్యేణి నక్షత్రాణ్యస్మిన్ ॥ నాస్తి సదృశం-స
దృశం యస్య తస్యచ భావస్తత్తదృశహానాం తేజసాం దీప్తీనామా
స్పదే-అశయ (౪) మద్దాగర్వకల్పపాదపస్య అతిగర్వః - అహమేవ స
ర్పం దాసృమీత్యహంకారః తస్యహరమితి కర్తణి శేషే వత్స్యనైనవి
గ్రహః అదృశం దానం వితరణం కరోతీతతాదృశేషితద్భిన్నై ఇతివి
రొధః । అమద్దానాం-అధికానాం అరాతీనాం-శత్రూణాం గర్వహ
రం-మదనాశకం దానం-ఖండనం కరోతీతపరిహారః (౫) పజ్జ-జనా

తప్తకర్షైశ్యపజ-జనాభాభ్యాః కలనాప్త కటితప్త కర్షే, (౧) గజేశో
పాసితేష్యగజేశోపాసితే, (౨) మణివికాసమాదధానెపి నమతివికా
సమాదధానే, (౩) పారరూపాసితశుభాగమేపి విపారరూపాసితశు
భాగమే, (౪) అమరపాతక్మణవిభవేపి నామరపాతక్మణవిభవే వర
దే పరదేవతేయముదితేతి సంజాతసిశ్చయేన దృష్టీరహ్లాసపి నిభృతం
నిదధానెన కుశేశయాసనెన భక్తిపరవశేన ముముక్షురుదే దిదిహే
జహసె కింపికిమపి జగదేనన్యతేపురతోపన్యతేపరితప్తక్రమేభ్రమే
గాతుమారేభే పరిరేభే జిహ్మదభేపస్త్పశేచుకుశేరేమే పునఃపున
ర్నమే తతత్తతశ్చేరే సహర్షం పుష్టవే దుదుగ్ధే తుష్టవైచైవమ్ ||ప||
(౫) జితంతే మురారేచిహనన్దమూర్తే జితంతే విధూతప్తపన్నాభా

భా యస్య సఃపజ-కజనాభః | అచ్చ్యైశ్యన్వపూర్వాస్యాకలోమన్
ఇతి సూత్రే అజితయోగవిభాగాద్భవమవీహావపి క్వచిదన్యనూపాం
తః | సర్వశ్యాభ్యానామ శస్పాతికలనయా సన్మద్భేన ప్రకటితః పశ్చి
కర్షో యస్య తస్మిన్నపి తస్మిన్నై ఇతి విరూఢః | అపంకజనానాం- పాప
రహితానాం ఆభా-తేజః భ్యాతిః ప్రసిద్ధిః తయోః కలనయా - కృ
త్యాప్తకటితపశ్చిగతి పరిహారః (౧) గజేశేన-గజరాజేన | అగ
జా-పార్వతీ తదీశేన-శివేన (౨) మలేః-బుద్ధేః వికాసం స్ఫూర్తిం | న
మతి-ప్రణమే భక్తజనే వికాసం-శ్రేయోభ్యుదయం (౩) పారరూ
పేణ-ప్రశస్తృలెన | ప్రశంసాయాం రూపప్రత్యయః | ఆసితః-
భువం ప్రాప్తితశుభః | అగమః పారిజాతాయేనతస్త్రి | విపారస్య-మ
త్స్యైశ్య రూపేణ-మూర్త్యాఆసీతాః-ప్రత్యాహృతాఅగమాఃవెగాయే
నతస్త్రి (౪) అమరాణామధీనం అమరపాత్ విభాషాపాతికార్తైర్నై
ఇతి సాతిప్రత్యయాన్తమన్యయం తథాకృతౌ విభవాయేన తస్త్రి
నామరపాత్-స్వనామసజ్జీర్తనహర్షాత్ కృతవిభవేచ (౫) హేము
రారే తెజితం జయః అస్త్రితశేషః ||నఘంసకేభావైక్తః

లారై । జితంతే పయస్సాగరక్షరకీరైజితంతేతమాలస్ఫురద్దీప్తిపూరై॥
 ఇనానీం భాగ్యం నవరిణితమదానీం సునివసం । గ్రహాస్సర్వేప్యేకా
 దశపదమిదానీముపగతాః । నిదానీమాతస్త్యం నిఖిలభువనానద్దజననై
 యదానీతోస్యేవం వరదపదమత్స్యారిహమయా ॥ ౪౬ ॥ క్షమస్తేవ
 లోకాన్నిరస్తామదీయస్తమస్తేజసాతే రమేశవృందస్తమ్ । సమస్తేనక
 శ్చిత్సగుస్త్రికృతుంగౌ నమస్తై సమస్తేశమస్తేనకుగ్ధామ్ ॥ ౪౭ ॥ పశ
 యతి హృదయం మే వర్షతి శ్రీశకూర్షం జవయతి పరిశుద్ధిం జాయతే
 మృగభాయ । దమయతి పరితాపం దేవనిర్వాన్తి పాపం దరమపి విధు
 నీతే దర్శనం తావకీనమ్ ॥ ౪౮ ॥ అలిక్ష్మానితవాహమృగమథవా చుం
 బాని పాదామృశం చ్యజిప్రాణి ముఖారవిద్దమపి వాగ్యుష్ణాని హస్తా
 మ్బుజమ్ । యదాప్తవామరముద్వహాని పురతో నృత్యాని గాయానివా
 పూజామారచయానివా వరద తే ధూయో నమస్సానివా ॥ ౪౯ ॥
 పాదామ్బోరుహదేవిరూపితతయా నాభీసరస్యాదరాత్నాత్వా వ
 త్తడపెత్య తగ్గతజగన్తాత్రాచరం లాలరమ్ । సలీయాథముఖేవపాసు
 రభిరై సన్వాద్యసద్వాసనాం సృత్యం ప్రారభతే గజాచలపతే చి
 త్తం కిరీటే తవ ॥ ౫౦ ॥ రజోవిదూరే బలనిత్యసూర్యా లోకప్రక
 ర్నావిరతప్రసాదే । ఆలమ్యతాం దృష్టిరసావజసగ్ం లాలమృతాంత్య
 ద్వదనారవిందే ॥ ౫౧ ॥ లోవగ్యభూపాలకరాజధానీం మనస్తరక్త
 స్య మమాభిధానీం । మూర్తిం తవోదన్వదపత్యజానే మోహోనలస్రా
 వృషమేవ జానై ॥ ౫౨ ॥ రాజీవోన్నటిలాపనే తవ పదే రతౌసుద
 త్సానిమా బాహూ గాహుమగాపహారచతురా బాహోన్తరం
 సాన్దిరమ్ । ఓత్థం లీఢనపారసం సరసిజచ్ఛాయాజుషీ చతుషీ వందే
 సున్దరసింధురాచలపతే వక్త్రించ మిత్రం విధాః ॥ ౫౩ ॥ (౧) సిం
 ధురావనిధగాధినాథ తే సింధురాజతనయోజ్జ్వలా తనుః । బంధురా

(౧) హేసింధురావనిధరాధినాథ-గజాచలపతే|సింధురాజతనయానము

ద్భృతతటిష్ఠనచ్చటాబంధురాశయముపైతి మామకమ్ ॥ ౫౪ ॥ భ్రీ
 మోవా స్వప్నావా పరిణతిమతిభక్తిరథవా స్పృహణాం సోతోవా
 స్తరణపరిణామోయమథవా । నసాక్షాత్కారస్తే నరకమథనైవం మ
 మ భవేత్క్వమందానందోహం క్వ వరద భవద్దర్శనమఖం ॥ ౫౫ ॥ ని
 దిధ్యాసంతి త్వాం నియమితమృషీకాశ్చమథనాస్తరీతుం సంసారం క
 తిచనతపస్సాహసనహః । నిరస్తాన్యోపాయా నియతమనుతిస్తస్తి కతిచి
 త్ప్రీపత్తిం (౧) పంచాక్షాం ప్రకృతిపురుషేశస్థితివిదః ॥ ౫౬ ॥ (౨)
 యద్వాతఃపరితోహరిత్సు భగవన్నైకాంతస్సంద్రతెయచ్ఛేద్యోవరుణా
 శయోస్సముదితో నీతశ్చ చంద్రారుణౌ । యద్భావాష్టడపప్రయాస్తి
 వికృతీర్యచ్చప్రతీచాక్షణస్తత్త్విగడనమన్వయం వ్రజతి తత్సర్వం త
 ద్వికన్యా శ్రీః తయా ఉజ్జ్వలప్రకాశమానా । అతేవ బంధురా-
 సాంద్రా అద్భుతా తటిష్ఠిద్భుత్ యస్యాం పా తాదృశఘనచ్చటా
 యాః-మేఘసమూహస్య బంధుః-సద్భవీ తే తనుః మామకమాశయ
 ముపైతి (౧) పంచాక్షాం-అక్షపఞ్చకయుక్తాః । ఆనుకూల్యస్య సజ్జల్పః
 ప్రాతికూల్యస్య వర్జనం । రక్షివ్యతీతి విత్వాసాగోష్ఠ్యత్వవరణం తథా
 ఆత్మనితైపకార్పణ్యే వడ్విదా శరణాగతిరిత్యుక్తరీత్యా వడ్విధత్వేపి
 ఆత్మనితైవస్త్రేవ ప్రాధాన్యవివక్షాయామితరాణి పంచైవాక్షానీశ్యభి
 ప్రాయోజేయముక్తేః । ప్రపత్తిం శరణవరణరూపాం శరణాగతిం (౨)
 యద్వాతఇత్యాదివా భీమాస్తాద్వాతః పవతఇత్యాది శ్రుత్యర్థోవిన్య
 తః । సముదితః సముద్భావం పరాదిన్ గతావిత్యస్తాల్లటి ప్రథమపు
 రువద్వివచనం । ఉత్పద్యేతే ఇత్యర్థః । ఏవం వీతఇత్యపి విపూర్వకేణ
 తోర్లటిప్రథమపురువద్వివచనాంతం । లీయేతే ఇత్యర్థః । భావాః సదా
 ధాః అస్తి జాయతే వర్ధతే పరిణమతే అపక్వీయతే నశ్యతీత్యుక్తాష్ట
 ద్వికృతీః-వికారాన్ ప్రయాన్తి । ప్రతీచాం జీవానాం । సిద్ధిః-దేహః

వై వెచ్చయా ॥ ౫౬ ॥ (౧) విశ్వస్థిత్వదయభిదావిధాయక శ్వాద్విద్య
 ద్భ్యో నిరవధిసౌఖ్యదాయక త్వాత్ । బ్రహ్మ త్వాం వరగవరం బ్రహ్మ
 మి సత్యం నాశీకొదితఇతి నామహిశ్రుతం మే ॥ ౫౮ ॥ (౨) సనా
 మరూపాణ్యఖిలాన్యపి స్వయం పురా భవాన్వ్యాకృతవానితిశ్రుతం ।
 కథం ప్రకృత్యన్వయమేవ లుమ్పతా విధీయతే ప్రత్యయసంహతి స్త్వ
 యా ॥ ౫౯ ॥ (౩) భవంతమంతస్థితమస్ఫుటం హరే తమోభిః శ్చోరమి

(౧) హేమవద జగత్సృష్టిస్థితిలయకారక త్వాత్ జ్ఞానిభ్యోఽనవధికని
 త్యానందరూపమోక్షసఖప్రదత్వాచ్చ త్వాం వరం బ్రహ్మ బ్రహ్మమి ।
 ఏతద్వచనం సత్యమ్ । తత్పమర్థయతి । నాశీకేత్యాదినా । అశీకం -
 మిధ్యానభవతీతి శాశీకం సత్యం ఉచితం వచనం యస్యసః । నాశీకా
 త్కమలాదుదితఉత్పన్నఇతిచ పుష్పత్యా నాశీకొదితఇతి మేనామ
 శ్రుతం ప్రసిద్ధంహి (౨) సభవాః అఖిలాని సర్వాణ్యపి నామ్నాం
 ప్రాప్తిపదికానాం రూపాణి స్వరూపాణి స్వయం వ్యాకృతవాః । ప
 కృతిప్రత్యయాదిబాధనద్వారా వివిచ్య నిష్పాదితవానితిశ్రుతం । ప
 త్యయోత్పత్తైరవధిరపాదానం ప్రకృతేః । తస్య అన్వయం సమ్బంధ
 మేవ లుమ్పతా నాశయతా త్వయా । ప్రత్యయానాం ప్రకృత్యుత్త
 రం జాయమానానాం సంహతిః సజ్ఞాతః కథం విధీయతే ఇతి అనన్త
 తమిదమిత్యాక్షేపః । అఖిలాన్యపి నామరూపాభ్యాం సహితాని స
 నామరూపాణి వ్యాకృతవాః-నిర్దితవాః । ప్రకృతేః- త్రిగుణాత్మక
 మూలప్రకృతేః ప్రధానస్య అన్వయం సమ్బంధం లుమ్పతేత్యనెన
 స్వాశ్రితానాం జన్తజరామరణాదికం నాశయతీతి భావః (౩) హేళా
 శవారే రాత్రౌ గృహాంతఃప్రవిష్టం చారం తమోభిః దీపాచిప్రకా
 శనెనాన్తకారనివర్తకా జనాభవ మృగయాన్తః ప్రవిశ్యేష్ఠితం అస్ఫుటం
 గూఢం త్వాం తమోభిః అజ్ఞానాన్తకారనివర్తకాజ్ఞానినః గృహ్లాతే ।
 రథాపిత్వం దోగసత్ పశ్యతాం తేదాం చిరకాలాల్లితా అధానాం

పశ్యంత్యే । తథాపి తేహం త్వమచస్తపశ్యతాం చిరార్జితాగ్రహ
యన్ హరస్యహో ॥ ౬౦ ॥ (౧) ఉపాస్యతే దక్షిణీక్షణం భవాని
సి స్వకీయం సరికమమానసః । ఇతిశ్రుతిస్సమ్మితీత్యుక్త్యై స్థితిం
బజస్త్యహో ప్రభ్యులలాచినాని నః ॥ ౬౧ ॥ (౨) వశక్షయా సత్తర
వారిధారయా స్థితం పదే శ్యామలయా కరేవతే । సురస్యపూర్వ
తునాశనస్థిరస్య పదన్యాత్వసురస్య తాదృశః ॥ ౬౨ ॥ (౩) శరణ
వరణవిద్యాలమ్మనం సాక్షికానాం చరణనలినయ్యం చక్రహస్తశ్చ
దీయమ్ । జననమరణోగక్షుత్పిపాసాజరాది స్యోసనహరణహేతో
గ్రహ్యాణాం సజ్జయాన్ సమూహాన్ హరసి అహో ఆశ్చర్యం ప
శ్యతోహరత్వమితి । చిరార్జితా యో అనర్థా అజ్ఞానమహా దైదయస్త
త్సమూహాన్ పరిహరసీతి వాస్తవాద్ధః (౧) హేవరచ త్వం స్వకీయం
దక్షిణీక్షణం సూర్యాత్మకం చంద్రసూర్యయోర్బంధసన్నైతత్త్వప్ర
సిద్ధేః । పరకీయం అక్షివిద్యోపాసకసమ్బద్ధిదక్షిణం నైత్రం । య
మోక్షణి పురుషో దృశ్యత ఇత్యాదిశ్రుత్యా దక్షిణాక్షిస్థభగవదుపాసనా
విధానాత్ । ఈక్షణం ఆవసన్ తత్ర వసన్మహాస్యతే భవాన్ ఉ
పాస్యధ్యాజ్వనఇతిసూత్రేణాధారస్య కర్తవ్యత్వస్థితియా । ఇతి శ్రుతి
రస్తి । సమ్మృతితుప్రత్యుతవైపరీత్యేన నఃలావనాని శ్వయిధితింభజస్తీ
త్యేతిదహో ఆశ్చర్యం (౨) వశక్షయా-శుభ్రీయా సత్తరయా-శ్రేష్ఠ
యా వారిధారయా-గంగాప్రవాహణ తే పదే శ్యామలయా - నీల
యా సతస్తరవారేః శుద్ధస్య ధారయా తీక్ష్ణాగ్రీభాగేనవ తే కరే స్థి
తం । పూర్వాప్రధమిర్దిష్ట గంగాధారా క్రతునాశనః దక్షిణ్యర
ద్ధంసినసురస్య శివస్య మూర్ధ్ని అపస్త్రో పపాతి । అన్యాయ శుద్ధ
ధారాతు తాదృశః యాగమానుకస్య ఆసురస్య-దైత్యస్య శిరస్యప
స్త్రోత్ (౩) హేవిశ్వసేనా జగద్ధారక । చక్రహస్తచక్రగణైః
రణస్య రక్షకస్య వరణం త్వమేవ చేరం భవేత్ సద్ధినియస్యా

ర్విశ్వసేతాప్రవద్యే ॥ ౬౩ ॥ గ ॥ ఎవం స్తవనపూర్వకమగ్రతఃప్ర
 ణీపాతవిధాతారం విధాతారం కరుణాపరిణాహగురుణా కటాక్షపూ
 గేణ స్పృహయన్తుకున్దః పరమానందకన్దలితమన్దహాసస్సాదరమేవముదీర
 యామాస ॥ ప ॥ ఉత్తిష్ఠవత్సకమలాసనతావక్తీనైరారాధనైరహమి
 హశీస్థి భృశం. ప్రసన్నః । కల్యాణమస్తుననుకాంక్షితమస్తియతైతత్త్వం
 వృణీన్వతరసాప్రతిపాదయామి ॥ ౬౪ ॥ గ ॥ ఎవం భగవతా సాద
 రముక్తః పితామహాశక్యతాంజలిస్సవినయమేవం వ్యజ్ఞపత్ ॥ ప ॥ న
 జాతు శ్రీజానెనరకితసురస్థానవిభవాద్భవత్సాక్షాత్కారాత్ఫలమపర
 మాకాంక్షితమనః । నిదామాదిత్యాంశుఃకరవిషణ్ణం కువలయం ని
 శాకాంతాలోకాద్వదకిమితరస్తే స్పృహయతే ॥ ౬౫ ॥ గ ॥ యచిచ
 భగవన్స్తయిభవతోభవతిభూయాననుగ్రహస్తదాతు ॥ ప ॥ ననుమరద
 నమస్తే నాగైలస్యమస్తే కురు కుశలనిదానం సంతతం సన్నిధానం ।
 పరమపదఇవ త్వం భక్తదృక్పారణాత్వాప్రకటయ నిరపాయాంప్రా
 జ్య సామ్రాజ్యలక్ష్మీమ్ ॥ ౬౬ ॥ గ ॥ ఇదంతు పైతామహమభ్యర్థన
 మభ్యుపగమ్య సమ్యగేవం భగవానవాదీత్ ॥ ప ॥ భువనానిపాతును
 వనావపి స్వయం కలభావలెత్రసులభావలోకనః । నివసాని సర్వది
 వసానిసేన్దిరొవరదోహముగ్రతరదోషశోషకః ॥ ౬౭ ॥ ఇమాముక్తిం
 రమాభర్తుర్నిశమ్య తదనుజ్ఞయా । క్రతౌ వతుర్ముఖ్యైశ్చ కర్తవ్యం
 నిరవర్తయత్ ॥ ౬౮ ॥ తదానీతు ॥ జాగ్రతోమధురిపారథాగ్ర
 తా నాభిఘాస్సదసి (౧) దుర్జనాభిభూః । ఋక్సిజాం బలగణాయ (౨)
 దక్షిణామత్రరామపి దదాపుదారధీః ॥ ౬౯ ॥ అధాశ్వమేధావభ్య
 తస్యాః ప్రవత్తివిద్యాయా ఆలమ్యనం ఆశ్రయం పాదామ్బుజయుగం
 జననాదిపరిహారహేతోఃకారణేన । నిమిత్తపర్యాయప్రయోగే స
 ర్వాసాం ప్రాయదర్శనమితి వక్త్రీ (౧) దుర్జనానభిభవతి తద
 సురొతీతి దుర్జనాభిభూః (౨) దక్షిణాం దిశం ఉత్తరాం దిశ

ధాయ వేదాస్సుధామయం వారి దధానమచ్చమ్ | ధన్యస్యమన్యగ్ర్యై
 సమావృతో గాత్థ్యై గ్రగణ్యస్య సరోగభీరమ్ || ౭౦ || పృష్టా సమమ
 మత్తైశ్చ సిష్టా సతి చతుర్థా | ఆగాత్త్రిపథగావేగాదనన్తసరసిం త
 దా || ౭౦ || (౧) అగ్రాహియస్య చరణాదనఘన యేన సాహిన్వ
 యం కిమురమారమణం తనిష్టమ్ | తం చెష్టపన్తమవలొకయితుం వి
 రించం తత్రాహిరాజసరసిం ద్యునవీజగాహే || ౭౧ || తతశ్చ || (౨)
 విధుపాదానువంగణ విశుద్ధిమతికన్వకే | నదీం పామనసిం విభిన్నా
 గతాజనరూపభౌ || ౭౩ || తదాతు || (౩) హంసవాహముపాసీనాహం
 సాస్సరసి నిస్పృహః | తేహి పద్మిన్యపస్పర్శాద్దధుశ్శుద్ధిం పరామహా ||

మపీతి | ఉత్తరాం - శ్రేష్ఠాం దక్షిణామపి దేయద్రవ్యమపీతిచార్థః
 (౧) యస్య విష్టాః | యేన చతుర్థాన | ఇష్టం-యాగోద్దిష్టం భగవం
 తం-యాగం కృతవన్తం తంచ బ్రహ్మాణంచ (౨) విభోశ్చంద్రీయ వి
 ష్టోశ్చ పాదః కిరణశ్చరణశ్చ తదనువంగణ సమృంధేన విశుద్ధిరస్యాస్తీ
 తి విశుద్ధిమత్ తస్మిన్ స్వక-స్వీయేక జలె సామనసిం-సుమనస్సమృ
 ద్ధిసిం నదీం-గట్టాం విభ్రత్ నాగరాజసరః-అనన్తసరః బభౌ-చకాశే
 (౩) హంసవాహం-బ్రహ్మాణం ఉపాసీనా-ఉపాశ్రితా యే హంసామ
 రాళాస్సరసి నిస్పృహః ప్రవేశానిచ్చవోభవత్ | తేహి పద్మినినాం
 కమలలతానాముపస్పర్శాత్సమృరాత్ పరాముతక్పృష్ఠాం శుద్ధిం ద
 ధుః | అహో ఇశ్యాశ్చర్యే | మరాళానాం సాక్షాత్సరః ప్రవేశాథా
 వేపి తమత్పన్నకమలలతాసమృద్ధమాత్రేణ పరా శుద్ధిః ప్రాప్తా | కి
 ముత సాక్షాత్సరః ప్రవిశ్య స్నానే ఇతి సరూమాహాత్త్యమాశ్చర్యక
 రమితిభావః | అత్ర హంసపద్మిన్యాదిశబ్దమహిమ్నా హంసస్సూర్యః
 వాహః ధారకౌ యస్యతం పరమాత్మానం-సూర్యమణ్డలాన్తర్వర్తినం
 ఉపాసినాధ్యాయన్తః హంసాః యతివిశేషాః యే నిస్పృహః ఇచ్ఛా
 రహితా ఆసత్ | తేహి పద్మిన్యపస్పర్శాత్ పద్మినిజాతిస్త్రీనన్గంప్రా

అథచ ॥ ధ్యాత్వా దేవమిభాదిగ్రీవాపరసికం స్నాత్వాపరస్పృగగేభూ
త్వాపద్ధభవః ప్రసన్నచందనా ధూత్వా శక-శ్చాస్త్రమ్ । కృత్వానా
కసదాం తదా బహుమః ॥ కత్వా ద్విజేభ్యో ధనం స్వస్థానం ప్రతి
మానపూర్వమభిలా ॥ ప్రస్థాపయానూప ల ॥ ౭౫ ॥ *****

ఇతి శ్రీ వెంకటాచార్యయజ్ఞచిరచితే వరదాభ్యుదయే

చమ్పూప్రబంధే తృతీయోపిలాసః

శ్రీమతే వరద గాజాయనమః

————— శ్రీవ తు ర్థ వి లా స : శ్రీ —————

ప్రస్థాప్య నాకమమరా ॥ సమగాశనాహో నాగాచీమూర్ధ్నివ
రదం శరదమ్బుజాత్మమ్ । భక్త్యానశఃపరమయా రమయాసమేతం సే
వావిరత్యసహయామహయాంబుహవ ॥ ౧ ॥ ౫ ॥ అకృతయుగాంతం
ద్విత్యైరుపచారైరారాధయంతనూనద్దతుద్దిలస్సాంతం శారదాకాంతంవ
రదో నిజగాద ॥ ౪ ॥ ప్రసన్నోష్ఠి ప్రజానాథ పృణీష్వ వరమీషి
తమ్ । లబ్ధ్వా వరం ప్రతిష్ఠస్వ లోకం స్వకమనామిలః ॥ ౨ ॥ ౫ ॥
ఏవమాదిశంతం దేవదేవం తమాదరాతీశయేన రాజీవజన్తా శ్రుతిసం
ప్త్యైరాననైశ్శ్రుతిమథురమిదముదైరయత్ ॥ ౪ ॥ (౧)నాథ తే నాథ
తే నాథ తేనాథ తే దర్శనాద్దర్శనాద్దర్శనాద్దర్శనాత్ । నాపరంనాప
రంనాపరంనాపరం ప్రార్థయేప్రార్థయేప్రార్థయేప్రార్థయే ॥ ౩ ॥
మురారేమురారేమురారేమురారే తనాహంతనాహంతనాహంతనా
హమ్ । సమీపే సమీపే సమీపేసమీపే వసేయం వసేయంవసే

ప్రార్థయే । లృబ్ధ్వాపే పశ్చిమీ । సరసి అనంతసరిసి పరాం శుద్ధిం దధుః ।
అహో ఆశ్చర్యమ్ । వరనాత్తోపాసకానాం నిస్పృహణాం యతిశ్రే
ష్ఠానామపికదాచిత్పద్ధినిజాతః (స్త్రీ)నంగేన పాతిత్యప్రాప్తావపి అనంత
సరస్నానమహిమా సరా శుద్ధర్భుతీరి ఎతిర్వరీమాహాక్షయశ్చ
ర్యకరమిత్యపి ప్రతీయతే(౧) హేనాథ తెదర్శనాదపరః చిన్నం సరా

యంనసెయమ్ ॥ ౪ ॥ ఏతాం మైతావహీముక్తిం ముక్తిదాతా సమ
 స్యతే । దామోదరస్సమాకర్ణ్య సామోదమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ (౧)
 మత్స్యః క్రమతేనతేషు మహతా మోహేనదైశ్శశ్వతీం మర్యా
 దామతిలక్ష్మ్యమద్విరవికాం కైలార్యమానర్యతే । రక్షాయాం విష
 యస్య యే నియమితారాజ్ఞావిశ్రయేవ తాం సస్తుష్టేనభవన్తి తస్య
 చరిణౌ (౨) సంవాహయన్తాపితే ॥ ౬ ॥ ౫ ॥ తతశ్చ మయా సత్యా
 ధికారే స్థాపితస్య భవతో మదన్తికవనావతిష్ఠాసా సామృతం నరౌ
 చతే మహ్యామ్ ॥ ఆతస్సత్యలూకమధిగత్య మామనుష్ఠరన్నైవ మయా
 నియోజితే రక్షితుమర్హసి । మద్వియోగతశ్చ తవ మాభూద్విషాదః ।
 యతః ॥ ౭ ॥ (౩) గతనర్వశంకే గతనర్వశంకే చిత్తై భవాద్యక్కుభియా
 మమత్తై । విధేనదా సన్నిదధేయభేదధరే స్థిరేవా నగరే మదీయే ॥
 ఇదంచావధేయమ్ ॥ అర్చామాద్యయుగై మహత్సమకృధాహ స్తీద్వితి
 యే యుగై జీవో ద్వాపరక కతో భుజగరాడిత్యర్చకానిశ్చితాః ।
 చైత్రే మాసి పరం పితామహచతుర్దశ్యమిహోగత్య మాం రాకా
 యాం ప్రతివత్సరం బహుతరాన్వారాః సమారాధయ ॥ ౮ ॥ ఇతి
 వచనముదారం వారణిక్ష్మాభృదిన్దోస్సహి శిరసి దధానస్సర్గకారీ ప్ర
 ర్థయేఇతి చతుర్భిర్ముఖైరపి మిళితావతుర్వారముక్తిరాదరాతిశయా
 త్ ఏనముత్తరత్రాపి (౧) తేషు విషయే మత్స్యీతిః నక్రమతే ప్రతి
 బద్ధ్యతఇత్యర్థః । వృత్తిసర్గతాయనెషు క్రమః ఇతి సూత్రేణ ఆప్రతి
 బద్ధరూపవృత్తావాత్సనెపదవిధానాత్ । తత్ర నభాయోగేన తదభా
 వప్రతీత్యా ప్రతిబద్ధేపర్యవసానాత్ (౨) సంవాహయన్తాపి పాదమ
 ర్దనం కుర్వన్తాపి । సంవాహనం మర్దనంస్యాదిత్యమరః (౩) హేవిశ్శభి
 ద్యతే హృదయగ్రద్భిశ్చద్యవైసర్వసంశయాః । క్షీయన్తేచాన్యకర్తాణి
 తస్మై దృష్టే పరావరే ఇతి శ్రుతేశకళజరహితే గతసకలసందేహ
 మదమాత్సర్యాదిదోషరహితే తావదృశబ్రహ్మవిదాం హృదయే హ

౫౨ వరదాభ్యుదయే ౪ విలాసే యాగానైసస్వేషం ప్రార్థనమ్

జానామ్ | విహితబహునమస్యోవీతరాగైశ్చసాకం వ్యపగతభయశో
కం వ్యాసశే సత్యలోకం || ౯ || (౧) మరాళయానో వరదం సమా
శ్రితా మరాలయానోకహమేవ చింతయత్ | సభారతీనాయకఉజ్జగా
మసత్సభారతీనాదరతోమునీనసత్ || ౧౦ || తత్రాపి || ౫ || అథ సత్య
ప్రతాత్సత్యలోకం గతవతి పితామహే మమేంద్రైః చైవతైర్యోవ
తైర్విద్యాధరాదిభిశ్చ సాకం నాకం ప్రశిష్టచానే వసిష్ఠప్రముఖేషు
విష్టరశ్రవః ప్రణామహర్షిషు మహర్షిషు స్వం స్వమాశ్రమపద
మాశ్రితేషు ప్రసిద్ధేషు చ పార్థివేషు నిజనగరీముపగతేషు అన్యేషు
చ ధన్యేషు రాజన్యేషు స్వస్వాగారివిగాహిషు దివ్యావిశేషశేష
శనసుపర్ణాదయస్సూర్యగ్రగణాః (౨) కర్యహార్యవర్యధుర్యహ
ర్యంఘ్రికైంకర్యమర్యాదానుగుణసపర్యావర్యాపర్యాప్తాశ్చర్యప్రా
చుర్యనిర్యాపితసకలకాలాః కర్తవ్యశ్యాద్యశ్యాస్తతదితః కాంచాం స
జ్ఞేరుః | కాలక్రమేణ కాంచీనగరీ కానినీబహువ | యుక్తంచైతత్

స్తిగిరావివ శాశ్వతే మదీయే వైకుణ్ఠాశ్చిదివ్యనగరేభవచ సర్వదా స
న్నిహితోభవామీత్యర్థః (౧) మరాళయానః-హంసవాహనః | రాజ
హంసస్తుభల్లాక్షో మరాళో వాటరాటకఇతి భాసకరః | భారతీనా
యకః-వాణీపతిః | సః-బ్రహ్మ | సమాశ్రితానాం స్వభక్తానాం అ
మరాలయానోకహం-కల్పవృక్షం వరదమేవ చింతయత్సత్ | సతాం
సజ్జనానాం సభాయా-సంఘే రతిరిచ్ఛా యేషాం తాన్ మునీన్ ఆద
రతః విశ్వాసాత్ అవగ-రక్షణగ్ ఉజ్జగామప్రతప్థే (౨) కర్యహా
ర్యనర్యన్య-హస్త్యాఖ్యగిరి శ్రేష్ఠస్య ధుర్యో-ధురీణో యోహరిస్తదజ్ఞే
కైజగ్రైతచ్చరణదాస్యే మర్యాదాయానియమస్య అనుగుణ-అను
రూపాయా సపర్యా పూజాతస్యాశ్చర్యానామాచరణే పర్యాప్తం
యదాశ్చర్యప్రాచుర్యం విస్తయాధిక్యం తేన నిర్యాపితః అతివాహి
తః సకలః కాలస్సమయో యైవై | కర్తవ్యశ్చైకర్తాధీవైర్భుధేః ||

॥ ప ॥ పేగవత్యాత్మనా జాతాం వాఘం నిశ్శృం సరస్వతీమ్ । యో
గ్యతాసిద్ధయే నూనం (౧) కాంచీ కానన తాంగ తా ॥ ౧౦ ॥ త త్ర చ ॥ దేవో
ధభావోచితకెలిభాజా దేవ్యాసహావ్యాజదయాపయోధిః । నానాన్నతా
నాకహాభోభిమానై తేనై వనైకవిభాస్విహారాణా ॥ ౧౧ ॥ గ ॥ తదా
కిల మదాకులకొకిలశుక ప్రముఖనిఖిలద్విజకలగళగళశృంగలకలసుగమ
నిగమపారాయణం, భృగ్వీధ్వలిభిరశ్లేకృతసగ్గీతభగ్గీకం, మలయనిలయత
రుహవనభరితాచార్యప్రేర్యమాణ చారుపీరున్మగ్గాణీకృ నిర్వర్త్య
మాననర్తనశోభమానవర్తసికం, విహగమిధునవిహృతివేధాదోలాయ
మానబాలరసాలకింగరకరసంస్కృహితలనుతరగ్రాసీయశ్శాఖావేత్ర సం
తాడ్యమాననివిడనమచరుచరుపురుషపరిషమపరిభవదగుణకిసలయరు
చిపటలపటలపదవ్వితానకసాన్ద్రోశరపల్లసమృన్నబహుళతరరసపరిపూ
ర్ణవృగులఫలనివహవహనాధికైరబృన్దసంద్విశిభగవదవలులోకయిషాన
శాగతవిప్రుఃగగనపథభ్రమదమరత్రమహారణార్ధవినిహితబృహదుదక
లశకులశీతలచ్ఛాయప్రపారీతికం వివిధవికచకుసుమవిస్మయరమకరన్దధా
రాపరాకృతపరాగవిహారమార్గం, ప్రాంశుకింశుకవిటపివిటపదణ్డదృ
ఢఘటితప్రసూననికరకరప్రదీపపరింపరావిరాజమానం, పననవలన
సమయతరళతాళవిలసదవిరళమర్ధగనిర్మితతూర్యచాతుర్యప్రదర్శనం,
చంచరీకప్రపంచసంచరణవెల్లితమల్లీమతల్లీనిష్పతత్పుష్పతత్యుపదర్శి
తయువతిజనహర్షవిహితలాజపద్మలీలం, నిత్యసూరినైత్రాపచనకం,
యాత్రామహోత్సవం ప్రవర్తయన్వనైతతభిరస్సజ్జరన్తం, దస్తాపళశి
ఖరినస్తానమిద్దిరాకాన్తం వనస్తస్సస్తోషయామాన ॥ పరదత్తు తదానీం
వనస్తాన్లైషధన్యాం వన్యామవలూకయన్ననన్యాగుర్ణవరాజన్యకన్యాం
నిర్వర్ణ్య (౨) వారి తేతరోదన్యామమృతధున్యానద్యశీం వాచమిమాము

(౧) కన్య బ్రహ్మణతననం వదనంతస్యభావస్తతాతాం (౨) వారితా
ప్రతిబద్ధా ఇతిరేషు వస్తస్వస్తేషు ఉదన్యాతిచ్ఛా । ఉదన్యాతిపిహ

పన్యాస్థత్ || పశ్యదయితే పరమియం వసీ (౧) నూనమధునా నూ
 నమధునామధునా నమాస్తిష్టా || యతః || ష || అగస్త్యాచ్చి తటిపటి
 రవిహరద్వ్యాభీభిరాచుమ్భితశ్చోభీభిర్ద్రిభిత్సకవెరచుహితుర్వీచీభిరాలి
 క్షితః | సాయంవత్సాని వత్సినీరనుభవన్నాభిర్నభుప్రాశితోమన్తంవన్త
 ముపైతిదక్షిణమరున్తన్యే మదెనాలసః || ౧౩ || కించ || మధురమధుర
 పాంచన్తంజరిపుంజలీనభ్రమరసమరకేళీప్రాత్యధూళీపహామ్ | నకు
 శముకుశపాలీవాసనాభాజనానాం చలయతి హృదయం మే చారుతా
 మారుతానామ్ || ౧౪ || ఇతస్తు దృశ్యతాం || శౌఖావేల్లదపుల్లవల్ల
 వశిఖాల్లి'థాత్పరాగొల్లసద్గర్భాత్పుష్పతఉత్పతకా సనినదం పాన్ధెమపు
 వ్పంధయః | ధత్తై చూర్ణవిశేషపూర్ణవదనావప్తబ్ధితేజఃకణప్రస్పష్టా
 యుధభేదగర్భవిగళత్సద్వన్యయఃపిండతామ్ || ౧౫ || ఇతశ్చావలూక
 య || (౨) శౌఖాశిరస్యేన సదానివిష్టౌ ప్యామోదమృచ్ఛన్నపి మాధ
 వాప్త్యా | పతత్యధస్తాన్తథుపాజ్ఞనానాం పాదోపఘాతాత్సుమనోగ
 ణాయమ్ || ౧౬ || ఇతశ్చాయం వినోదో వీక్యతామ్ || (౩) సతూ
 ర్యఘోషేవిరుత్తైర్వసన్తబ్దుతూత్సవే నర్తయతి ద్రుమల్లాః | జతూ
 రుభ్యక్తోజ్జితపఞ్చశౌఖాః కుతూహలీకౌపిమరుతుకూమారః || ౧౭ ||
 ఇతశ్చ నిశామ్యతామ్ || వనెవసన్తక్షిణీభృత్సభాన్తరే కుతూహలా

సత్యమరేణ జలాపెక్షాన్ధకౌదన్యాశబ్దస్య ప్రకరణానుగుణ్యే నాపె
 త్తూమాత్రై సంకౌచః (౧) అమానం-అధికం మధు మకరన్దః యస్మిన్
 తేన మధునా చైత్రమాసేన అధునా ఇదానీం మానం నిశ్చితం స
 మాస్తిష్టా (౨) శౌఖా శిరసి వెదాన్తై వృత్తాగ్రై చ | ఆమోదం-సంతో
 షం-పరిమళంచ | మాధవో-విష్ణురైవశౌఖమాసశ్చ | మధుపాః-మద్య
 పాయినః-భ్రమరాశ్చ | సుమనసా-విద్వాంసః-పుష్పాణిచ (౩) మరు
 తుకూమారః-మన్దమారుతః | వీనాం-పక్షిణాం | రుత్తైశ్శబ్దైః | సతూర్య
 ఘోషే-వాద్యశబ్దయతే | వసన్తబ్దుతూత్సవే | జతు-లాత్తైవ ఉరు అ

తోకిలబద్ధజాలికః । విరావదఘోర్విహితస్తవో నవప్రవాళవ
హ్నిం నిగిరకప్రవృత్తతి ॥ ౧౮ ॥ కంఠమండనరతోచితధ్వనిఃపూర్ణ
కామమదఘూర్ణదీక్షణః । కాతుకేన పరిచుమ్భ్య మోదలేకొకిలఃకిల
కుహూముఖం సఖమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతశ్చ జలధికన్యై తస్యతామబ్జిన్యామ
క్షివిన్యాసః ॥ త్వన్మథే శశిసథేసతికాన్తై తోయజం పునరసర్జన్యథే
పాండలీభవవభిన్యవదేశాత్కుండలీకృతమిదం ద్రుహితేన ॥ ౨౦ ॥ ఇ
దం పునరవధీయతామ్ ॥ దన్తైఃకుల్లలశాలినికిసలయోపేతాచటద్వా
ససా ఏక్షోజద్వితయేనచ స్తబకినీ వాచాచమాధ్వీకినీ । నిశ్వాసేనచచ
క్షిణానిలవతీ నైత్రేణలోలమ్బినీబాహుభ్యాం లలికావతిహాభవతిబాలె
మధుశ్రీరివ ॥ ౨౧ ॥ శూర్యతాంచెదమ్ ॥ వక్త్రం దర్శయ సిన్ధుపు
త్రి కమలం వార్యన్తరే లీయతాం వాచం వ్యాహర కొకిలఃకలరవ
స్పన్యాసమాసీదతు । వక్షోజౌ ప్రకటికురు స్థగయతాం వల్లీదలేర్గు
చ్ఛుకాక పాదౌ దృష్టపథే నిధేహి తపసే ప్రస్థీయతాం పల్లవైః ॥
పశ్య దయితే ॥ ౫ ॥ పటీరపృథ్వీధరతటికుటిరాదవతీర్వపదవీం మహా
తీమతీత్యుఫణిరాజసరోవరావగాహనపరిపూతాత్త్వా పవమానడిమ్ముః
పరికలితమత్పూజనం పజుజాననమనలోక్య మామిదానీం నూనమా
రాధయతే ॥ ౬ ॥ అనీతైఃకమలాకరాజ్జలకజైరద్వైదిదాయామరు
న్దాధ్వీకైర్నకుపరకమపువపహరన్తాకన్తస్యద్వితైః । ప్రచ్ఛిద్యైశుని
వెదయక ఫలకులంపుష్పేశ్వనిష్పతిలైస్తల్పం కల్పయతి త్వయాసహ
రమే రన్తం ప్రవృత్తస్యమే ॥ ౨౩ ॥ అన్యచ్ఛ ॥ రదవసనరసం తేశీ
ధునా కిం వసన్తై రమణీసహతులామారోపయామాస కామః । (౧)
చరమఉపరిభాగే శాఖనాం దృశ్యతే సావధరరసఇతిశ్రీ రాదిమోక్షా

ధికం యద్భృగ్గం లెపనద్రస్యం తెనాజీతాః పశ్చాః విస్తృతా
శ్శాఖావన పశ్చశాఖాహస్తా యేహం తాక ద్రవః వృక్షావన మ
ల్లాస్తాక కుతూహలీనక నర్తయతి (౧) హేత్రీః చరమః పశ్చాన్తి

త్పూర్ణః ॥ ౨౪ ॥ గ ॥ విలోకయ తలోనరి వివిధానేతాన్వాతసూత
 స్యవిహితమనౌజమనోవి కాసాన్నిలాసా ॥ ప ॥ మోదం మెదురయన్
 స్తరంసశరయన్ మోహంచ విస్తారయన్ మానం చువరయన్ పి
 కాన్తుఖరయన్వాధీరసంచారయన్ । వామాక్షీ స్వరయన్వనం శశిర
 యన్వైరాగ్యము స్సారయన్వద్రాతం తిరయన్వదం ప్రచురయన్వద్రాని
 లస్సన్వతే ॥ ౨౫ ॥ ॥ కింబహునా ॥ అహమధునా కింకరా స్థికంజనిల
 యే భవత్యాః ॥ తథాహి ॥ అచగాణికుసుమాభిషేచనం హస్తయోః
 కమలమర్పయాణివా । పల్లనం శ్రుతివతంసయానివా పాయయాని
 మకరద్దమేవవా ॥ ౨౬ ॥ గ ॥ నూనిని మత్ప్రీతయే వసన్తాపాహృతే
 షుమనాహరెష్వపి పదాదైషు తదసూయయేవ ప్రీతిం ప్రతిరుద్ధన్
 కన్దర్పసాన్నినుబద్ధిష్వేన వస్తుషు నిస్తులెషు వాఙ్మోముదంచయతి ॥ త
 థాహి ॥ ప ॥ నస్పృహం మను గుచ్ఛమిచ్ఛతి కరఃకింతు స్తనౌతే ఘ
 నా నామాధ్వకమిదం పిపాసతి ముఖం కింతు త్వదీయాధరమ్ । శ్రో
 త్రం నేచ్ఛతి కౌకిలధ్వనిమిహ శ్రోత్రం త్వదుక్తిం వినాగాత్రంనాప
 రిరిష్యతే కమలినీం కాన్తం వపుఃకింతుతే ॥ ౨౭ ॥ ఇతిభణితిముగా
 రామీరయన్ సౌపచారాం (౧) కరిగిరిగృహమెధీ కామతన్త్రానురూ
 ధీ । అరమతపరవత్వాహర్వవత్వా యువత్వా లలితకుసుమపుంజే రమ్య
 రమ్యో నికుంజే ॥ ౨౮ ॥ తతశ్చ ॥ గ ॥ తతఃఇత స్తస్మిన్ కానన

ద్విప్రశ్నీధురసః లఘుశ్వాచ్ఛాసినాం స్పృశ్మణాముపరిభాగే దృశ్యతే ।
 ఆదిమః-ప్రథమనిర్దిష్టః రదవసనరసః-ఓష్ఠరసః గురుత్వాదధౌభాగేస్థి
 తస్మాత్ ఆధరశ్చాపౌరనశ్చైతి ప్యుష్పల్యై అధభితిరసత్వేన ప్రసిద్ధౌ
 భూత్యర్థః (౧) కరిగిరా-హస్తిశ్చేతే । గృహే-పత్నిభిః దారెష్వపి
 గృహాత్పత్నీమరః । మేధతి మేధతే వాసం గచ్ఛత్యతి గృహమెధీపత్ని
 సన్దతః । మేధసన్త మేచేత్యస్తాద్భావాదికాత్సరితేత్వాచుభయపది
 నః సుప్యజాతౌ ఇనిస్తాచ్ఛీల్యైతి కర్తరిణినిః ॥

(౧) తామరసగెహయాసంచరన్ కుంచరగిరిధామా భూమామహర్ని
 శాపాంతివిప్రపాన్య^౪ ఘ్నేన కిలుకుశయా(౨) కాకోదరవరసరస్త్వే
 రే తపస్యగా తానసకాపపర్యస్తమతివా బృహస్పతీనా రాజపుత్ర
 వ్యామోహేనవ్యామ్రవ్యగ్రసత్త్వసంచరణభీషణైగహనైస్త్రిచ్చాస్త
 త్వం బాలయాసనా విహస్త్రిరిభి వ్యాహృతస్తస్య స్వస్వరూపవనుపద
 ర్శయన్నైస గచ్ఛిరశకుమ్భికుమ్భిసీధరిశిఖరంవరచక్రిప్రవివేశఃఅథసుర
 గురారపి తాశ్చశస్తాపనశా^౫ కిథమభూషకధంచవిరంచయజ్ఞాఘృది
 తేన దేవేన తస్మై స్వస్వరూపం నొపదగ్నితమితి భృగుణా పృష్టైస భ
 గవతా నారదేన జగదైబధ్ధునా పునరేవం జగదే || ప || కదాచిగా
 స్థానముపెత్త్య పుణ్యావకధా మహేష్టావివిధాసృశృణ్వన్ । పారంగ
 తాన్నిశ్యగిరాం ప్రసక్తాత్ప్రసృచ్చధర్తాన్ ప్రవణోమునీంద్రాన్ ||
 త్రీనగ్నీన్ పరిపూజయన్ననుదినం భక్త్యాఽధీన్నుజయన్ వేదాధాన
 వబోధయన్ ద్విజవరాన్విస్యం సమారాధయన్ । న్యాయోనార్థముపా
 ర్జయన్ ఖిలజనైస్సగ్గం సగా వర్జయన్వాసం కశ్చనగెహఎవ కురుతే
 త్రాసం వహన్ దుష్కృతాత్ || ౩౦ || పిన్వజ్య గృహమగ్నిభిర్వివిధతీ
 ర్థయాత్రాపరస్తనోర్మనుఖమీహతేతటవతీర్చహూర్గాహతే స్థలెషుకృ
 తసన్నిధీర్చహుషు దేవతాస్సేవతే పరశ్చైర (౩) మటాట్యతే దృఢత
 పావనెపావనె || ౩౦ || అనయోఃపుణ్యదనయో (౪) రనయోజ్ఞిత

(౧) తామరసగెహయా-కమలవాసిన్యా శ్రీయాసహ సంచరన్ | స
 మస్తృతీయాయుక్తాచిత్తప్రకరణరృతీయాయాఎవ గ్రహణాన్నా
 త్రాత్తనేసదం । సంజలన్నితివా పాతః (౨) కాకోదరవరః-సర్పశ్రే
 ణోనస్తః (౩) దృఢం-అప్రతిహతం తపా యస్య సదృఢతపాస్సన్ పా
 వనె-శుద్ధే వనె-తాపసవనే । అటాట్యతే-పునఃపునరతిశయేనవా అట
 తీత్యర్థః । సూచిసూత్రీత్యాదినా యజిలడంతం (౪) అనయేన - ఛర్మీ
 త్యా ఉజ్జ్వితచిత్తయోః తృప్తమనసాః ||

చిత్తయోః । ఘనయోఃకతరశ్చేయాన్తనయోఃబృహరంతు మే॥౩౨
 ॥ ౫ ॥ ఏవం దేవరాజేన పృష్టాః ప్రతుష్టాస్తబాధనా బృహస్పతిమా
 మన్త్యభివాసేన దేవతానామస్తాకమప్యభ్యర్చితస్సకలధర్మజ్ఞశ్చత
 క్రతుకృతం ప్రశ్నం ప్రతి బ్రవీత్ప్రతి ప్రార్థయన్త ॥ తతశ్చ ॥ ప॥
 ప్రార్థనాం మానయంపైషాం (౧) తీర్థయాత్రాపరమ్మరమ్ । దేవగో
 స్థ్యామువాచాచైర్ధివణోధివణోత్తరః ॥ ౩౩॥౫॥ తదేతద్గురుభాషిత
 మపి శాస్త్రవిరుద్ధమితీలమూగుర్వన్తస్తబాధనాస్తస్మిన్ భృతమన్యవ
 శ్చతమన్యాగ్నదస్యేవమనదః ॥ ౪ ॥ సామృతం సంవిదాఢ్యాపిహ
 ణ్యంప్రాస్తాబృహస్పతిః । శ్రుతిస్తృత్యుక్తసతగర్వప్రాకమ్భం ప్ర
 తిషేఛతి ॥ ౩౪ ॥ (౨) గురుమతమిదమగ్నేకుగ్వతేచేచ్ఛథాస్తైర్నియత
 ముపగతాప్యత్రాప్తమఖ్యాతిరేవ । భవతి పరమపూర్వం వాచ్యమ
 పృథ్వీపేతం సహి నసహతి కర్తాణ్యమృతారాధనాని ॥ ౩౫ ॥ ౫ ॥

(౧) ధివణయా-బుద్ధ్యా ఉత్తరః-శ్రేష్ఠః । గీష్వతిర్ధివణోగురురిత్యమ
 రః (౨) ఇదం గురుమతం అగ్నిహోత్రాదిసతగర్వాణిహోయ తీర్థయా
 త్రాదికం శ్రేయశ్చితి బృహస్పతిమతం బుధాః-వేదశాస్త్రజ్ఞా అంగీకు
 ర్వతేచేత్ అభ్యుపగచ్ఛన్తియచి తదాతైః అఖ్యాతరేవ అజ్ఞానమేవని
 యతం-నిశ్చితం ఉపగత అంగీకృతాప్యత్ వేదశాస్త్రజ్ఞానసత్వైపి
 తద్విహితకర్తాననుష్ఠానై తస్యాప్రయోజకత్వేనానన్యాయత్వాత్ । ప
 రమన్యత్ అపూర్వం-పూర్వమప్రాప్తం వాచ్యం-నిర్దావచనవిషయ
 త్వమపి । యద్వా అపూర్వం అవర్ణపూర్వకం వాచ్యం అవాచ్యందూ
 వ్యం పరమత్యన్తం అభ్యుపేతం-అంగీకృతం భవతి । తత్ర హేతుమా
 హ ॥ హియస్తాత్పుగురుః అచ్యుతారాధనాని భగనత్పుజారూపాణిక
 ర్తాణి అగ్నిహోత్రాదీని నసహతి అవశ్యానుష్ఠేయత్వేన నానుమన్యతే
 ఆధ్యక్షీయత్వేన విభాషితానిచః మహావర్షణశ్చత్యన్య గోజభావే సప
 వాయం నాగస్సహతికలభేభ్యఃపరిభవమితపద్యూసం । అత్ర గురుమ

ఆస్యాం మహత్సభాయామశాస్త్రీయార్థనిర్ధారణదోషాదవనా కస్యచి
దదనస్య భవానాత్తజౌభవన్ననాశ్యాని దారిద్ర్యాదిప్రభవానిదుఃఖా
న్యనుభవఃస్వతి సురగురుంప్రతి శాపం దత్వా యథాగతం గతవంతః॥

అథవ ॥ వ ॥ వాచస్పతిర్విలేజాభువి ప్రవిష్టస్త్రివిష్టపాద్భ్రీష్టః ।

(౧) పతనం సురాధిపగురొఃప్రజ్ఞాసిన్ధోఃపిశుమంనోకిమ్ ॥ ౩౬ ॥

(౨) వశిరపి బృహతాం మహర్షిశాపాద్భుతభువి మన్త్రజితస్సుతౌ చ

తాఖ్యాత్యాదశబ్దమహిమ్నాద్ధాన్తరమపి ప్రతీయతే ॥ తథాహి ॥ శు
క్రావదం రజతమిత్వత్ర శుక్తివిశేష్యకం రజతత్వప్రకారకం భ్రీమా
త్తకం విశిష్టవేశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానం జాయతే తస్మైవాన్యధాఖ్యాతి
రితినంజ్ఞేతి నైయామిక మతమ్ । తత్ర శుక్త్యంశే ప్రత్యక్షం రజతాం
శే స్తరణాత్తకంచ భిన్నమేవ జ్ఞానం జాయతే నతు విశేషణవిశేష్య
భావావగాహివిశిష్టజ్ఞానమితి మీమాంసకైక దేశిగురుమతం తదంగీకా
రే ఖ్యాతిః విశిష్టజ్ఞానం తదభావవిత్యర్థికాఖ్యాతిరేవాంగీకృతాస్యా
త్ । పరం ప్రవర్తనాభిన్నం అపూర్వం తత్సంజ్ఞం యాగాదికర్తజ
న్యాన్యత్వంచ లిప్తాదివాచ్యమంగీకృతం భవతి । గురుమతే లిప్తౌత్తవ్య
దాదీనాం అపూర్వాభ్యునియోగవాచకత్వాంగీకారాత్ । కించ సహి
గురుః మీమాంసకః యాగాదిసత్కర్తాణి భగవత్ప్రీతకరాణితి నసమా
తి నానుమన్యతే । తన్నతే కర్తాఃరిక్తస్యారాధ్యస్యానభ్యుపగమాత్ ।
కర్తాణామేవ స్వాతంత్ర్యేణ స్వజన్యాపూర్వద్వారా స్వగ్రాదిఫలప్రా
పకత్వాంగీకారాత్ ఈశ్వరాంగీకారేపి కర్తాణాంవత్ప్రీతిజనకత్వమ
స్థిక్తీయతే । అన్యథా ఈశ్వరప్రీతేరేవ స్వగ్రాదిసాధనత్వే అపూర్వ
కల్పనస్య వైయధ్యాపాతాత్ । కర్తాణాం స్వాతంత్ర్యభక్తిప్రసక్తౌ
చ్ఛేతి (౧) ప్రజ్ఞాసిన్ధోరపి-జ్ఞాననిధేరపి సురామధికం పిబంతి సు
రాధిపాః-అధికమద్యపానానః తేషాం గురొరుపద్రెష్టుః పతనం-పాతి
త్యం నోశుమం కిమ్ । క్షుమమేవేత్యర్థః (౨) బృహతా-బృహన్నా

భూవ | వ్యభిచరితి సతాం బహుశ్రుతానాం సఖలమనుగ్రహస్థిని
 గ్రహోపి || ౩౭ || (౧) బృహస్పతౌపాంతశశ్శౌభువంగతే దివంగతా
 తజ్జననీతు తన్నతాత్ | పితాచపశ్చదుదితైర్భుతైసుతై కిమస్తపిత్ర
 ద్యుగతౌవిలమ్బనమ్ || ౩౮ || గ || అధాసావనాథశ్శాన్తగర్భకదశాయా
 మనుపరతత్ముత్పినాసః కిధంచిగృతామః కాలక్రమేణ తతర్థశ్చర
 న్నాభీక్తికిభిక్షణత్వజేషు ప్రదగ్ధితానైకదశనః కదశనః భిక్షాభిర
 ప్యపూర్ణకుక్షిరవిషహ్యవిషాదహహోఽధిమగ్నమానసః సర్వస్తాదప్య
 ద్విగ్నః భగ్నమనారధః కథమపిజిజీవ జీవః (౨) ఉదువాహాచ కామపికా
 మపిధాననినానభూతామశిశుస్సతామిక్లాలసమచ్ఛాయాం జాయాం
 మకానాం వేదవచసాం పఠః- బృహస్పతిః తిద్భృహతోః కిరసత్యో
 శ్చౌరదేవతయోస్సుత్తలాపశ్చైత్యనైత కారలోపే సుడాగమేచరూ
 పం | బహుశ్రుతం యైస్తేషాం అనేకవేదశాస్త్రప్రమాణశ్రవణవ
 తాం తద్విదామిలియావత్ సతాం అనుగ్రహవన్నిగ్రహోపి ఫలం
 ప్రతి నవ్యభిచరితి అనెకాంతం నభవతీగ్భర్థః | అనుగ్రహస్యేవ ని
 గ్రహస్యస్యసత్యం పలాధాయకత్వమస్త్యైవేతి భావః (౧) బృహ
 స్పతౌ శిశురూపేణ భూమావవతీర్జైసతి తజ్జననీ శిశుమాతా తన్నతా
 త్ జననోత్తరకాలమేవ దివం స్వర్గం గతా | పశ్చాత్ కతిపయదినాన
 న్తరం పితాచ దివం గతః | అద్భుతే-లాకౌత్తరమహిమశాలిని సుతే
 ఆవిర్భూతేసతి పిత్రార్థాతా పిత్రః దివః స్వర్గస్య-పుణ్యలోకిస్య
 గతౌప్రాప్తౌ విలమ్బనం సాధనాన్తరాపేక్షాప్రయుక్తః కాలవిలం
 బః అస్తికిమ్ | నాస్యైవేత్యర్థః | అద్భుతే-లాకవిలక్షణదురదృష్టశా
 లిని సుతే ఉత్పన్నైసతి తత్ప్రవకమాతాపితౄనాశే తదీయ దుర్భాగ్య
 వ్యవ కారణత్వేన తదఙ్గరిక్తకారణాపేక్షయా విలమ్బో నాస్తీతిచ
 (౨) ఉదువాహ-ఉపయేమే | కామపి ఏచనాన్వహం | కామస్య-రతీ
 చ్ఛాయాః పిథానై-అచ్ఛాదనై నివారణైశ్చితి యావత్ నిరానం ప్ర

॥ తతశ్చ ॥ ప ॥ (౧) ఏకనద్దనజుః పురన్దరాత్తస్యరౌతశ్
యోసుమోచితః । అత్ర నూనమిత దగ్ధయన్నహూర్వాగ్నాగ్నౌ
హునందనశ్చి తః ॥ ౩౫ ॥ తతశ్చ ॥ బహుశిశుభిరవస్త్రైఃపీడ్యమానా
మనన్వైర్విధృతశిధిలకింధాం పీత్యథార్యాం తుదంధామ్ । అగతిర
హహ ఘోరం సాధిత్యనుగ్రహీరం తుణహపి కృపణాత్కా కల్పకల్పం ని
నాయ ॥ ౩౬ ॥ X ॥ విశిష్యప్రాప్యపిభిక్షూటనప్రత్యూహవిధాయినీం
వివిధాం వ్యధామనుబధూవ సర్దనః ॥ తథాహి ॥ ప ॥ (౨) నిరౌ
దనస్వాగ్భకరోదనారక్షైకుటీరమర్చిత్తినిపాతనిస్సవైః । తుధాతుర
స్త్రీపరుషాక్షరైరపివ్యధామథాత్పాప్యపి దుర్వచామసౌ ॥ ౪౦ ॥ కిం
చ ॥ (౩) వినిద్రం దారిద్ర్యం ధరణివిబుధేతత్ర సుదృఢం నిరూ
ఢం వశ్యంతినిరుపధిపదస్రాప్తిముదితాః । చికిత్సాగర్హార్హద్రవిణవి
రహోదజ్జితభయాస్సపత్నీకం భేజుస్సశిశుకమముం రోగనికరాః ॥ ౪౧ ॥
అత్రాంతరే విరచయన్ శృగయావిహారచావెష్టితః పృతనయా తన
యానునూతః । కశ్చిత్కాలక్షితివతిః క్షణవిశ్రమాయ గ్రామం జ
గామ తమువాస సయత్రనిస్వః ॥ ౪౨ ॥ X ॥ తత్రచ ॥ ధరిత్రీసు
త్రాణ్ణఃపుత్రాసుత్తా (౪) బాల్యకృతేన తౌల్యేన పరితస్సజ్చరన్ కా
శ్చీదనేకశిశుకాంసరమాంసమాలాక్య తస్మాన్నిశుమేకమవివేకాదపా
కృతదయో వ్యాపాదయామాస ॥ సాచశద్వ్యాపాదనాపాదితకోపా
ధమకారణం ముఖ్యకారణం ఘాతాచేతి కర్తృధారయః (౧) ఏకనద్దనం-
ఏకం నద్దనాఖ్యముద్యానం । బహునద్దనైర నెఃపుత్రైః శ్చి తః-ఆ శ్చి
తః । (౨) నిర్గతమౌశనం యేభ్యస్తై అన్నహీనాఇత్యర్థః । హాస్వా
కుటీకుటీరః అల్పగృహం । కుటీశమీశుంధాభ్యౌరభిహౌస్వాగ్నే రప్ర
శ్చయః । మర్చిత్తిః శిశులకుద్యం (౩) విగణా నిద్రాయస్తాత్తత్ అవి
రతమసుస్మతమితయావత్ (౪) వైశదప్రయుక్తచాదల్యేన హేతునా
పరితస్సమస్తాత్ సజ్చరన్ బర్యన్ ॥ అత్రాపి కరణత్వలీయాయ అ

౬౨ వరదాభ్యుదయ ర విలాస బృహస్పతిచారి ద్వికథా

సగమాన్యపాలబాలం జఙ్ఘయోర్భృశం దశతిష్ఠ || అథ తదపరాధాప
జనితక్రోధోద్భూతావసుధాధినాథభటాస్తామపద్రవం నెతు మను
ద్రవంతిష్ఠ || ప || తత్ర పార్థివభటైరనుమ్రతాతద్గృహం సశిశు
రానశేశునీ | (౧) దుర్గతోఽతశయితం విజానతీ దుర్గతో వసతి యత్ర
నద్విజః || ౪౩ || ౫ || తదానీంమహతా ప్రయత్నేన సమ్మన్నమన్నం
భుంజానస్సభూసురస్తావన్నత్యుగ్రస్తామివ త్రస్తాం పురస్తామపస్థి
తాం శునీం నిర్వర్ణ్య నిరస్తాన్నపానస్తనయాంశ్చ క్రోధజగాదచై
వమ్ || ప || (౨) అవ్యశ్నీయాదోదనముతాగ్రసరమాంసమాలోక్య |
నపునరశితుం ప్రజానాముతాగ్రసరమాంసమాలోక్య || ౪౪ || ౫ ||
తస్తాదస్తాద్భవోదేవాంశునీంనిషాగరుణ్యాభవంతానిషాగ్రసయంత్యితి ||
తత్పుత్రాశ్చేహం పిత్రాజ్ఞాం శిరసా గృహీత్వా తదైవ కృత్వా యు
డితి కవాటం ఘటయామానుః || యుక్తంచైతద్దారిద్ర్యజన్తభూమేస్త
న్య || తథాహి || ప || (౩) ఉజ్ఘామానద్విజోనిస్వస్సరమాంశరణాగ
తామ్ | కర్తయుక్తమభాగ్యానాం దుర్గతిప్రదమీదృశమ్ || ౪౫ || ౫ ||

భావాన్నాత్మనైవదం సజ్జ్వలన్నితివాపాతః (౧) దుర్గతః-దుర్గస్థానాత్
అతిశయితం ఉత్కృష్టం దుర్గతో దరిద్రః (౨) ఉత్ అధికం కాసర
ప్య-మహిషస్య మాంసం-పలలమాలా క్యాశ్నీయాదపి | తదపి సమ్భూ
వితమిత్యర్థః | సరమాం శునీం సమాలోక్య కా ప్రజా-కొవాజనః
అశితుం నాప్తిముద్యస్యాస్సా అముత్ సంతోషహీనా తాగృశీనెతిన |
అపితు సర్వాపిప్రజా అముదేవెత్యర్థః నశ్నోద్వయస్య ప్రకృతార్థ
దార్థ్యబోధకత్వాత్ (౩) నిస్వః-దరిద్రః ద్విజః శరణార్థం-రక్షణార్థ
మాగతాం సరమాంశునీం ఉజ్ఘామాన-తత్యాజ | నిస్వః-సద్విజః శర
ణం-గృహం ఆగతాం స్త్రాప్తాం రమాం-శ్రియం తత్యాజేతివ | అభా
గ్యానాం తాదృశాదృష్టహీనానాం దుర్గతిః - నరకప్రాప్తిః - దారి
ద్ర్యంచ తత్ప్రేదం తాదృశం శరణాగతనిరాకరణం స్వయం గృ

అథ సా శునీ సాధ్వసినీ బహిర్నిర్గతా (౧) జాతి స్తరత్వాదేవం సం
జాతశుక్కాబుబుక్క ॥ ప ॥ శరణాగతవర్జనాత్పురాహం మరణాదూ
ర్ధ్వమగమిదం శరీరమ్ | తరణాయనమే సినార్భవాభ్యై నిరణాయద్వి
జగుర్గతిస్తవాపి ॥ ౪౬ ॥ గ ॥ ఇత్యేవం కృతార్తస్వనాం శునీమవనీ
పాలభటాస్తత్ర తత్ర మృగయమాణా లగుడైస్తాడయామాసుః వి
యోజయామాసుశ్చాసుభిః ॥ ప ॥ సికేతనాత్స్వేనహి నిర్ఘృణేన ని
ష్కాసితాయాం నరపాలభృత్యైః | శున్యాం హతాయాం శరణాగ
తాయాం విప్రస్తదా (౨) విప్రతిసారమూహే ॥ ౪౭ ॥ గ ॥ అథకథం
చిదపి ప్రవన్నపరిత్యాగకిల్బిచస్య శ్రుతిస్తృతిషు నిష్కృతిషు ప్రతి
పద్యమానఉర్ద్వగీర్వాణో (౩) నిర్వాణక్రథదహనోనిర్విణ్ణః నిజనిల
యాస్నిరయాదివ నిరయాత్ ॥ నిర్గత్యచ గత్యంతరవిరహోదసౌ ప్రప
న్నపరిత్యాగీ భాగీరథీతటిఃకాటికత ॥ ప ॥ గజాకూలే వజ్రభక్తాను
కూలే భాంతం శుద్ధే బ్రహ్మతేజస్సమృద్ధేః | వాసస్థానం వర్తమానం
సమాధౌ భారద్వాజం యోగిరాజం సభేజే ॥ ౪౮ ॥ గ ॥ అథ తంమహ
ర్షిమసౌప్రణమ్య (౪) సమ్యగుపసన్నః ప్రసన్నహృదయం ప్రపన్న
పరిత్యాగాదపసన్నహృదయః ప్రతిపన్నవినయః స్వకృతదుష్కృతవి
పః ప్రాప్తశ్రీనిరసనంవకర్తృ యుక్తం అర్హం (౧) జాతిం పూ
ర్వజన్మప్రాప్తజాతిం స్వరతి-సంసారోద్బౌధేనైతి జాతి స్తరస్తస్య
భావస్తత్త్వం తస్మాత్ ఎవం రీత్యా సంజాతా శుక్-శోకః యస్యా
స్సా నతీబుబుక్క-రురావ | బుక్కభవణే ఇతిధాతోర్లిక్ | తత్ర భ
వణం శ్వరవః (౨) విప్రతిసారం పశ్చాత్తాపం | పశ్చాత్తాపానుతాప
శ్చ విప్రతిసారఇత్యుపరః | ఉపసర్గస్య ఘృణ్యయనుష్యే బహులమితి బ
హులగ్రహణాన్నాతగ్దిర్ఘః (౩) పశ్చాత్తాపేన శాన్తకోపాన్నిః అతఎవ
నిర్విణ్ణః-దుఃఖితః (౪) ఉపసన్నః-గురూపసవనక్రమేణ వినయాదిపూ
ర్వకం సమీసం గతః | అచసన్నం కృతం హృదయం మనోయస్యసః |

పశ్యంతిం పత్ర చ్చ । పృష్ఠశ్చ తేన మునీనాం వరిష్ఠాయోగదృష్ట్యా స
 మ్యగాలాద్య తిష్ఠే విప్రాయప్రాయశ్చిత్తం (౧) నిశ్చికాయనిజ
 గానచైనం ॥ ౪౮ ॥ తిక్తావగోదావరీం హృత్తిమిరహరజలాం ధూతశ్శ
 ఘోష కృష్ణాంధూరం నిస్తీర్ణగూర్గం దురితపరదం యాహితుండీర
 దేశమ్ । తైత్తం రతేగ్రీహ సత్య వ్రతముగగసరస్యస్థి హస్త్యప్ర
 మూలె తిస్యాం కుగ్యాస్తవస్యాం బదనుతవభ వెన్నిశ్శ్రుతిద్వపశ్చతా
 నామ్ ॥ ౪౯ ॥ ఇతి ॥ తతశ్చ ॥ భారద్వాజే ప్రకథయతి తత్తైత్తయా
 త్రాం హితార్థం గజాయాస్తాంస్పతిమపివతః ప్రాప్య సశ్యనితం
 చ । బద్ధశ్రద్ధోదురితవిరితౌ పుగ్యకౌటిం ప్రవశ్య౯ ధ్యాయన్వి
 ఘ్నం ధరణిపేబుధస్తత్రతేపే తపాంసి ॥ ౫౦ ॥ ౫ ॥ అథ ద్వాపరే
 సురేంద్రిగురుణా నారాయణస్సారాధనం కారయితుకామస్తదస్తః
 ప్రవిష్టః తపితమరితేన తేన పునరాశ్చర్యాం తపశ్చర్యాముత్పద
 యామాస ॥ ౫౧ ॥ తస్మిన్ తథాతపసి తిష్ఠతి తాపసేంద్రి తార్క్ష్యధ్వ
 జేవ్యనమసూరిభిరర్చ్యమానె । కశ్చిత్కరీ మధురిపోః కిలయన్ సప
 ర్యాం పర్యాటసర్వసభిరీకరిణీనమేశః ॥ ౫౨ ॥ తతశ్చ సుచిరమ్ ॥ ప
 ద్మీతినామప్రథయన్నివాసౌ పద్మాని సక్లృహ్య పరస్సహస్రమ్ । ఆన
 ర్చయస్తం హరిమాదరేణ స్వేరంకిలాసీన్నికటే సమరోః ॥ ౫౩ ॥
 అథకగాదిత్ ॥ (౨) కి రేపుదుభిరప్యేషక రేణుభిరుపావృతః । గజో
 వ్యగజరూపాఢ్యస్తదా గోదావరీమగాత్ ॥ ౫౪ ॥ ౫ ॥ తత్ర తపస్య
 శరణాగతపరిత్యాగజన్యపశ్చాత్తాపఖిన్నమానసః । ప్రేతపన్నఃప్రా
 ప్తః వినయో నమ్రతా యస్యసః । విసితవేషః-కృషణః ప్రణవత్యో
 పస్యశ్యచెత్వాదిప్రక్ష్యగర్తవాన్ (౧) నిశ్చికాయ-నిశ్చయం చ
 కార (౨) కరే-శుండాయాం తదవచ్ఛేదేనత్పరః । పృథుభిరపి-స్థూ
 లాభింపి కి రే-శుండాయాం వణుభిస్సూక్ష్మాభిరీక విరోధః । క రేణుభిః
 గజస్త్రీభిరితి వాస్తవార్థః । గజోపి-గజరూపాఢ్యో నే విరోధః । అగ

న్తం ధరణీం గమిష్య ఘృణిష్యంతం తనుమంతమివ శాన్తిప్రకర్షం చా
 త్సుమమివ శాఖాసముదయం నాకారమివ సదాచారం సప్రతీకమి
 వ తిల్యపివేకం సస్ఫుటమమివ బ్రహ్మచర్యం సంచారశీలమివ శా
 స్త్రజాలం పిహి శాపిహి రమివ విశయవిరాగం ప్రత్యక్షమివ భగవద
 సుహృదం హృత్స్థులనాపి మహర్షిం హర్షోన్మిద్రలాశనో వేతంఢవతి
 ర్మహాత్మీ ॥ ౪౮ ॥ ప ॥ (౧) విష్ణుం మేశస్య కృతార్చనస్య స్తవ్యే
 రమేశస్య సమాగత్య । పినీతఉచ్చైరరణీయసీంద్రాకృజాం తదానీ
 మతనీస్తునీద్వీ ॥ ౫౪ ॥ అభాణీచైవమ్ ॥ సాధ్యం జన్తమమాధువానజ
 మయా సత్పుత్రవాక్ మత్పిశా సమ్ప్రీత్యైశచనిశ్చితం మయి హరే
 స్సానుగ్రహం గాననం । కామా మే సవలాశ్చిరాణా భజణశకల్యా
 ణముచ్ఛాస్యసితం యష్టాద్భాగవతోత్తమస్య భవతో విద్వామి సద్దగ్ధ
 నం ॥ ౫౫ ॥ కించ ॥ వైమవ్యం బలేతస్యదువ్యతీతరాం వ్యధాతదధా
 యతిర్వద్భాసగ్ధ సువతిక్రయాదినియమాస్సద్భాజపాదిర్వధా । త
 త్రాగృక్పతపాముద్భవభగవద్దాసాజ్ఞీకాపారజద్వన్ద్యాద్భాసి రజఃకగా
 ప్రసరణం నస్యాత్పుయస్యాలయే ॥ ౫౬ ॥ గ ॥ సర్వజ్ఞేవాపి భవతా సావ
 థానమిదం మదీయం వచశ్రోతవ్యమ్ ॥ మహాశాస్త్రవామా మహీదే
 వముఖ్యో భవాన్విష్ణుభక్తాభవేప్రాక్తనైఖాత్ । మహేంద్రస్య మా
 యాప్రభావాదజేయాత్పరం హస్తవస్తానశత్వం ప్రవన్నః ॥ ౫౭ ॥
 గ ॥ ఇతి నారదవచనమూర్త్యై వ్యాకర్షణదాకాంత్రాభృగుర్వ్యపేత
 విషయాన్తరవ్యాసక్లౌయాసస్య విష్ణుదాసస్య మాయాయాః పద్ధా
 నమతిక్రాంతస్య మహాశాస్త్రస్య మహీసురప్రసరస్య కింనామ వార
 ణజన్తకారణమితి నిఖలవృత్తాన్తనిరూపణవిశారదం నారదమప్రాక్షీత్
 జూ-పర్వతోత్పన్నం గుద్రాపం అసింధూలాకృతిః తేనాధ్యఇతి పరిహ
 రః (౧) రమేశస్య-శ్రీపతేః విచ్ఛే-ప్రణిమాయాం । ఉచ్చైరధికం వి
 నీతః సమగ్రః మహర్షిః అతనీయసీం అధికాం పూజాం అతనీదకార్మీత్

॥ ప ॥ భృగుణా సుగుణామృధిః సృష్టపవం సనారదః । కారణం వారణ త్వేస్య వక్తుం సముపచక్ర మే ॥ ౫౫ ॥ ౫ ॥ పురాకిల పురాతన గిరాం నిధిః, నిరుపాధికవిజ్ఞానమహోదధిః, నిరస్తరమనుష్ఠితవర్ణాశ్రమోచితకర్తా, నిరవస్యధర్మా, దుర్మాహదోపవిశేషదూరిభనత్సాన్వితమహాకాంతోనామ కశ్చిద్విసశ్చిదసశ్చినుస్తపస్వినామాసీత్ ॥ అధికదావిజ్జగదానందకందం ముకుందమానందయితమనాజనార్దనాష్టినిభివార్చనాకలితవిషయచింతాపరమః, సరమహర్షినుహర్షిగణక్రియమాణస్వాధ్యాయఘోషముఖరం త్రికూటశిఖరిశిఖరమాసాద్య వ్యాసాద్యభినందనీయమతిప్రీతికరం తపఉపచక్ర మే ॥ తథాహి ॥ ప ॥ అంగుష్ఠమశ్లేఘిరవసానానాకా నాసాగ్రదేశే నియనద్వయంచ । చిత్తంచవిష్ణోశ్చరణారవిదై విన్యస్య ధన్యస్సతపశ్చకార ॥ ౫౬ ॥ ప్రాణసంయమపామధ్యాత్ప్రత్యాహారబలాదపి । అయంతపాథనాకార్షి (౧) దక్షజాతుగరోధనమ్ ॥ ౬౦ ॥ (౨) దేవతాస్తరమత్సృజ్య వైత్యజిద్యోగకౌతుకాత్ । ఆశ్చర్యమయమష్టాక్షయోగతత్పరతామియాత్ ॥ ౬౧ ॥

(3) హమామతఇవాప్యోఘాదక్షని గ్రహదక్షణ నిరంజనత్వంకింతా

(౧) అక్షజస్య-కామస్య ఆశుగానా-జాణానా । అంగజస్య శరీరాత్పన్నస్య ఆశుగస్య-వాయోశ్చ (౨) అన్యదేవతా-దేవతాస్తరం తద్విహాయ విష్ణుమాతృధ్యానకుతూహలాత్ అయం మునిః । అష్టఅంగాని మూర్తయో యస్య తస్య శివస్య యోగే ధ్యానే తత్పరతాం-అసక్తిం ఇయాదిత్యాశ్చర్యమ్ । యమనియమాద్యష్టాంగయుక్తే యోగే ధ్యానసంతతౌ తత్పరతామితి నాస్తవార్థః (3) అక్షస్య-అక్షాఖ్యరావణకుమారస్య ఇద్విగ్రహా-నాశన-నియమనచ । నిరంజనత్వం-అంజనాఖ్యమాతృసమృద్ధాభావః పాపసమృద్ధాభావశ్చ । శ్వసనాద్వాయోరుదయఉత్పత్తిః । శ్వసనస్య శారీరవాయోః ఉదయః బహిర్నిర్గమశ్చ ॥

సీమాభిమాన్వితశ్చననోదయః ॥ ౬౨ ॥ తతశ్చ ॥ (౧) మహాతపస్సు
ర్బలన తస్మిన్ తేజోనిధౌ శౌచయతి త్రిలోకీమ్ । తదంతరాయం
లః సావిధాతుం పయోదవాహాః కుపతః ప్రయతే ॥ ౬౩ ॥ (౨) తత్త
పస్సరణవారణేచ్ఛయా హంసహింసనకృతశ్శతక్రతుః । కాళికాఇ
త తటిత్ప్రభోజ్జ్వలా నాకలోకగణికాస్సమాదిశత్ ॥ ౬౪ ॥ ౫ ॥ త
దను తదనుమతాః (౩) తటిల్లతా ఇవ తుల్యపయోధరాలజ్జతాః (౪)
తారాఇవ నిశాతిశయిలవర్ణాః (౫) సువర్ణప్రతిమాఇవ నిర్మిమేహాః
(౬) గామబాణపరమ్పరాఇవ సుందరమణీహారిణ్యః (౭) హరిణ్యిఇవసా

(౧) మహాతపస్వనః స్ఫూర్తిః-ఆవిర్భావః తద్బలన తేజోనిధౌ
తత్తన్మహాశాస్త్రై త్రియాణాం లోకానాం సమాహరి స్త్రీలోకీ తాం
శౌచయతిసతి కుపతః పయోదవాహాః - మేఘనాహనశ్చక్రైః తద్వి
ఘ్నం కర్తుం యతతేన్న । మహాతపతపస్య స్ఫూర్తిః-ప్రకాశస్త
ద్బలన తేజోనిధౌ-సూర్య పయోదా-మేఘా-వాహయతి-ప్రావ
యతితి మేఘప్రావకః । మేఘస్యసూర్యాతపచారకత్వం ప్రసిద్ధంశ్చక్ర
వృద్ధఃప్రతీయతే (౨) హంసాస్సితచ్ఛదాః యతిశ్రేష్ఠాశ్చ । తటిత్ప్ర
భయా-విద్యతాగ్రాస్త్యా తటిత్ప్రభవచ ఉజ్జ్వలాః ప్రకాశమానాః ।
కాళికాః-మేఘపక్షీగిరివ । నాకలోకగణికాః అపరసః (౩) తుంగ
రున్నతైః పయోధరైః-మైఘైః-స్తనైశ్చ (౪) నిశాయాం-రాత్ర్యాం ఆ
తిశయితః । నిశాయాః హరిద్రాయా అతిశయితః తదపేక్షయా ఉ
త్కృష్టః నిర్ణః రూపం దూసాం తాః (౫) నిర్మిమేహాః-ప్రతిమానాం
నిర్జీవత్వాదపరసామనిమేషశ్వాచ్ఛభయత్ర నిమేషరాహిత్యం స
మం (౬) సువర్ణ రమణీ-స్త్రీశాటకా తాం హరిన్తి-నాశయన్తీతిత
థా । సువరాః మణీహారా రత్నహారా ఆసాం సన్తీగి తథా (౭) సా
రగ్గాణాం-హరిణానాం అనంగై-సుందనవ్యాపారై ఉపాయమానాః స
మీపంప్రాప్నునత్యః । సారం శ్రేష్ఠం గానం గీతం గోపాయతుం శీల

రక్తానంగోపాయమానాః (౧) కిర్యోదయ క మలభంగకరకరాః (౨)
 పుష్కరిణ్యుదయ శమ్భురభక్తకాగ్యాభుగసరికమ్మితాః (౩) కేళిక్యద
 వనెత్రాకర్షణనిపుణాః (౪) హలస్యదవోత్తమాశ్రమభూసునిభీకరగవ
 తురాః (౫) చంద్రాక్షి లాభన జితకామేనాపిశిరసాశ్లాఘితాః (౬) చంద్రా
 శేఖరమూర్తయదవ భుజగతాతిరుచిగాంగదాః (౭) భ్రమర్యదవద్య
 ధముచ్చకొరకదృష్టయః (౮) అబలాఅపి మందైరెవ సంచారైర్దృష్టహ
 వత్యః గోపాయమానాశ్చ | గుప్తాభూపెత్యాచినా విసితాయ పృ
 త్యయానాత్రాస్థిల్యేచానశ్చ్రీత్యయః (౧) కిమలానాం భంగంమర్దనం
 కాంత్యభిభవం చకరోతీతితథాశాద్యశంకరశుండాహస్తశ్చయాసాం
 తాః (౨) శమ్భురస్య జలస్య భంగకారిణా తరంగోన్వాదకేనాశుగైనవా
 యునావరికమ్మితాః-చాలితాః | శమ్భురస్య-శమ్భురాసురస్య భంగకా
 రిణః-పరాభవకారిణః కామస్యాశుగైర్బాణైః పరికమ్మితా బాధితా
 శ్చ (౩) నెత్రాణాం-చంద్రాణాం-చతుషాం చ | స్యాజ్జటాంశుకయో
 ర్నైత్రీమిత్యమరః (౪) ఉత్తమాయా ఆశ్రమభువః భూమేః సురభీక
 రణై-సుగంధీకరణై | ఉత్తమాశ్రమాణాం భూసురాణాం యతీనాం భీ
 కరణే భయోత్పాదనైచ చతురాస్సమర్థాః (౫) జితకామేనాపి కా
 మజయినా శివేనాపి త్యక్తవిషయతృప్తేనాపిచ శిరసా శ్లాఘితాః
 శివస్య చంద్రాశేఖరత్వాదప్సరసాం సౌందర్యస్య సర్వశ్లాఘ్యత్వాత్ ॥
 (౬) భుజగతయా సర్పభావేనాశిరుచిరాణి భుజం బాహుగ గతాని
 అతిరుచిరాణిచ అంగదాని యసాం తాః (౭) దృఢం స్థిరం ఉచ్చే
 కొరకై కుత్తులై శృష్టిః యాసాం తాః శృఢముల్ అధికమోదశ్చకొర
 వీవ చకొరకః పక్షీ తద్వద్వృష్టిరైత్రీం యాసాం లాశ్చ (౮) అబలా
 అపి బలహీనాఅపిసంచారమాలోచనమగజానపిపలాయయన్త్యః ఇ
 తి విరొధః స్త్రీత్వాక్రీన్దాః మన్యగమనైవ సుత్తమలింగజజయన్త్యః
 తి పరిహరః ॥

ప్రినాపి పలాయయన్త్యః (౧) పల్లవేభ్యాతిసుకుమారైరపి చరణైస్తాన్యైవ ఖణ్డయన్త్యః ఆ న్యేవ త్రిదవతరుశాఖాగ్రలగ్నతయా సర్వోత్తరాణ్యుత్పథరేణాధఃకుర్వత్యః (౨) తనుష్వప్యతనుమసంకౌచం విహారయన్త్యః (౩) సత్యపి కర్ణసంశ్లేషే శుభకామపిజయానుకూలాభ్యాం విలాచనాభ్యాం విలాభ్యమానసకలజనమానసాః (౪) తిలసతాప్యతిలసతాకుసుమేన స్పర్ధమాననాసికాః (౫) తుష్టైరవాపికాభిరపివాపికాభిస్సదృశవాభికాః (౬) వాసవసేనయాదృష్టాఅపి నవాసవసేవయాదృష్టాః (౭) అపరస్సంజ్ఞాఅపి సమేధితృష్టాః॥

(౧) కిసలయాపేక్షయాతిక్యమలైరపి చరణైః పాదతలైః తాన్యైవ కిసలయాన్యైవ ఖండయన్త్యః భిన్నత్యః శిగమగ్రస్వత్యైతిచార్ధః। తాన్యైవ కిసలయాన్యైవ కల్పశాఖా సమ్బద్ధత్వేనాత్యున్నతాన్యసి అధరణ - అధస్థితేన - ఓష్ఠేనచ అధఃకుర్వత్యః అధోభాగస్థాని న్యూనానిచ కుర్వత్యైతిచార్ధః (౨) తనుష్వపి - సూక్ష్మభాగేష్వపితనుం విస్తృతం విస్తృతశేషం అనుకుచితవిహారవస్తం కుర్వత్యః తనుషు శరీరేషు అతనుం కామం అనుకుచితం నిర్నిరౌఢం విహారవస్తం కుర్వత్యైతిచార్ధః (౩) కర్ణస్య రాధేయస్య సంశ్లేషే సమ్బంధేనశ్యపి శుభకామః శ్రేయోర్ధీయోవిజయోర్జునస్తస్యానుకూలాభ్యాం సహాయాభ్యామితి కర్ణయోశ్చోత్తరీయోస్సంబంధేనత శుభాయాః కామోమదనస్తస్య విజయే కామిజనమనావశీకరణే సహాయాభ్యామితిచార్ధః (౪) తిల సతావిద్యమానేనాపి అతిలసతాతదవర్తనైతి అత్యున్నం లసతాప్రకాశమానేనైతిచార్ధః (౫) వాపీభిన్నాభిరపివాపీభిరిత తుష్టైస్సన్తావస్య అవాపికాభిః పాపికాభిః వాపకాభిర్ద్విర్వికాభిరితిచార్ధః (౬) వాసవసన్య-ఇన్ద్రస్య సేవయా-పరిచరణేన । నవస్యాసవస్య-మద్యస్య సేవయా-పానెన (౭) అపాంసరణి ప్రసిద్ధాఅపి సమేధితా - వృద్ధిం పాపితా తృష్టా పిపాసా యాభిస్తాః । అపరౌనామికాః స్రీప్యణా

(౧) నవరతౌషభోగకౌతుకగాయన్యోష్యనవరతౌషభోగకౌతుకదాయ
 న్యఃమర్వారపరిమదాఃస్వర్వారపరిమదాఃత్రీకుటశిఖిరిశిఖరమధిగత్యత
 త్రతపస్యంతఃతేజోవిశేషప్రకాశితాశాంతంమహానాస్తముపజన్తుః | వ
 క్రుశ్చ తస్య పురతౌ బహువిధాః ప్రకృష్టాశ్శృంగారచెష్టాః || తథా
 హి || ప || చలదంచలసూక్ష్మకంచుభీనరసస్త్వశ్యగృథస్తనద్వయా | ద
 దతీఘజమూలదర్శనం కబిరీం కాపి బబన్ధసుద్ధరీ || ౬౫ || హదపాటల
 లోలలోచనామదనాజ్ఞేవ శరీరిణీపరా | కమలైన జహూనలీలయా పరి
 హాసోక్తిలసన్తుభీం సఖమ్ || ౬౬ || స్రస్తైశ్యకాండేచతురాభినీయకా
 చిత్రరాభ్యాం పరిగృహ్యనీపీమ్ | కించిత్క్షణం లక్ష్మితనాభిహాపాబబ
 ధభూయస్త్రుపయాకులవ || ౬౭ || త్తణం ప్రభుత్వేన పరాజ్ఞుభీవ ని
 ర్తాయ చేట్యానిజయావితీర్ణమ్ | వీటిముపాదాయ సి తాం ముఖేన్వ
 విన్యాసధన్యాసవిలాసమన్యా || ౬౮ || బద్ధాకంచుభికాదృఢం నకుచ
 యోర్వ్యాసజ్వలత్యామయేత్యేనాం ద్రాగపనీయతాం పరిష్కల్పైరుద్ధాన
 నొత్థాపితైః | పూర్ణప్రీతికృష్ణనస్తనయుగీ సద్దర్శనైవ త్తణం నివృ
 త్తీకృతలోకదృష్టిరపరా గాఢం న్యబధ్నాత్పునః || ౬౯ || రమ్భాస్త
 మ్భం శిశిరమపరా బాహువైకేన హర్షదాల్లిజనీతదుపరిదృఢస్థాపితై
 కస్తనాగ్రా | వారంవారం సరసిజముఖచారులీలారవిందం వ్యాజిఘ్రి
 స్తీలలితలలితం వీక్షమాణావతస్థే || ౭౦ || కామాగమేషు కథితైశ్చర
 ణప్రభేదైరాన్లైశ్చుమ్భనవిశేషవిశోభమానైః | స్త్రీపుంసరూపమ
 భిరూపనివేశమన్యా భూర్జత్వచిస్ఫుటతరం చతురాలిలెఖ || ౭౧ || గీ
 తం సమారభత కాచన కీరవాణీ కన్ధామృతం కిమపి కల్పితరొమహ
 ర్షమ్ | శుష్కాణి పల్లవయిశుం విపివాని యేన జాతోమధుఃకృతకరః

మతీవ కామోత్పాదకాగ్నిచార్ధః (౧) నవస్య రతస్య సమ్భోగాదిక్రీ
 డాగూ ఉషభోగోనుభవః తద్వివయకకౌతుకం ఇచ్ఛాత్సృగిదాపిత
 గ్నాగ్నితి అనవరతం సతతముషభోగే సమ్భోగాదావితీచార్ధః ||

ప్రహితోమహేనా ॥ 22 ॥ యుణం యుణక్ష్వణసమోజ్ఞనూపురం
 ఘృశంఘృశద్వనిమధులాలమెఖలమ్ । స్ఫుటంస్ఫుటతుచవిలసన్తశీ స
 రంఘుహుర్ముహుర్ననృతురమర్త్యయోషిణి ॥ 23 ॥ x ॥ ఎవం దే
 వలోకసారంగలోచనా నానావిధాన్ స్వకృతాశ్చక్రారచ్యాపారా
 నగణయన్తం నిర్వికారస్వాన్తం మహాశాన్తం నిశామయన్త్యః పర
 స్పరారభ్యాభిశ్చటూక్తిభిన్తం పంచశరచాపచాపలం నేతం ప్రచ
 క్రమిరే ॥ తత్ర కాచితాంబిదేవమవోచత ॥ ప ॥ ఆకృత్య ప్రి
 మదామణే తవ కచానాస్తివ్యగ్రాధం స్తనావాలమ్బ్యంసవిపర్తి వ
 క్త్రీమనిరాదామృత్యు బిన్బుధరమ్ । తత్తాదృగ్భిరవేకజన్తవిహితై
 ర్ధన్యస్తపాభిఃపుమాన్మీచీబద్ధనమోక్షనిగ్న్వణిమయం నిశ్చేయనం విద్వ
 తి ॥ 24 ॥ అన్యచ ॥ వాల్మీకం కబళీకరోతి నయనం నాసాతవాసాప
 హో వంశం భ్రంశయతే మదాద్వ్యధయతే వాచానుమోచారసం । ఆ
 న్యం హాన్యపదీకరోతి శశినం హంసాభిహింసాపహం యానంకొనభిస
 తఃశే వదయువాసేవాం సతేనాన్భృతి ॥ 25 ॥ అపరాచ ॥ (౧) పు
 ల్లం పల్లవమూశ్రీతో మధురసఃప్రాతేయదీప్తైరహో బిమ్బస్యాపరిలమ్బ
 తేచ తిమిరంభాతో త్రచన్ద్రారుణౌ । మత్తం చమ్పకసన్నిధౌమధుకిరీ
 యుగ్గం దరీదృశ్యతే ప్రాయఃకొణమణూదరి త్వయి రసఃప్రశ్న
 ద్భవత్యమ్భుః ॥ 26 ॥ ఇతరాచ ॥ (౨) ఆశ్లిషత్త్వమరోజకాకమిధునం

(౧) మధురసః పుష్పశ్రీతత్వేన ప్రసిద్ధోపి పల్లవమూశ్రీతఇత్యశ్లిచ
 ర్యం । విషయనిగరణేన ఆరోపితపల్లవత్వాశ్రయమధరమితి వాస్తవ
 ధః । ఎవము తరత్రాపి । ప్రాతేయదీప్తైరహో బిమ్బస్య హండుల
 స్యాపరి తిమిరమిన్ద్రునైవ చన్ద్రీమండలసగృహాననాం కేశపాశాలమ్బ
 తఇత్యర్థః । చన్ద్రారుణౌ-తత్సదృశభరణవిశేషా । మత్తం మధుకిరీ
 యుగ్గం-నేత్రయుగ్మం చమ్పకసమనాసాసన్నిధౌ మత్తం సద్దశీశ్చ
 తే పునఃపునరతశయేనవాదగ్మనవిషయోభవతిత్యర్థః (౨) తవరూపా-

సత్యర్థచంద్రైష్ఠ్యహా ప్రయోదత్తనఖతుతే పరిగతశ్రీహారణారావ
 లౌ । చంచత్కుండలభానుకుండలమహస్సంగేపి నెత్తోష్ణలం సా
 మోదంచవిచాకసీతితదసిత్వం విస్తయానాం పగం ॥ 22 ॥ పరాచ
 చారించారంచుద్ధరితేకున్తలదేశే వారంచారం హస్తవిహృత్యస్తనశైలే
 స్నాయంస్నాయంనాభిసరస్యాం శ్రమహన్యైకాంబీదేశే విస్తతి వా
 సం యువచెతః ॥ 23 ॥ గ ॥ ఎవం నానావిధైరపి సుగ్ధానానాం
 శృంగారవ్యాపానైః శ్రీకాన్తైకాన్తస్వాంతామహాశాన్తశ్చండమారుతై
 రివ రక్షదీపః క్రూభయితుం నశేకే ॥ తథాహి ॥ ప ॥ మోఘారం
 భాధరంభాముఖజితనలినామేనకామ్లానకాన్దిర్విశ్వావీ వద్ధ్యరోవీరు
 చినిధిరజహ్దూర్వశీగర్వశీలమ్ । నిశ్చక్షిపూర్వచిత్తిస్తద్దశనహజ
 న్యాదయోదైన్యమన్యాధన్యమున్యగ్రణ్యోకరణవరణతో నిర్వికారే
 మురారెః ॥ 24 ॥ అథవిసృజ్యసలజ్జహ్నదోమునిం హృతమితాశనము
 గ్రుచం ఘనః । త్రిదీపమప్సరసఃపునరేవనిస్పృహతమాహతమాన
 మదాయయుః ॥ 25 ॥ గ ॥ అనస్తరం మహేంద్రా మహాశాన్తమశ
 క్యతపోస్తగాయనుష్సరోముఖాదవధార్య పునర్విచార్య స్వయమేవ
 సూయయాతం వ్యామోహయితుకామో గజయాధవహవమాపాద్య
 న్యౌషేవ వివిధమన్తభవిలాసకారిణీభిః కరిణీభిస్సహ విహరమాణస్త
 న్తనావేవ కోకా తయోర్యుగం పరిగతః సమీపగతః శ్రీహారః - ము
 క్తాహారేవ తారావళిర్నతు త పజ్జీర్యస్య తస్మిన్ప్రియసావల్లభే
 నదత్తం యన్నఖతుతం తస్మిన్నైవార్థచంద్రైశ్చిత్తివ్యస్తరూపకం తస్మిన్
 సత్యపి ఆన్లిక్షత్-అర్జునమకాన్తీత్ । చంచత్ దీప్యత్ కుండలం తా
 టంకమేవ సూర్యమండలం తన్తహస్సప్తద్ధైన్యపి నెత్తోష్ణలం
 విచాకసీతి పునఃపునరతీశయేనవా వికసతి । తత్ తస్మాత్ త్వం విస్త
 యానామాశ్చర్యాణాం పదం అర్థచంద్రప్రకాశే రాత్రాకొకసంక్షే
 పాత్ సూర్యతేజస్యపి ఉత్పలవికాసాచ్చ చిత్రీత్వమ్ ॥

దాశ్రమోద్దేశమాపాద్య తస్య తపస్యతఃపురతశ్చిరమచీచరిత్ ॥ ప ॥
 స్త్యారం వికారం బత దుర్నివారం విధాతుమేతస్య సుధాశవాతః । క
 రీంద్రవేషం కలయన్ సతాతం కరణుభిస్తత్రచిరేణ కేమే ॥ ౮౧ ॥
 X ॥ అథ కదాచిద్యదృశ్యయాన్వభ్యుతురపి సమునిరనువనహనాకహ
 శాఖాకర్షణదశాన్వంగలగ్నవివిధస్తబకరేణుభిః కరేణుభిస్సహ విహ
 రమాణం తం వారణరాజమవలూక్య విక్రియమాణమానసస్సన్వయమ
 ప్యేవనువలమ్యేయస్తమ్యేరమశాం రమయచ కరేణుభిరీత సమీహం
 బహువ ॥ బహువద శక్త్యైవైత తదాన్తా ॥ తతశ్చ ॥ ప ॥ అనన్తబా
 ణరభసాదిభసార్వభౌమో మానం విహాయ మహిమానహపాన్యదూ
 రే । ముక్త్యావివేకమనఘంచ తపాప్యపాహ్యముగ్ధకరేణుభిరరంస్తది
 రంత్రరణ్యై ॥ ౮౨ ॥ X ॥ తతః ॥ స్త్రువే మోయమితస్తతస్తాభిరేవ
 కిరేణుభిః ప్రియసింభిః పరిక్రీడమానః కదాచన సాలాగ్రామసింపరిస
 రముపసర్జ చక్రసరిత్కృతమజ్జనం (౧) జాతిస్తగత్వం యాతిస్త ॥
 ప ॥ జాతస్తరశ్చిరాదాసీన్ద్యాయం శక్రస్య మాయయా । జాతిష్ట
 రస్సమభవత్చక్రసరిదాస్యవాత్ ॥ ౮౩ ॥ తతశ్చ ॥ పూర్వజస్తతః
 తం రమాపతేఃపూజనం పురరసావమస్తగ ॥ పుణ్యఖమమైర్ద
 నారమైఃపుష్కరేక్షణమపూజయద్దజః ॥ ౮౪ ॥ X ॥ తతస్తత్ర తత్ర
 పుణ్యస్థలెషు కమలాదిభిఃకమలారమణచరణకమలార్చనం కలయన్
 కాలక్రమేణ గోదావరీరొధసి మృకండా రాశ్రీమం ప్రవిశ్య తేనపూ
 జితో ముదితోఽవతస్థై ॥ ప ॥ వేతండశ్చ మృకండుశ్చ వైకుంఠచరణా
 ర్చనమ్ । తత్రైవతటిసీతీరే తన్వానా సుఖమూషతుః ॥ ౮౫ ॥ అథచ॥
 X ॥ వృతీలేషు బహుషు సమయేషు కదాచన మదావళేద్ద్రే సృధి
 వ్యా కేనామ పుణ్యానగానగర్యశ్చ కాత్తితిస్పృష్టం పృష్టనశి విష్టరశ్రీ

(౧) జాతిం-ప్రాగ్భవీయనిజజాతిం స్తరత జన్మరసంసాగరొద్బ
 థ నేతి జాతిస్తరః॥

వః కథాకథననిస్సందో మనీన్ద్రో గజేంద్రమామస్త్ర్య సాదరమిద
 మవదత్ ॥ ప ॥ బుధాగాధ్యాయోధ్యాపద్యశవిధురాకాపి మధుగా
 ధుశాపాయామాయాప్యభిరథకాశీశ్రవద్యశీ । అవస్తికాంచీచ త్రి
 జగదధికాద్వారఃతికాపురశక్తస్తాస్తప్తాస్యధిధరణీమఖ్యాఃపరమిహాః॥
 మన్దరోరైఃపరిస్సింహో మహేంద్రో గజేంద్రమాదనః । హిమవాక హస్తి
 శైలశ్చ సత్తైతే గిరయస్తృతాః ॥ ౮౭ ॥ పురీణాముత్తమా కాంచీగిరీ
 శాంచ గజాచలః । యిత్రప్రత్యక్షతాం యతా యజ్ఞసేబ్రహ్మ
 శే హరిః ॥ ౮౮ ॥ వరదో ధుజగప్రాణిహరిదోర్ధ్వదలో హరిః । ద్విర
 దోర్వభృతశ్శృంగై స్ఫురదోజాపరాజతే ॥ ౮౯ ॥ స్ఫురాయదిసహా
 సితం తనూరైఃపదే సూరిభిర్దనావళతదావ్రజద్విరదశైలమాలింము
 దా । తదాశీతముదారధీస్త్రిజగతా రిప్రా ర్తిభి నా నిదానకరుణం
 గదాధరమధార్పయేథాస్పదా ॥ ౯౦ ॥ గ ॥ ఎతాం ముదీర్వప్రణీతిమా
 కర్ణ్య తూర్ణమేన కరటిగిరిమక్షతీతటిమాటికమానః పుణ్యకొటినిల
 యం వరదరాజం ద్విరదరాజః కిష్టోరకుముదకునిలయరాజీనప్రభృతి
 దివ్యకుసుమరాజీభిర్భక్త్యా నిర్వాప్యజయాపూజయామాన ॥ తతశ్చ ।
 ప ॥ కమలైశ్చతుర్దశసహస్రనక్షత్రైరభిపూజయేయమహామన్వహం
 హరిమ్ । తదిదం నచేదుపనసేయమిత్యసావ్రతమత్రహస్తిపతిరు గమ
 గ్రహీత్ ॥ ౯౧ ॥ అమౌఘురుహామనుదినం హరిమాహృతానామా
 రాధయంత్సతుచతుర్దశభిస్సహస్రేః । ఎవంగతేషు దివసేషు బహు
 వ్యవన్యాం దైవాత్కదాచనచిరంనవవర్షదేవః ॥ ౯౨ ॥ (౧) సరసా
 మరుతావాపీశ్వరసున్నైనవ్యశోషిమరుతావాపీ । ఆశ్శ్యనతటాకానా

(౧) సస్వరవ్యంజనద్వంద్వగ్యావృత్తిర్యమకం మతమితి లక్షణలక్షిత
 యమకాన్యాసా । సరసేత్యాది నా సరసా-కాసారేణ । మరుతా-నిర్జల
 లభావః । అవాపి-ప్రాప్తా । ఈశ్వరసున్నైన-దైవపేరితేన । మరు
 తా-వాయునా వాపీ న్యశోషి-శోషితా । కానాం జలानాం । క్షయా

క్షయోత్పత్తివ్యాధ్యైతాపిసతతాకానాం ॥ ౯౩ ॥ (౧) శోభా నీరస
యా ప్రాప్తాశుశ్యస్తహిరు - నీరసయా । జగదరోగపతత పస్తేష్వరం
దేశస్తదాహికొపతతాపః ॥ ౯౪ ॥ (౨) తదనుతతామరసానాం విల
యాత్ప్రకరస్సరస్సుతామరసానామ్ । అజనిసదావలనెతానిసత్తరజే
ష్వయంమదావలనెతా ॥ ౯౫ ॥ (౩) స్పృష్టాపారసమన్తాద్విరస్తి
కూటస్య యస్సపారసమన్తాత్ । కన్దసిలంతం సరసస్థిరగన్ధమవేత్తు
త్ - వాశాత్ । తటిని-నది । ఆశ్యానతటా-శుక్కుతీరా । అఘాతశే
షః । అతః తటాకానాం అర్ద్రతాపి న (౧) నిర్గతో రసః జలం య
స్యాత్త సా । అతపివ శుక్లంతో మహిరుహో వృక్షా యస్యాం త
యా రసయా భూవా శోభాయాః కాంతైర్వానిః-వాళః ప్రాప్తా ॥ అ
ర్కాపి జగల్లోకం । తతాప-దదాహ । తగా దేశః జనపదః జాత్యై
కవచనం । కోపితః-ఉద్బోధితః తాపః సంజ్వరః యస్య తాన్యశోభా
త్ । తదా నకొపి తతావశతి సారే కోపిదేశః తతా విస్తృతాఅపా
యస్థిక్ సతతాపః । ఋక్పూర్ణూరిత్యాదినా సమాసాంతప్రత్య
యః విస్తృతజలానాభూదిత్యర్థః ప్రతీయతే । తదానీరసయోగ్యనేనైవ
భూమావుదకాభావప్రతిపాదనెన సర్వదేశేవ్యపిజలాభావస్యోక్తప్రా
యశ్వాత్పునరుక్త్యావత్తిర్భవేత్ (౨) సరస్సు రిసానాం జలానాం వి
లయాన్నాశాత్ । తామరసానాం-పద్మానాం ప్రకరస్సమూహః । శ
తామ-మన్లు । అయం మదావలనెతా-గజరాజః । అజ్జేషువిషయే
తదుద్దేశే నెత్యర్థః । సదా-సర్వదా । వలనెన-సంచారేణ । ఇతా-ప్రా
ప్తా । అవసత్తి-అవసాదః కార్యం యేన తాదృశోఽజని (౩) యః
వాయుః । త్రీకూటస్య గిరెః అన్తాత్-ప్రాంతాత్ । పారసం-పద్మం ।
స్పృష్టా సమన్తాత్-సర్వతః ససార-వహ । తం సరసః స్థిరః గంధో
యస్య తం అనిలం । కరి గజః । సరసః-కాసారాత్ । సముచ్చలంతం
ఉన్దచ్చంతం అవైత్-జ్ఞాతవాక్ ॥

ముచ్చలంతం సరసః || ౯౬ || (౧) అచలభువా తోయేనచ్ఛరితఉపా
గాత్మధానవాతోయేన^౧ | నారాదుపలభేన వ్రాతైనసర స్తటిసదుపల
భేన || ౯౭ || (౨) ముముదేకాసారమయన్నాగొమ్మతవర్షి కాళికాసా
రమయం | ప్రాప్తవికాసారమయంత్యబ్జాల్లియత్రహృదధికాసారమ
యం || ౯౮ || (౩) మదాపగత్యానభినాకరేణ యుక్తగజేంద్రో నభీనాకరే
ణ | ప్రపుష్టతాఽగోపరిగాహితేన తత్యాజతాపం పరిగాహితేన ||
(౪) శ్రేణ్యాకరే యా శుశుభే మనోజ్ఞేహసారసానామిహ సారసా
నామ్ | హస్తీగృహీత్వాహరిమంచితుంతా మరందధారా ప్రసరం

(౧) అచలభువా-వర్షతోత్పన్నైన తోయేన జలెన చ్ఛరితః వ్యాప్తః
సః వాతః యేన పథా ఉపాగాత్ | తేన పథా | ఇభేన గజేన | స
మతలా సమీచీనసాహితా | సర స్తటి ద్రాక్ష శీఘ్రం ఆరాత్ సమీపే
నాపతేభేషా న లబ్ధైవేత్యర్థః (౨) యత్ర అధికాసారం యతాగ్రాసా
రే విభక్త్యర్థైశ్చయ్యాభావః | హృత్ మనః రమయన్తీ తోషయిత్రీ
ప్రాప్తవికాసాలబ్జాల్లి పద్మపక్షిః ఆసీతిశేషః | అమృతవర్షి శ్యాః కా
ళికాయాః మేఘజాలస్య ఆసారమయం ధారాసమ్పాతప్రచురంత
తాగ్రాసారం అయకా ప్రాపుషక అయం నాగః | ముముదే తుతోష
(౩) మదస్య మదోదకస్య | అపగత్యా అపగమనేన నాశేనహేతు
నా నసన్తి అశయో యస్మిన్నిత్యనభిః తేన భృంగరహితేన కరేణశు
ణ్డయా యుక్తః గజేంద్రోః అగస్య గిరేరుపరి ఊర్ధ్వభాగేగాఃఉదతాని
స్వర్గైశ్చపశువాగ్వజ్విదిజ్జేత్రఘృణిభూజలై | లత్యగృహ్యోస్త్రియా
పుంసి గౌరిత్యమరః | పుష్టతా రక్షతా అతపీవ హితేన పరిగాహితే
అవగాఢేన నభినాకరేణ సరసా తాపం తత్యాజ జహౌ (౪) ఇహ అ
కరే పద్మాకరే | మనోజ్ఞారమ్యా ఈహచెష్టాయేషాంలే సారసాఃపక్షి
శోయోహు లేషాం సారసానాం-కమలానాం యా శ్రేణిః శుశుభే |
ఆప్తమరందధారాం-ప్రాప్తమకరందాం తాం పద్మపక్షిం హస్తీ

దధారాం॥ ౧౦౦ ॥ (౧) నీతసమగ్రాహస్య ప్రాణిక్షపణేన నిస్సమ
 గ్రాహస్య । గ్రస్తావదనెనాహిక్రూరస్యగజోలసోభవదనేవాహి ॥
 (౨) చకర్దక్షప్తవ్యసనక్రమం తం సనక్రిమంతం సరశానినీమః । గ్రా
 హేణమాస్త్రీవసతోదకేషు సతోదకేషు గ్రదతావ్యకర్షి ॥ ౧౦౧ ॥ ప
 రస్పరేణ వృత్తికృష్యమాణౌ స్వంస్వంపదం గ్రాహగజౌనినీమః । స
 రస్తదక్షాభయతాం నమంతాస్తనస్తమస్సత్వగుణావివోచ్యైః ॥ ౧౦౨
 ॥ ౧ ॥ అథ జలమధ్యే బలవదాకర్ష తాస్వాహారలాభలాభసంభుక్షితౌ
 త్సాహేనగ్రాహేణనివ ర్తితశక్తిగ్రనన్యశరణావారణానారాయణచర
 ణౌ శరణం వరయామాస ॥ ప ॥ వరద శరణంస్వామిన్యామిత్వదీయ
 పదే (౩) ఖిలాన్తధనచరణామౌజాన్మౌజాతుమేశరణంపరమ్ । అపిమ
 మభయక్లాంతం స్వాంతం పునఃకనకామ్బుజైశ్చితజనఘనశ్రీదాపాదౌ
 తవార్చితమీహతే ॥ ౧౦౩ ॥ వ్యసననిచయాద్భీతఃప్రాతః పయోజవిడ
 మ్బినోశ్వరణసరణంకుర్వేసర్వేశ తేవదయోరహం । (౪) త్రిజగదవన
 హరిమంచితం-పూజయితంగృహీత్వాఅందుగ్రీతం దధారదధే(౧)
 ప్రాణినాం క్షపణేన-నాశనేన । నీతః గమితః సమగ్రాహః- సమ్పూర్ణ
 దినం యేన తస్య । సమగ్రంచ తదహశ్చైతి కర్తధారయే రాజాహ
 -స్సఖిభ్యష్టజీతి టదితాత్రాహ్మణః పుంసీతి పుల్లిజ్జతా । అహిక్రూర
 స్య-సర్పవతో-తినహృదయస్య । నిస్సమస్య-అసదృశస్య గ్రాహస్య న
 క్రస్య వదనెన గ్రస్తః వాస్త్యేనోయస్యసా నెనాః నిరపరాధః గ
 జః అలసః చింతాజన్యమాధ్యాన్నిశ్చేష్టాభవదిత్యర్థః (౨) క్షప్తః స్వ
 స్య స్యసనక్రమోయేన తం నక్రం గ్రాహు సరసః అస్తం సమీపం
 తటప్రచేశం నెతుమిచ్ఛుః నినీమఃసః హస్తీ । తుదవృథా న । తుదన్తీతి
 తోదకాః ప్రాణివీడాకరజన్తవః తత్సహితేషు ఉదకేషువసతాః । ఉగ్రద
 తా-తీక్ష్ణదస్తేన తోదకాఃస్యధాకారిణియే ఇహివాణాస్తద్వయగ్రాః
 దస్తాః యస్య తేనెతివార్థః । గ్రాహేణ వ్యర్జిన్వి-అవకృషే (౩) ఖిలాన్త
 ధనదుష్టనిగ్రాహకేతి భగవదస్సమృద్ధిగర్వ(౪) త్రిజగదవన లూకత్ర

శ్రీధాబద్ధాసినాభవతా వినా విపదపనయం కేవాదేవావిధాతుమిహ
 తుమాః || ౧౦౫ || (౧) ఝడితఘటితైర్వారంవారం ముకుందశుభాశు
 భైస్సుఖ తదితరైజంతాజంతాచ యద్యపిజాగృతః | తదపికరుణాధా
 రాధాగావలోకబలోద్ధృతప్రణతజనచుష్కర్తాకిం మామనాథముపే
 తుపే || ౧౦౬ || ఇతి కృతమనఃఖేదం నాదం గజేంద్రగళోద్ధతం ప్రక
 టితభయో జైకాదాకర్ణ్యసమ్భ్రమమీయుషః | (౨) కరిగిరితటిధామ్నో
 ధామ్నోదయాభుతయాచయాజనినవనవో వైషామేషాత్వరా నగిరాం
 పదమ్ || ౧౦౭ || తథాహి || అనాపృచ్ఛ్యకీడాముదితవదనామజ్జనదనామ
 వాలాక్యస్వీయానుదితజయశభానపిపురః | అనాదృత్యప్రేష్యోన్మహమి
 తిదవాచంబలపరైరకస్తామత్తస్థావధగిరుడమారుహ్యవరదః || ౧౦౮ || గ || త
 దను తత్త్వమారుహ్య తత్త్వజనైవ దంతావలెప్రస్య గ్రాహగ్రసన
 స్థానం (౩) కాసారవరంసమయానిసమయా త్వరియా ప్రయాంతం
 శ్రియః కాంతం నిర్వర్ణ్య కిన్నరాదయోవిప్లయావిప్లహృదయాఇథమ
 వర్ణయన్ || ప || (౪) నకేవలం క్రోశతి నాగరాజో నాధస్యచైత
 ద్యస్యననాసహస్య | ప్రథావతోఽయం బహుయోజనాత్వా పన్ధాతపి
 యరక్షణే | శ్రీధయా-అత్యాదరేణ బద్ధాసినా ధృతఖడ్గేన తదర్థం దీ
 ష్మితేనైతి యావత్ (౧) హేముకుంద శుభాశుభైః-సుకృతచుష్కలైః
 మఖం తదితరత్ దుఃఖంచ జన్తౌజన్తౌప్రతిజంతు జాగృతః జాగరూ
 కేస్తః | కరుణాయా ధారాప్రవాహస్తస్మాదధారతశ్రీయో యోవ
 లోకః తద్వలెన ఉద్ధృతం పరిహృతం ప్రణతానాం భక్తానాం చు
 ష్కర్తృయెనసః (౨) కరిగిరైః తటి ప్రదేశః ధామ స్థానం యస్య
 తస్య ధామ్నః-లేజసః శ్రీవరదరూపతేజసః (౩) కాసారవరం సమ
 యా సరోవరస్య సమీపే | అభితఃపరితస్సమయానికషాహాప్రతియో
 గవీతి సమ్బద్ధార్థేష్టీ (౪) నాగరాజః కేవలం గజేంద్రేవ సక్రోశ
 తి-సరోదితి | అపితు పన్ధాతపి క్రోశతి-క్రోశతివాచరత్ ||

కౌశితి దీనబద్ధాః ॥౧౦౯॥ కించ॥వహంతమపి జాణవన్నభసి(౧)బస్థురై
కన్ధరైః నహంతబహుమన్యతై ననుశకుంతకం ఛాన్దసం । నవానవనవా
స్తుతీర్నిశమయత్యసౌ స్వర్గిణాం హరిఃకరివిపద్భిదా కుతుకసత్పరౌ జి
త్పరః ॥ ౧౧౦ ॥ (౨) అయం పురాణఃపురుషఃప్రసిద్ధౌ వయోధికం
త్వస్య వదన్తివాహమ । కాచిత్త్వరేయం కరిరాజరక్షా కౌతూహ
లాదున్తిపితా తథాపి ॥ ౧౧౧ ॥ ఇతి ॥ తతశ్చ ॥ సదక్రిమర్కప్ర
తిమంత్రీవిక్రిమౌ గజాధిపం గ్రాహవరస్తస్వనూనపి । మమోచ తా
ద్యగ్వ్యసనంచ కుంజరౌ ముచశ్రుధారాం యుగపత్తదక్షిణ ॥ ౧౧౨॥
అనన్తరంతు ॥ కృత్యార్జితాని కిమలాని కృపాపయోధేఃపద్మాసఖస్య
కరటీపదయోరవన్దత్ । హాలౌతు తస్యమనువాసహదేవబృన్దేర్తం
చారదివ్యకుసుమాని వవర్ష హర్షాత్ ॥ ౧౧౩ ॥ కించహునా ॥ శ్రు
త్వాకౌంజరమార్తనాదమచిరాన్దత్వాచ మారం తతో ముక్త్యా చక్ర
మిభౌ త్తమవ్యసనదగ హత్వాచనక్రంరుషా । కృత్వా తం కరిణం
కృతార్థమతులం దత్వాచ తస్తేవదం పద్మాక్షస్సపునర్దజాన్తశిఖరస్రా
సాదమాసాదయత్ ॥ ****

ఇతి శ్రీ వేంకటాద్వైతాద్వైతః కృతౌ వరదాభ్యుదయే

చమ్పూప్రబంధే చతుర్థోపలాసః

శ్రీమతే హయవదనాయ నమః

— శ్లోకపంచము విలాసః శ్లో —

త్రైలాయాం సమతీతాయాముదితే ద్వాపరే యుగే । శ్రియః
పతిం కరిరౌ బృహస్పతిరపూజయత్ ॥ ౧ ॥ గ ॥ అథ కథం తత్ర
మధుసూదనారాధనభాగ్యం బృహస్పతేరాసీదతి వృచ్ఛతే భగవేన
(౧) కన్ధరైః-మైత్రైః బంధురైనిమోన్నతై (౨) అయం పురుషః హ
రిః పురాణః-వృద్ధః-అనాదిశ్చ ఏయసా జీవనకాలేనాధికం వృద్ధం । వ
యస్సు-పక్షిణు అధికం-శ్రేష్ఠంచ ॥

వేదయామాస తముద నమఃఖలవృత్తాననైతిహదనవిశారదో వార
 దః ||ప|| త్రైతాయాం విరతాయామంపరతి ద్వాపరేపురే జిష్ణోఃసమ
 రమమర వ్రజాసం సమమసురేంద్రైశుదం వితం ఘోరమ్ || ౨ || త
 ధాహి || ధుతేషునిశితేషుషుదతమితకృపాశీశలే గదాసు విగతసు
 చ త్తయయుతేన కున్తాయుతే | (౧) ఘజాఘజకహాః దిక్ష్వచిదమర్త్య
 త్తద్వైరిణాం నశూనఃకలతలీత్యజనిసంగరోభంసరః || ౩ || తాన్తైకా
 మింకృతానైస్సగృతీరపభృశంకమ్పితాఃప్రచతాఃమార్తేండొమూ
 ర్తిసార్తామధితయుధీతతఃకృష్ణవత్కాకృతాన్తా | జాతౌవాతౌపి భీ
 తౌధృతిమహాహజసహజంభహం తాప్యహంతాం దృస్తానాం (౨) గా
 నవానామరివిజయజయాగర్భయాదుర్భయానామ్ || ౪ || ౫ || ఏవం దే
 వప్రవరా అసురాదిభిః ప్రాప్తపరిభవా రాజీనసమ్భవాభ్యర్థం ప్రప
 న్నాః కింనామాస్తామరిభవపరిభవానుభవనిమిత్తమిత్యనుయుక్తవం
 తో వ్యక్తమిథం తేన ప్రచ్యుచితే || ప || శాపతస్తాపసేంద్రాణాంస్వ
 గ్గతోనిర్గతాయతః | (౩) పురోధావస్తతశ్శక్రః పురోధావజ్జితోరణా
 త్ || ౫ || ఇథంసీ నీతివిదానిగచన్తి || హతం పురమరాజకిం హతమ
 విద్యమాహుర్దివిజం హతంగృహమదైవతం హతమపండితం యత్పదః |
 హతం శురమధర్మకం హతమవిష్ణుదితంమనోవ్యశేషనుపురోహితం
 హతమైతరాజ్యం బధాః || ౬ || ౭ || తస్మాద్వృష్టాభిర్వరదం చిత్రా

(౧) భుజైశ్చభుజైశ్చప్రహృత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం భుజాఘజి |
 కచేచుకచేషు గృహీత్యేదం యుద్ధం ప్రవృత్తంకచాకచి | ఉభయత్ర
 తత్ర తేనెవమితి సరూపేతి సూత్రేణ బహువ్రీహకా ఇచార్థప్ర
 తిహారణిది అన్యేషామపి దృశ్యత ఇహ సూర్యపదస్య దీర్ఘః | ఏవము
 త్తరప్రాసి (౨) దుర్జయానాం-దానవానాం | అరివిజయజయా | శ
 త్పురజయజన్యయాగర్భయా-గర్భనెన (౩) వః పురోధాః-పురోహితఃజ
 తశ్శక్రః రణాత్ యుద్ధభూమేః పురిః అగ్రే అధావత్ దుర్రావ ||

పౌర్ణమాస్యాం రూణం మాసేదినుం (౧) ప్రయాతా మయా తాన
 త్వహసత్యవ్రతజూగత్వ తతర్థం జైత్యరిపుం ప్రణివత్య స్తుత్యాది
 భిః ప్రసాద్య సక్యవన తాపనశాపశరణాగత ప్రహణజదోషభ్యో
 వాచస్పతిర్హోదనీయధాసనీయశ్చ పునఃపారోహిత్యగతి ॥ ౪ ॥ ఆక
 ర్ణ్య వాణీమగవిద్వయోసే రథాశుతైఃప సవంసుధాశాః । ఆగత్యకా
 శ్చేం ప్రణవత్య శౌరిం యయాచిరై తం గురుశాపమోక్షం ॥ ౫ ॥
 అథవిబుధసార్థప్రార్థనాసార్థీకరణసాదరవరదరాజకృపాకటాక్షనుభా
 ధారాసంతూళిత శైషదోషవిషస్వరూపివిషన్వరాచార్యఉగ్రై తమాను
 షకలైబరణపాత్రదివ్యమూర్తిః హస్తాగ్రిమస్తవాస్తవ్యం పురుషోత్తమ
 మిథం విజ్ఞాపయామాన ॥ ౬ ॥ శాపం వ్యపాహయతి పాపమపాకరోతి
 తాపం విలోపయతి చాపలముచ్చనోతి । మోదానుదంచయతి కించము
 కుష్టహస్తనర్థనం తపనసంతనుతే కిమిష్టమ్ ॥ ౭ ॥ అపిచ ॥ అమన్దా
 నానన్దాననకిరతి చిత్రై నయనయోర్ద్వికాసాచాధత్రై వపుషి పుళకానం
 కురయతి । ముకుష్టస్వచ్ఛందం ముఖిమపిచ వాచాలయతిమే వదాన్యా
 గ్రణ్యస్తేవరదవదనామ్భోజకలసా ॥ ౮ ॥ ఏషాతు మమాభ్యర్థనా ॥
 (౨)పీతాఘ్నరామ్భోరుహసమ్భవీవస్తాంబెరమేశీవదపాదరణై । పూ
 జామదీయాపిచ పుండరీకనైత్రిత్వయా స్వీక్రియతాం దయాళౌ ॥ ౯ ॥
 వాచస్పతేర్వాచమిమాం సమాకర్ణ్య వరదస్సుప్రసన్నభదముక్తైరయ
 త్ । (౩) ద్వావరస్తనతుచేతసిమాఘాద్వాపరైకరిగిరైశ్చిభరైశ్చి ॥
 అంజసాసురగురోమమపూజామాకలైర్నియతమాకలయేతి ॥ ౧౦ ॥ వ
 చామాధ్వీకం తద్వరదవదనామ్భోజగళితం సమాసాద్యప్రీత్యానరసిజ
 భవాద్యాస్సుమనసః । పరం హృష్టాఃపద్మావతిముపసమస్తకరిగిరావహే
 (౧)ప్రయాతీతిప్రయాక్ తేనప్రయాతాగచ్ఛతానర్తమానసామీ
 ప్యైలట(౨)అంభోరుహసమ్భవీ-బ్రహ్మసమ్భుద్ధినీస్తాంబెరమేశీగజైస్త్రీ
 నమ్బుద్ధినీ(౩)ద్వావరః-సంశయః । ఆకలై-కలియుగప్రాప్తిపర్యంతం ॥

శానుజ్ఞాతాఃపునరపి పదం స్వంస్వమగమః ॥ ౧౨ ॥ (౧) చిత్ర
 హరైఃకటాక్షాదణురపిజీవాగురుత్వమావన్నః । ఆకలికాలాపాగమసు
 చ్యుతమానర్చనకుసుమేర్చ్య క్తమ్ ॥ ౧౩ ॥ తతశ్చ॥ మహస్విని బృహ
 స్పతౌప్రకృతసిద్ధయాశ్రద్ధయా సమర్చ్య తమచ్యుతంత్యజనిమోదిపీ
 మేదిపీ । త్రివిష్టవనివిష్టవ త్ర్యంభికైతనఛాన్యనకృచ్ఛత క్రతుతిరస్కృ
 తన్వబలమాసరక్షఃకులమ్ ॥ ౧౪ ॥ (౨) ధరాసురవరాముహుర్యజన
 జాతమాజహిరే జనా భువి ధనాన్వితాఃప్రియకృతస్సతామాసత ।
 ఘదానవమదానవస్థితిమవాప్యనాకేనదన్ననద్దవ పురందరస్సహనయావ
 త్రైదైవతైః ॥ ౧౫ ॥ ౧ ॥ తదానీం ధరాశీపాలమణివరఆయోధ్యకః
 శశ్వేదిత్వోకులజయధ్వజః కుశధ్వజనామా కామనామాశ్లబ్ధివ
 యాముపగమ్య సమ్యగనుష్ఠితైరపి పుత్రీయేష్ట్యాదికర్తృభిరలభ్యగమీహిత
 తయా సహస్త్రిప్తచింతాసంతాపః సత్యవీరమెత్య తత్రత్య దైత్యరిపు
 శక్త్యాన్వినుపశ్యాన్యాఘ్రహీతి సశ్యవత్యాత్మజేన మునినా స్పష్టము

(౧) జీవాభివృద్ధిః అణురపి-మునిశాపాన్మృతౌపిగురుఃమహాకాదేవపూ
 జ్యశ్చతద్భావస్తత్త్వం । అణురపితిమాక్ష్మాపిజీవః జీవాత్తాగురుత్వంధూ
 లత్వమావన్నతత చిత్రం । కలికానాం-కుట్టలానాం లూపో నాశఃత
 స్యాగమః ప్రాప్తిః । కలికాలన్య-కలియుగస్య ఉపాగమః ప్రాప్తిశ్చ త
 త్పర్యస్తమిత్యవ్యయాభావః । అచ్యుతం వరదం సగురుః కుసుమైః-పు
 ష్పేరానర్చ-పూజయామాస॥ ఇదం యుక్తం । ఆకలికా లూపాగమం
 కుసుమైః కర్తవ్యారాధనస్యాకలికాలోపాగమం కరణేవ యుక్తతా
 నాన్యథేతి భావః కలియుగారంభవధికౌరకాలపియథా నావశిష్ట్య
 రకాలథారాధితవానితియావత్ (౨) యజనజాతం-యాగసమూహంత
 జహిరే-చకిరే । ఫలద్వారా గృహీతవస్తతివా తజ్జన్యా పూర్వం
 గృహీతవస్తతివాద్ధః ॥ ధనాన్వితాః-ధనసమ్పన్నా జనాభువి సతాం
 సజ్జనానాం ప్రియకృతఇష్టకారిణస్తస్త ఆసత-అవర్తస్త । నాకే నవం

పదిష్టః తదైవతత్త్వే త్రమధిగత్య ప్రత్యపద్యత హస్తిశిఖిరిశిఖరం ప్రాప
ద్యతచ తమంతంసనంకంససింసనం || తతశ్చ || ౪ || కుశధ్వజన్య నృపతేః
కొపి చంద్రాగ్రవామ్బుధేః | విశ్వజిహ్వామపుత్రాభూద్విశ్వంభరః టాక్ష
తః || ౧౬ || (౧) కృతదేవరాజతుష్టిస్సమలతాశోభితశ్శుభాంగోఽహ
త్ | విశ్వజిహ్వతశీలస్సఫలశ్రీవణోహరైకధాకలనాత్ || ౧౭ || అ
రణ్యానీం చిద్దన్తమితమరితః భీమపితదానిజాం రాజాకాంచీమపి నిత
మిమితాచ్యుతపురీమ్ | ఘనారామాన్ గ్రామానవనిపతిరాత్మానమపి
చ ప్రణమ్యైః ప్రాదత్తద్విరదగిరిధామ్నేనుభుజితే || ౧౮ || హరితే
షగజక్షుఃసూధరే హయమేధేన పురాహిరాధితః | వలభిర్గురుపూ
జనాశ్రయాదుచితంవిశ్వజితాపి పూజితః || ౧౯ || ౫ || తదను తత్పు
త్రపాలాదయస్సత్యసన్ధాముచుకున్దసన్తాపస్సహస్రాశ్చ మరీచిధను
ర్వజ్రసత్యజిత్సుజనప్రభృతయోధరాధిపాదేవరాజచరణనిశ్చినన్యస్త
భరానిచ్ఛాపానిచ్ఛన్నసమ్మదోన్యకృతపురన్దరాస్త్వం దేశం మహా
త్యాశక్త్యాపర్యపాలయన్నాద్వాపరవిరాఘమ్ || తతశ్చ || ౪ ||

సూతనం యథాతథా అదానసస్థితిం దైత్యసత్తాభావమవాప్య నదన్
గర్జన్పురన్దరఇన్ద్రగ్రిసయావత్రైః-యవతీసన్ధియుత్రైదేవత్రైస్సహ నన
న్ద-జహర్ష (౧) కృతా దేవరాజస్య ఇన్ద్రగ్రిస్య వరదరాజస్యచ తుష్టిః-
తోవణం యేన సః | సామసంజ్ఞయా లతయా వల్ల్యా శోభితః - ప్ర
కాశితః సః అమలతయా-వైర్తల్పేనచ శుభాని అక్లాని యాగాక్లాని
కరచరణావీనిచ యన్యసః | హరైః కథా కలనాత్ ఇన్ద్రాగ్రాధాశ్రీన
ణాద్విష్ణుకధాశ్రీవణాచ్చ సఫలశ్రోత్రే యష్టిన్యస్యతిచార్థః ||
ప్రసిద్ధవిశ్వజిహ్వగవిధాయకే విశ్వజితా యజేతేతి వాక్యే ఫలశ్రీవ
ణాభావేనసన్దర్శనాన్యత్సర్వాన్ ప్రత్యవిశిష్టత్వాదితఃసూత్రేణ స్వగ
రూపసామాన్యఫలకల్పనం బోధితం | అత్రీతు సఫలశ్రీవణఇత్యవేనఫ
లస్య స్వగ్రాహే శ్రీవణం శ్రుతివాక్యజన్యశ్రీవణప్రత్యక్షం తత్సహి

(౧) తమోమూలై తిస్యై నతరతిసురజ్యేష్ఠః మఖధూన్వరిః కారుణ్యార్ద్ర
స్త్రిదశభరణీయాజ్ఞీకమలః । స్వహస్తాంచచ్చక్రః (౨) ప్రణతబు
ధనిష్ఠాదితభరోవిచిత్రార్ధంవాక్యం శ్రీవణసుఖమాచష్టగురవే ॥ ౨౦ ॥
(౩) తవపూజాతోభూమావమరగురొమమముదాంహిజాతోభూమా ।
సాధయనాకం చేతఃకురుచసురాణామవేదనాకంచేతః ॥ ౨౧ ॥ (౪) శు
భమతికలికాలస్య ప్రదోజనిప్రకృమోద్యకలికాలస్య । మాం పూజ
యతాం నాగస్థిరాభ్యుతివరోవిషేణజయతాం నాగః ॥ ౨౨ ॥ (౫) ఇ
తిరవిభావరదస్య శుశ్వా కుద్దాంచితస్వభావరదస్య । వాణీమాయత

తదత్పద్ధప్రతితేగచ్ఛతేలిగత్పుక్తం (౧) తేవ్యః-పుష్పై కలియుగే । బ్ర
హ్మత్తపూస్సురజ్యేష్ఠఇతిచామరః అత్ర ముద్రాలంకారరీత్యా సన్ద
ర్భవిశేషేణ కతివయనక్షత్రీనామానిప్రతీయంతే (౨) స్రీణతైర్బుడై
ర్జ్ఞానిభిః నిష్ఠాదితేడత్పాదితః భరః ఆత్మరక్షణభారో యస్తికానః ।
నిస్సృజ్య త్వేనభారాదిరహితేభగవతి--అహం మద్రీక్షణభారోమద్రీక్ష
ణఫలం తథా ॥ నమమశ్రీపతేరేవేత్యాత్మానం నిక్షిపేద్బుద్ధిగత్పుక్తరీ
త్యాన్వరక్షణభారస్యసమర్పితత్వాదితిభావః (౩) హేఅమరగురోభూ
మాతవపూజాతః-త్వత్కర్తృకపూజనాత్ మమముదాంభూమాసంతో
షబాహుళ్యంజాతః । ఇతః అస్తాదైశాన్నాకం స్వర్గంప్రతి సాధయ-
గచ్ఛ । సురాణాం చేతః స్వాంతం అవేదనాకం దుఃఖపీడారహితం
కురు (౪) శుభామతిరేవ కలికా-కోరకః తస్య ఆలస్యం-మాన్ద్యం త
త్ప్రీడః కలికాలస్య ప్రకృమోరీతిః అద్యాజని-ఇదానీముత్పన్నః ।
విషేణ-గరళైన జయతాం పరానభివశాం సర్పాణాం వరః శ్రేష్ఠః
నాగఆదిశేషః నాగస్థిరాభ్యుతిహస్తీభూధరే మాం పూజయతాం అ
గ్చ్ఛతు (౫) రవిభాస్సూర్యతేజా గురుర్దీప్వతిః । నంతః నమ్రస్య భక్త
వ్యుశ్రేయోదాతుః శుభదాయినః । కుండైః-కున్దకుసుమైరంచితఃపూ
జితః స్వభావః రీత్యైవాం తె దంతా యస్యతస్యవరదస్యఇతి వాణీ

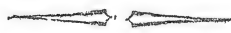
నంతు శ్చైవోదాతుర్గురుః స్వమాయతనంతు ॥ ౨౩ ॥ ౫ ॥ అనన్త
రం చిరన్తనపురుషమనంతో దన్తావళసమన్ధరాధరే నిరంతరముద్యదవ
ధానః వివిధానాకహప్రసూనైరత్యస్తభక్తిశ్రద్ధావినయోపపన్నశ్చిర
మారాధితవాన్ ॥ ౨౪ ॥ (౧) శీతసంతానంతేన ద్విరదాద్విపతిం త
మర్చితానంతేన । దేశఃకలితోపచయస్సోభూర్ధర్మస్యనాత్రకలితోపచ
యః ॥ ౨౫ ॥ కించ ॥ (౨) కాంచ్యామంచతి కంజనాభమనఘే కా
కొదరాధీశ్వరే కామం త్రైమరుదఃకలావపి యుగే కాపి ప్రజానా
మభూత్ । కాలే వర్షతి కాలికాకృతబహుకృత్యధ్వరాభూసురాః క
ల్యాణేన పక్షైవశాస్తిధరణీం కాగుణ్యపూర్ణోన్మపః ॥ ౨౬ ॥ యేశ్చణ్డ
స్తిపతంతివా దృఢతరాశంసంప్రశంసన్తివా మాసత్త్వం మధురంమ
దావళగిరైస్తేషామదోషాత్తనామ్ । చెతస్యచ్ఛతమేరమేతవరద (౩)
స్త్రుశ్చున్దరీమన్దిరే తత్పద్మోత్థవధూర్మఖేదిదిరం తద్దేహగౌరం యశః ॥
ఇతిమహిమనిహద్రాదీరితే వారణాదే (౪)స్సహధికమతినమృత్సారదే

శ్రుత్యా స్వమాయతనం స్వవాసస్థానం ఆయత - అగచ్ఛత్ ॥
(౧) శీతానాం సంతానం కల్పవృక్షం ద్విరదాద్విపతిం-కరిగిరిశంతం
వరదం అర్చితా-పూజయతా తేనాననైన-ఆదిశేషుః దేశః కలితః
త్పావితఃపదయోవృద్ధిర్యస్యసోభూత్ । కలిణః కలియుగాద్ధర్మస్యా
పచయోహోనిరత్రదేశేనాభూత్ (౨) కాకొదరాణాం-సర్పాణామ
ధీశ్వరే ఆదిశేషే కంజనాభం పద్మనాభంవరదమంచలిపూజయతిసతిక
లావపి ప్రజానాం త్రైమజన్యారుచిః ప్రీతిరభూత్ । కాలికా-మే
ఘజాలం । కృతా బహుకృతిః బహుకరణం యేషాం తే అధ్వరా-
యాగా యేషాం తే భూసురా అనెకథా అనెకయాగప్రవృత్తాఇత్స్వి
ర్ధః । కల్యాణేన పక్షైవ సన్తార్గైశ్చైవ ॥ శాస్తివర్షతీశ్చుభయత్రాపి స్తైత్య
ధ్యాహారేణ భూతార్థకత్వముపపాద్యం (౩) తస్య వరదస్యసున్దరీ-ల
క్ష్మీః తస్య నాభీపద్మాదుభ్యః బ్రహ్మతద్వధూర్వాణీ తస్యగహంక్షీరా
బ్ధిః తద్వద్రారం శుభ్రంయశః (౪) సమధికే-అత్యధికే దుతిర్బుధ్ధిః స

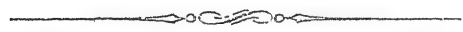
నారదేన । భృగురుపగతహర్షః కొత్రీనశ్శ్రీత సౌఖ్యం సపది భజతి
సాధోస్సక్తమేనెతిమేనె ॥ ౨౬ ॥ శృష్టేనతేనపునరానమనస్తవాద్యై
స్తుష్టేనవిశ్వగృహీణాదుగ్రహీణాత్తజేన । అష్టాక్షయోగముపదిష్టమిహ
ధిగచ్ఛన్నచ్చాశయోభృగురనస్తరమాననన్ద ॥ ౨౭ ॥ మత్తఃకుద్ర
తమాత్సముత్థితమపి గ్రస్తంహిదోష్టేరపి గ్రన్థం శౌరిపదామ్బుజాగ్న
ణశుచిం గృహ్లాన్త్యముం పండితాః(౧) సమ్మిన్నం భ్రీమరైర్నిసగ్గవలి
మైర్జమ్బులసమ్భూతమప్యష్టోజం హరిపాదచుమ్మివహతే కింభౌనద
మౌభిభృత్ ॥ ౨౮ ॥ విధాతుంచేద్యాశ్చావరదవదనోల్లాస ఘటనాం
వివేత్తంచేదాశావివిధపదసర్వపదవీమ్ । సమీహచేద్వోధుం సహృద
యసభారంజనధురాం ప్రబంధాయం గ్రాహ్యః (౨) పటుపటుగిరౌ
వెజుటకవేః ॥ ౩౦ ॥ (౩) వరదశ్శరదశ్శతం ప్రబధాన్ స్వగుణా
ఖ్యాయినవన కారయేన్తామ్ । వహతాం స్వపదామ్బుజైకదాస్యంమ
హతామేధయతాం మయి ప్రసాదమ్ ॥ ౩౧ ॥ ****

మృత్యుమృద్ధిశ్చ తయోస్సారం స్థిరాంశం దదాతీతి సారదః తస్మిన్మ
హిమనిఃసద్ధాత్ ప్రేమ్నా చురితేనతి భృగుః సాధోస్సక్తమనకః శ్రో
త్ర సుఖంనభజతి సర్వేపి భజన్యైవేతి మేనె(౧) సమ్మిన్నం-మిశ్రం ।
భిన్నస్సృష్టిత్రిమదారితే । సక్తతేన్యత్రీపుల్లచేతిమెదిశి(౨)పటవః తత్త
దర్థబౌధననమగ్ధాః చటవఃపియహితాశ్చగిరౌయస్యతస్య(౩)శతం-శ
తసఖ్యకాఃవింశత్యాద్యాస్సజైకత్వై ఇత్యైకవచనం । శరదః సంవత్స
రాన్ ॥ కాలాధ్వనౌరశ్యస్తనంయోగైతిదివ్యతీయా । శరత్త్విత్వార్థః ।
స్వగుణానాఖ్యానీతి తాన్ ప్రబధాన్ మాం మయాకారయేత్
హృక్రోరన్యతరస్యామిత్యణౌ కర్తుర్ణా వైకల్పికకర్తృత్వాద్దివ్యతీయా ।
స్వపదామ్బుజమాత్రకైజుర్యం వహతాం ప్రపయతాం । మహ
తాం సజ్జనానాం మయివిషయే ప్రసాదమనుగ్రహం ఎధయతాం-
వర్ధయతాం సర్వత్ర కర్తౌశ్రీవరదరాజః ॥ ****

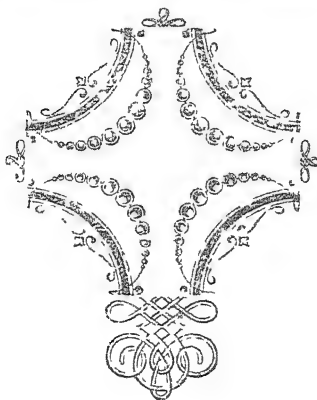
ఇతిశ్రీకాశ్యపనగరనాయకతానాచార్యభాగినయ వాజపేయ
 సర్వస్వస్థాస్తాగ్వాహునియాజి శ్రీ శ్రీనివాసాచార్యతనూ
 భవస్యైవయమకచక్రవర్తినారఘనాధార్యయజ్ఞ
 సప్తనయనశ్రీశ్రీనివాసకృపాతిశయసువిదితనయనసీతామ్బాగర్భ
 సమ్భవేనశ్రీమదాశ్రయవేజ్రాటార్య
 యజ్ఞనావిరచితేవరదాభ్యుదయా
 భిఖ్యచమ్పూప్రబద్ధే
 పశ్చిమోవిలాసః

శ్రీనల్లంచక్రనర్త్యాఖ్యమహావంశసముచ్చవా । సాహితీశబ్దతంత్రా
 దిపరిశీలనశాలినా ॥ ౧ ॥ మహాహరపురాధీశచామరాజైన్ద్రమియు
 మా । ధర్మాధికారిశ్రీచక్రనర్త్యాఖ్యార్థధీమతా ॥ ౨ ॥ వరదాభ్యు
 దయాభిఖ్యచమ్పూగూఢార్థదీపికా । కృతానమ్మద్రితాజీయాట్టికాహ
 రిపదార్పితా ॥ ౩ ॥ భావోబుద్ధోత్తమజ్ఞయోగభీరవచనకవేః । మంద
 ప్రజ్ఞనాత్రమయాదిత్యాశ్రుతపదర్పితః ॥ ౪ ॥ *~*~*~*~*~*~*

శ్రీదేవాధిరాజపరబ్రహ్మణేనమః

పుట పక్షి అశుద్ధ శుద్ధ
 ౧ ౨౫ సకచి సక్తచి
 ౩ ౬ ర్వాణ్యా ర్వాణ్యా
 ౫ ౨౪ యెషాంతానీత్యుత్త
 రంఅభిజాతానిసతులవసనూతా
 నిద నీరార్ధమాగతానిచెతి విశేష
 ణాభయపదకర్తృధారయోవా॥చా
 రాకుల్యేభిజాతస్సాన్వితిభాసకరః
 ౮ ౫ భవనీత్యర్ధఇత్యుత్తరం
 అసౌహస్తిమహీభృత్
 గజరాజః సమ్పాదితా దంతస్యే
 యం దాస్తీ దీప్తిర్యైన తస్యాస్య
 మూర్ధానంశిరసాద్య పుష్యరాగ
 మణయః ముక్తాఫలానిభవంతీత్యా
 శ్చర్యమిత్యపి పతీయతే । తతశ్చ
 పుష్యరాగాణామప్యేతచ్చిరోదే
 శారోహేమాక్తకతాభతతిత్యద్భు
 తాయం గజరాజఇత్యప్రకృతాధే
 ప్రకృతాధేతుదేహాభిమానినాప్యే
 తచ్చిఖరమారుహ్య సంసారముక్తా
 భవనీతీసర్వత్రైత్రాపేక్షయావిస్త
 యనీయోయంహస్తిగిరితిభావః
 ౯ ౧౮ సంజ్ఞయేత్యుత్తరంవా
 గః అగోనభవతిభి విరోధప్రతితిః
 ౨౩ యజ్ఞానర్హఇత్యుత్తరం
 యః యజ్ఞః అసామా
 సామవేదరహితః ఎవః అయజ్ఞః
 యజ్ఞఎవ నభవతి । నభోత్రీ స్వస
 వభివ్యావృత పదార్థాప్రాశస్త్య

పుట పక్షి అశుద్ధ శుద్ధ
 బాధకత్వం అవశవా అన్యే గౌ
 అశ్వేభ్యఇతివత్ । అతా ప్రశస్త
 యజ్ఞఇన్యర్ధఃసలతి అయజ్ఞోవాపీ
 వయోసామేతిశ్రుతేః
 ౧౨ ౧౪ యయోస్తరంతోపీశ్య
 త్ర అధీగర్ధదయేశాంకర్తనీతివత్
 ౧౩ ౬ కాననెషుఇత్యస్య కా
 ననెషు వనెషు కస్యవి
 ధేరాననెషు ముఖేషుచెత్యర్ధః
 ౧౪ ౧౦ ఝాఢీత్య ఝాడిత్య
 ౧౮ ౪ సత్యంవ్రతంసత్యవ్రతం
 ౨౦ ఇత్యుత్తరీత్యుత్తరంయ
 ద్వా పాత్రేఇతి చతు
 ర్థ్యంతం వదం సురాపానకర్తైఇ
 త్యర్ధః నిరుపపదకపాధాతాఃపా
 యేణమద్యపానార్థకత్వప్రసిద్ధేః
 ౨౦ ౧ ౧విలాసేల { ౨విలాసే
 త్తీవాణీభక్తవివాదః { విరూఢనో
 పాయకథా
 ౨౧ ౧౨ మర్హతి మర్హసి
 ౨౩ ౮ వచవం వచనం
 ౨౩ యస్యాం సేత్యుత్తరం
 గమ్యతఇతిగతిః । భక్తిరితి సూత్ర
 ఇవబాహులకాత్కర్తృక్షకారాజ
 హంసానాం గతిఃప్రాప్యేతివా
 ౨౪ ౨౪ తస్మిన్నిత్యుత్తరంఉద్వ
 గేన అవర్జితే తత్సహితేఇతివార్ధః
 ౨౫ ౧ చికితా చకితా

౨౬ ౫ శ్రీవచ శ్రీవచచ
 ౨౭ సముద్రాదిత్యుత్తరం
 కాననసమూహాచ్చ
 ౨౮ ౫ ప్రావర్షి ప్రాహర్షి
 ౧౫ ప్రతిభటానామిత్యత్
 నిజగర్జనాసహ నెన ఆభిముఖం గ
 ర్జనంమర్వతాం ఆరణ్యకసత్వానాం
 రాజ్ఞాంచ రక్తస్య పానం ఆస్వా
 దనం లెపనంచ తేన దృష్టేన వరే
 ణశునావిశ్వకదుగ్ధా పరశ్వధేనచ
 ౨౯ ౧౫ లెకృతా లెనకృతాస్థితి
 స్థితిశ్చేన స్సత్తాయస్య
 ౧౬ జైరాస్తా జ్ఞాపరస్వతై
 రాస్థా
 ౩౦ ౪ విరొధ నిరొధ
 ౩౩ ౧౬ ఊకృతా ఊతకృతా
 ౩౬ ౧౪ యోగె యోగె
 ౨౫ ప్రసిద్ధమిత్యుత్తరంమా
 తాపితాభాగితా నివాసశృరణం సు
 హృద్గతిరారాయణఇత్యాది
 ౩౭ ౪ సువృత్తాం సువృత్తాం
 ౧౬ భావఇత్యుత్తరం తను
 నా-సూత్రైః అఖిలప్ర
 పంచాధారస్యాపి సూత్తత్వమాశ్చ
 ర్భమితభావః
 ౩౮ ౧౩ హృద హృదయ
 ౩౯ ౫ కత్వోపి కృత్వోపి
 ౧౯ ల్యాదయఇత్యుత్తరంక
 ల్యాణస్య సువర్ణస్య గు

ణాస్తంతవస్తన్నిర్మితమేఖలావా
 కల్యాణచాకానంభూరిగైరికంవసు
 చంద్రీకం । గుణస్తాన్వృత్తిశబ్దాది
 జ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుష్వితిచనై
 ఘంటుకాః
 ౨౪ తిశ్చీ తిశ్చీ
 ౨౫ మంబుజంశత్రుత్తరం
 తన్వద్యై ఎకమవృతం
 సవిత్రా భానునా పిత్రాచ । ఆష
 రం కసులం పితామహేన బ్రహ్మ
 ణా పితుఃపిత్రాచఉపాశ్రితం ఆమ
 నంతిఆత్మామైర్వదంతీతివృత్తిరెక
 ౪౩ ౨౨ కాల్పైశ్చ కాల్పైశ్చ
 ౪౯ ౧౩ సమృద్ధై నత్త్యుత్తరంభ
 గవానర్చితనానస్తన
 రొస్తర్వనతీతి హస్తీగిరిమాహాత్యై
 ౧౪ కేజలె కేశిరసిజలేచ
 ౧౬ నాగరాజసరశ్చత్యుత్త
 రం నాగేంద్రహారశ్చ
 వః అనంతసరశ్చ । ఇదం సాస్తంక్షీ
 బం । శివవాచ్యదంతం పుల్లిక్కిం । నా
 భ్యస్తాచ్చతురితి సుమ్మృతిషేధాద్ధ
 ధదిత్యుభయత్రతుల్యరూపం॥బభౌ
 చకాశే । ప్రకృతాప్రకృతశ్చైవః
 ౫౨ ౧ ప్రార్థనం ప్రార్థనం
 ౫౩ ౧౧ తానక తానకం
 ౬౦ ౧౦ బృహస్పతి అతపవ
 ౧౧ రూపమిత్యత్ బృహ
 స్పతిరితిరూపం సాధితం మ

త్రాజయతితి మంత్రజ్ఞ తస్య	20 ౨౫ వార్ధిఇత్యుత్తరం (౨)
మంత్రదౌష్టిణిఇతిప్రతీయంతే । త	మఘానా ఇద్వైగాప్ర
వామకస్యేతి వాస్తవాధ్యః	హితః మహాశాంతమనఃకూఢార్ధం
౬౩ ౧౦ ఓర్విణ్ణః నిర్విణ్ణః	ప్రేరితః మధుః-చైత్రీమాసః యో
౬౬ ౧౪ మియాత్ మయాత్	న గీతేన కృతకరః-దత్తహస్తావల
౬౭ ౪ పస్పరణ పస్పరణ	స్సకౌ జాతఃరక్తతమిలిపూర్వేణా
౫ తతటి వతటి	న్వయః
౧౪ ప్రసిద్ధమిత్యుత్తరంయ	23 ౭ లంబెయః లంబెయ
గ్వా పయోదవాహఇ	౧౨ సాలిగ్రా (౧)సాలగ్రా
ప్రణః కుపితస్సౌ తస్య శోషస్య అ	౨౪ (౧) ఇత్యుత్తరం అరా
స్తరాయం వర్షణేన విఘ్నంవిధా	ణాం రేఖాణాం గ్రామస్స
తుం ప్రయత్నంకృతవాక్ పయో	మూహః తత్సహితఃసాలగ్రామఇ
దశజ్ఞేన మేమానాం వర్షాస్తఖత్స్వప్ర	త్యుచ్యతే రలయోరభదాత్ (౨)
తీత్యా । తర్పయిత్వా సహసాక్ష	2౬ ౫ నభీనా నభినా
స్సలితేన వసున్దగాం । ఎకఃకృతీశ	౨౦ దృష్ట్యో దృష్ట్యో
కున్దైశ్చయోన్యం శక్రాన్నయాచ	౨౧ హి లేనేత్యుత్తరం తా
తే ఇత్యాది నా ఇద్ద్రీస్య వన్దాధిక్య	పవారణానుకూలన
తస్యజగచ్ఛవనివారకత్వంప్రసిద్ధం	౨౧ ౨౪ అమౌభ ఆమౌభ

